

สตรีกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง

**Women and Socio-Economic Activities in Thale Noi Community,
Changwat Phattalung**

ปริญญา บัณฑิต

Parinya Bantito

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of

Master of Arts in Human and Social Development

Prince of Songkla University

2551

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ สตรีกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง
ผู้เขียน นายปริญญา บัณฑิต
สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.รพีพรรณ สุวรรณฉวี โชติ)

.....ประธานกรรมการ
(นายสุชาติ สุวรรณ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.รพีพรรณ สุวรรณฉวี โชติ)

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ)

.....กรรมการ
(ดร.สุรพงษ์ ยิ้มละมัย)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และ
สังคม

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.เกริกชัย ทองหนู)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อวิทยานิพนธ์	สตรีกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง
ผู้เขียน	นายปริญญา บัณฑิต
สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม
ปีการศึกษา	2550

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) บทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคม (2) ปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคม และ (3) ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคมของสตรีในชุมชนทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ครัวเรือนในพื้นที่หมู่ที่ 3 บ้านบน หมู่ที่ 7 บ้านหัวป่าเขียว และหมู่ที่ 9 บ้านบนตก ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง จำนวน 189 ครัวเรือน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นสตรีหรือภรรยาหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกสตรีในครัวเรือนที่บรรลุนิติภาวะแล้ว และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยใช้ค่า ไค-แอสควร์ (chi-square)

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน มีอายุเฉลี่ย 50.6 ปี ส่วนใหญ่เป็นภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งใดๆ ในชุมชน เกือบทั้งหมดมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่วนรวม

บทบาทในกิจกรรมทางสังคมที่กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมมากที่สุดสามลำดับแรก คือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน

บทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมมากที่สุดสามลำดับแรกคือ การมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้าน การจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครัวเรือน และการหารายได้

กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดเห็นว่า ปัจจุบันสตรีมีบทบาทในกิจกรรมทางสังคมที่เพิ่มขึ้นจากอดีต โดยมีสาเหตุหลัก คือ การได้รับการชักชวนจากเพื่อนบ้าน การเป็นสมาชิกกลุ่ม สถานภาพทางสังคม และลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และมากกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง

เห็นว่าสตรีมีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นจากอดีต สาเหตุหลักคือ เพื่อหารายได้ ค่าครองชีพที่สูงขึ้น และมีช่องทางการประกอบอาชีพมากขึ้น

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคมกับบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางสังคมและทางเศรษฐกิจ พบว่า อายุ การศึกษา และรายได้ มีความสัมพันธ์กับบทบาทในกิจกรรมทางสังคมโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และรายได้มีความสัมพันธ์กับบทบาททางเศรษฐกิจโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนปัจจัยทางสังคม คือ ความเห็นชอบของสามี มีความสัมพันธ์กับบทบาททางสังคมโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ความสัมพันธ์ในชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของสตรี คือ การที่สตรีต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับการทำงานในครัวเรือนและดูแลงานบ้าน ต้องรับผิดชอบหารายได้ให้ครัวเรือน ปัญหาการเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มอาชีพคือ ระบบการเงินของกลุ่มอาชีพสตรีไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทำให้กลุ่มต้องประสบความล้มเหลว ความคิดเห็นในการทำงานกลุ่มไม่ตรงกัน และไม่ค่อยได้รับความร่วมมือ/ความสนใจ ส่วนปัญหาและอุปสรรคในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสตรี คือ การขาดแคลนวัตถุดิบในประกอบอาชีพ ได้รับผลตอบแทนต่ำและรายได้ค่อนข้างต่ำ ไม่มีตลาดรองรับผลผลิต นอกจากนั้นภาระด้านครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบผูกมัดให้สตรีต้องอยู่ในครัวเรือน ขาดโอกาสในการเรียนรู้ หรือโอกาสที่จะออกไปประกอบอาชีพเพื่อแสวงหารายได้ของตนเอง

Thesis Title Women and Socio-economic Activities in Thale Noi Community,
Changwat Phattalung

Author Mr. Parinya Bantito

Major Program Human and Social Development

Academic Year 2007

ABSTRACT

The objectives of this study were to investigate: (1) the role of women in socio-economic activities; (2) factors attracting women to play their role in socio-economic activities; and (3) problems of and obstacles to women's participation in socio-economic activities in Thale Noi community in Changwat Phattalung. The samples of the study were 189 households in three villages, namely, Moo 3 Ban Bon, Moo 7 Ban Hua Pa Khiew, and Moo 9 Ban Bon Tok, all in Tambon Thale Noi, Amphoe Khuan Khanun, Changwat Phattalung. The data were collected from interviewing the head of each household who was a woman or the wife of the household head or a female member of the household with legal age, and from in-depth interviews with 20 key informants. The data were analyzed using a descriptive statistic, percentage, and chi-square.

The result of the study revealed that most of the samples were in their working age with the average age of 50.6 years, were wives of the heads of the households and with an educational background of Prathom 4, with no position in their community; and almost all of them participated in local development and activities for the public.

The top three social activities that most of them participated in were: village development; family health care; and community environmental conservation.

The top three economic activities that most of them participated in were: home management and care; providing food for family members; and earning income.

Almost half of the samples thought that at present more women than in the past participated in social activities because of the following main reasons: being persuaded by their neighbors; being members of various groups; their social status; and relationship among people in the community. More than half of the samples thought that more women than in the past

participated in economic activities because of the following main reasons: to earn income; higher cost of living; and availability of more occupations.

The analysis of the relationship between personal factors and social factors and their role in socio-economic activities showed that age, education and income had a statistically significant relationship at .01 with their overall role in social activities. Their income had a statistically significant relationship at .01 with their overall role in economic activities. Regarding the social factors, especially their husband's approval had a statistically significant relationship at .05 with their overall role in social activities while the relationship in the community had a statistically significant relationship at .05 with their overall role in economic activities

The problems of and obstacles to women's participation in social activities were that most women had to spend most of their time doing housework and looking after their home, and they also had to be responsible for earning income for their household. The problems in participating in occupational groups were that the financial system of the women's vocational groups was not efficient enough which resulted in failure of the groups; their opinions were not in agreement; and the groups did not have enough cooperation/attention. The problems of and obstacles to women's participation in economic activities were: a lack of raw materials needed for carrying out their occupation; slow returns and low income; and no markets for their products. In addition, women's burden and responsibility for their family required them to stay home; and their lack of learning opportunity or lack of opportunity to take an occupation to earn their own income.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.รพีพรรณ สุวรรณฉวีโชติ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาในการให้คำแนะนำ และชี้แนะประเด็นข้อสงสัยต่าง ๆ ให้ผู้วิจัยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งตรวจแก้ข้อบกพร่องต่าง ๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ และมีคุณค่าทางวิชาการยิ่งขึ้น อีกทั้งยังคอยแนะนำและสนับสนุนข้อมูลเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องับประเด็นการวิจัย ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำในด้านการวิเคราะห์สถิติในการวิจัยและแนะนำประเด็นที่น่าสนใจในการวิจัย ขอขอบคุณคุณสุชาติ สุวรรณ รองอธิบดีกรมพัฒนาชุมชน ที่กรุณาให้เกียรติมาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ดร.สุรพงษ์ ยิ้มละมัย ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

กราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสาทวิชาความรู้ คอยอบรมสั่งสอนทั้งทางด้านวิชาการและการดำเนินชีวิตแก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณกองทุนวิจัยคณะศิลปศาสตร์และบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณในการวิจัย ขอขอบคุณผู้นำชุมชนและสตรีในหมู่ที่ 3, 7 และ 9 ในตำบลทะเลน้อย ที่ให้ความร่วมมือในการช่วยให้ข้อมูลเป็นอย่างดี รวมถึงอัยยาศัยอันดีและมิตรไมตรีที่มีให้ ซึ่งจะไม่ลืมเลือนไปจากความทรงจำของผู้วิจัยอย่างแน่นอน

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่หลักสูตรสาขาพัฒนามนุษย์และสังคม ที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินเอกสารและประสานงานกับทางคณะและหลักสูตร ขอขอบคุณ นายอาหะมะ ดีอรามา และคุณนฤมล พุกญา เพื่อนและพี่ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการบันทึกและการวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนรายงาน และขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ที่คอยไต่ถามถึงความคืบหน้าของการทำวิทยานิพนธ์ และให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา ขอขอบคุณองค์การพื้นที่ชุ่มน้ำนานาชาติ ประจำประเทศไทย ที่เอื้อเฟื้อยานพาหนะสำหรับลงพื้นที่เก็บข้อมูล

ผู้วิจัยไม่ลืมที่จะขอบคุณบุคคลสำคัญในชีวิต คือ พ่อและแม่ ที่เปรียบเสมือนอาจารย์คนแรกของผู้วิจัย และท้ายสุดนี้ ผลประโยชน์อันใดที่เกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ขอมอบให้กับทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานวิจัยชิ้นนี้ด้วย

ปริญญา บัณฑิต

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(3)
Abstract.....	(5)
กิตติกรรมประกาศ.....	(7)
สารบัญ.....	(8)
รายการตาราง.....	(11)
รายการภาพประกอบ.....	(14)
รายการตารางภาคผนวก.....	(15)
รายการภาพประกอบภาคผนวก.....	(16)
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
สมมติฐานการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
ขอบเขตการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
บทบาท.....	9
บทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ.....	13
บทบาทสตรีในกิจกรรมทางสังคม.....	15
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	17
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	22

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	28
การเลือกพื้นที่ศึกษา.....	28
ประชากรเป้าหมาย.....	28
กลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง.....	29
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	32
การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ.....	33
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	34
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	34
4. ผลการวิจัย.....	36
1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	36
2. สถานภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง.....	42
3. บทบาทสตรีในกิจกรรมทางสังคม.....	46
4. บทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ.....	56
5. ปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม.....	62
6. ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม.....	64
7. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคม กับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม.....	66
8. ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	97
5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย.....	110
1. สรุปผลการวิจัย.....	110
2. อภิปรายผลการวิจัย.....	116
3. ข้อเสนอแนะ.....	120
บรรณานุกรม.....	122
ภาคผนวก.....	131
ก. แบบสัมภาษณ์ในระดับครัวเรือน.....	132
ข. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	145

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ค. ลักษณะทั่วไปของตำบลทะเลน้อย.....	149
ง. รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	166
จ. ภาพประกอบ.....	167
ประวัติผู้เขียน.....	174

รายการตาราง

ตาราง	หน้า
1. จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา.....	30
2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	31
3. จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทั่วไป.....	37
4. จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพทางเศรษฐกิจ.....	43
5. จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ด้านการเลี้ยงดูบุตร.....	47
6. จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ด้านการดูแลสุขภาพอนามัยของครัวเรือน.....	48
7. จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ด้านการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน.....	49
8. จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน.....	50
9. จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ด้านการพัฒนาหมู่บ้าน.....	52
10. จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ด้านการเข้าร่วมกลุ่ม.....	53
11. จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิก กลุ่มต่าง ๆ	53
12. จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมหารายได้ ในครอบครัว.....	57
13. จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการหารายได้.....	58
14. จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการจัดการและดูแลงานบ้าน.....	61
15. จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว.....	61

รายการตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
16. ระดับบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม.....	63
17. ปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม.....	63
18. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคมโดยรวม.....	67
19. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร.....	69
20. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว.....	71
21. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน.....	72
22. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	74
23. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน.....	76
24. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม.....	77
25. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคมโดยรวม.....	78
26. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร.....	80
27. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว.....	81
28. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน.....	82
29. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	83
30. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน.....	84

รายการตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
31. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม.....	86
32. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวม.....	87
33. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วมในการหารายได้.....	89
34. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้าน.....	90
35. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว.....	91
36. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวม.....	93
37. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วมในการหารายได้.....	94
38. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้าน.....	95
39. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว.....	96

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1. กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7

รายการตารางภาคผนวก

ตาราง	หน้า
1. จำนวนประชากรและครัวเรือนในตำบลทะเลน้อยแยกตามหมู่บ้าน.....	152

รายการภาพประกอบภาคผนวก

ภาพประกอบ	หน้า
1. แผนที่แสดงขอบเขตของหมู่บ้านในตำบลทะเลน้อย.....	150
2. แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินของตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.....	151
3. สภาพทั่วไปของชุมชนทะเลน้อย.....	167
4. ลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสตรีในชุมชนทะเลน้อย.....	169
5. ลักษณะกิจกรรมทางสังคมของสตรีในชุมชนทะเลน้อย.....	172
6. ลักษณะกลุ่มอาชีพในชุมชนทะเลน้อย.....	173

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมาเศรษฐกิจไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากระบบเศรษฐกิจที่มีภาคเกษตรเป็นหลักไปเป็นระบบเศรษฐกิจที่ภาคนอกเกษตรขยายตัวอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งเกิดวิกฤตทางการเงินเมื่อปี พ.ศ. 2540 ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจตามกระแสการดำเนินนโยบายนำประเทศเข้าสู่ระบบทุนนิยม ผ่านทางนโยบายและโครงสร้างการพัฒนาทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน ที่ได้ไหลบ่าเข้าไปในชุมชนชนบทก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะมีผลทำให้โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กระตุ้นให้สมาชิกของสังคม ไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิงได้มีการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต ทักษะคิด ค่านิยม การมีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมมากยิ่งขึ้น สตรีเป็นสมาชิกสังคมกลุ่มหนึ่งที่พยายามปรับตัวและเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่และแนวทางการดำเนินชีวิตท่ามกลางปัญหาและอุปสรรคมากมาย (จิตติภัทยา หวังเจริญ, 2536) ประกอบกับแรงบีบบังคับทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้สตรีเริ่มที่จะเข้ามามีบทบาทหน้าที่ทางด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อมีส่วนในการช่วยเหลือผู้ชายในการทำมาหากินของครอบครัวและมีส่วนในการช่วยพัฒนาชุมชนเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

องค์การสหประชาชาติได้ประกาศทศวรรษสตรีในระหว่างปี ค.ศ. 1975 - 1985 เพื่อผลักดันไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการตรากฎหมายใหม่ที่มีความเสมอภาคมากขึ้น ระหว่างหญิง-ชาย มีการจัดทำแผนระยะยาวเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ด้านสตรี จึงนับได้ว่าเป็นส่วนส่งเสริมให้สตรีมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ได้มากขึ้น สอดคล้องกับแนวนโยบายของประเทศไทยที่ดำเนินนโยบายการพัฒนาชุมชนอย่างกว้างขวาง เป็นการเปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เช่น จากการวิจัยของกรมพัฒนาชุมชน(สุชลี วาตะสัจย์, 2535 : 38) พบว่า สตรีไทยส่วนใหญ่ไม่ยอมอยู่บ้านเฉยๆ ไม่อยากทำงานบ้านอย่างเดียว ต้องการออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว ต้องการมีอาชีพหลัก เช่น อาชีพเกษตร เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชผัก และสตรีต้องการมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างความเจริญให้แก่หมู่บ้าน โดยการเข้าร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน

โดยความเป็นจริงในประเทศโลกที่สาม ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา สตรีจะมีบทบาททั้งงานในบ้านและงานนอกบ้าน โดยเฉพาะบทบาทของสตรีเกี่ยวกับเศรษฐกิจครัวเรือน ได้ถูกกำหนดและคาดหวังให้สตรีมีบทบาทด้านเศรษฐกิจในครัวเรือนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กล่าวได้ว่า บทบาทของสตรีชนบทในโลกที่สามนั้น จะมีอยู่อย่างน้อย 3 บทบาทหลักๆ (กาญจนา แก้วเทพ, 2535 : 117-118) คือ

1. บทบาทเรื่องการเอาชีวิตรอดของตนเองและครอบครัว งานที่ผู้หญิงทำในบทบาทนี้ที่เป็นหลัก ได้แก่ การเป็นผู้หาอาหาร (food provider) นอกเหนือจากการทำไร่ทำนาแล้ว สตรีก็ยังเข้าป่า หาอาหาร จับสัตว์ ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ที่บ้าน ไปจนกระทั่งถึงการปรุงอาหาร การเก็บรักษาอาหาร เป็นต้น ปัจจุบันมีผู้หญิงในโลกที่สามถึง 90 เปอร์เซ็นต์ ยังทำมาหากิน เพื่อการยังชีพของตนเองและครอบครัว

2. บทบาทในการทำงานบ้าน บทบาทนี้หมายถึงงานทุกอย่างในบ้านนับตั้งแต่การหาน้ำสะอาดทั้งกินทั้งใช้ ทำความสะอาดเสื้อผ้า ร่างกายและที่อยู่อาศัย การหาซื้อเพลิงแหล่งพลังงานมาหุงต้ม การดูแลบุตรหลานทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคม ทั้งในยามปกติและยามป่วยไข้

3. บทบาทในการเสริมรายได้เมื่อครอบครัวเกิดความต้องการ อันที่จริงความคิดเรื่องบุรุษเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัวนั้น เป็นเพียงปรากฏการณ์ชั่วคราวช่วยยามของสังคมตะวันตกในบางช่วงเท่านั้น แต่ความคิดนี้ได้แผ่ขยายออกมาเป็นอุดมการณ์ครอบคลุมทั่วไป ทำให้ข้อยกเว้นกลายเป็นข้อสรุปทั่วไป แต่ปรากฏการณ์นี้แทบจะไม่เคยเป็นจริงเลยในชนบทในโลกที่สาม เพราะนอกจากผู้หญิงชนบทจะทำงานในไร่นา ในสวน และในบ้านแล้ว ผู้หญิงก็ยังทำหน้าที่เป็นแม่ค้ารายย่อย เก็บหาของป่าหรือหาปลา เก็บผักจากสวนไปขายหรือแลกเปลี่ยนในตลาด หรือในกรณีที่หมู่บ้านเกิดขาดแคลนสิ่งต่างๆ ผู้หญิงก็จะหาของจากหมู่บ้านไปแลกกับบ้านอื่นๆ เป็นต้น

นอกจากบทบาทหลักๆ ของสตรีที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว สตรียังเป็นแม่บ้านหรือผู้ที่จะเป็นแม่บ้านในวันหน้ามีหน้าที่มากมายที่ผู้สันักในวิชาทฤษฎีสังคมศาสตร์ สรุปไว้ 5 ประการ คือ หนึ่ง เป็นผู้ทำงานของครอบครัว สองเป็นผู้จัดการหรือผู้บัญชาการของครอบครัว สามเป็นผู้ควบคุมการใช้จ่ายของครอบครัว สี่เป็นผู้อบรมปมนิสัยของคนในครอบครัว และห้าเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ภาพระหว่างคนในครอบครัวหรือระหว่างคนในครอบครัวกับชุมชน หรือจะย่อลงให้สั้นเพียง 2 ประการ คือ หนึ่งหน้าที่งานทางด้านเศรษฐกิจ และสองหน้าที่งานทางสังคม หน้าที่เหล่านี้อาจทำร่วมกับพ่อบ้านหรืออาจทำเองโดยอิสระ ประเภทของงานที่ผู้หญิงในครอบครัว เกษตรกรทำมากกว่าผู้ชายมีอยู่ 3 ประเภท คืองานเลี้ยงสัตว์ คือ เป็ด ไก่ สุกรและสวนครัว งานบ้าน และงานรับจ้างทำการเกษตร คานา เกี่ยวข้าว เป็นต้น (อาบ นาคะจัด, 2518 : 3)

สำหรับสตรีในชนบทในประเทศไทย ยังคงมีบทบาททั้งในทางกิจกรรมในครัวเรือน เศรษฐกิจ และกิจกรรมการผลิต สำหรับกิจกรรมในครัวเรือนสตรีชนบทจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอยู่ด้วย เช่น การซื้อวัตถุดิบเพื่อประกอบอาหาร การเลือกของใช้ในบ้าน การจัดระเบียบ และทำความสะอาดบ้านเรือนให้ถูกลักษณะ การใช้เชื้อเพลิงในการประกอบอาหาร การถ่ายทอดความรู้ให้กับบุตรหรือคนในครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้สตรียังเป็นกลุ่มผู้บริโภคกลุ่มใหญ่ที่สุดเป็นผู้ที่มีบทบาทในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของครัวเรือน (กชกร อนุชา และสุรพล ศรีจิตต์, 2539: 8-9)

ในด้านกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นกิจกรรมหลักในชนบท สตรีมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านแรงงานและการตัดสินใจนับตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นในการผลิต ไม่ว่าจะเป็น การเตรียมดิน การบำรุงรักษาดิน การคัดเลือกพันธุ์ การปลูก การเลือกใช้ปุ๋ยและสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช และการเก็บเกี่ยว

บทบาทในครัวเรือนอีกประการหนึ่งของสตรีคือบทบาทในเชิงเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในระดับครัวเรือนซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในระดับโครงสร้างเศรษฐกิจของชุมชน สตรีมีความกระตือรือร้นจะเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจอยู่เสมอ นอกเหนือจากอาชีพหลักของสตรีแล้วสตรีชนบทยังประกอบอาชีพอื่นๆ ที่เป็นรายได้เสริม เช่น การทอผ้า เลี้ยงสัตว์ รับจ้างทำไร่นา หรืองานหัตถกรรมอื่นๆ เงินรายได้เสริมให้แก่ครัวเรือนเหล่านี้ แม้ว่าจะเป็นจำนวนเพียงเล็กน้อยแต่ก็มีส่วนช่วยส่งเสริมค่าจ้างเศรษฐกิจภายในครัวเรือน โดยรายได้ส่วนหนึ่งจะเป็นเงินสะสมไว้ใช้ในยามจำเป็น อีกส่วนหนึ่งเป็นค่าอาหารหรือค่าใช้จ่ายสำหรับบุตรและธิดา นอกจากนี้สตรียังมีบทบาทในการควบคุมการใช้จ่ายภายในบ้าน แม้ว่าสามีจะเป็นฝ่ายหาเงินได้ก็มักมอบให้ภรรยาเป็นผู้เก็บรักษาและใช้จ่ายในบ้าน สตรีจึงมีบทบาทอย่างสำคัญในด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน

นอกจากบทบาทในครัวเรือนแล้ว สตรีในชนบทยังมีบทบาทในชุมชนสูง แม้ว่าในหลายๆ กิจกรรมนั้นสตรีจะไม่ได้เป็นผู้นำเอง แต่จะเป็นตัวสนับสนุนที่มีอิทธิพลที่สำคัญ สตรีไทยมีความตระหนักในบทบาทของตนต่อชุมชน โดยเฉพาะตำบลและสถานที่ที่ตนอาศัยอยู่ โดยเห็นว่าตนเองควรมีหน้าที่ช่วยกันบำรุงชุมชนในรูปแบบต่างๆ ตามแต่หน่วยงานต่างๆ หรือชุมชนจะขอความร่วมมือ (กชกร อนุชา และสุรพล ศรีจิตต์, 2539: 8-9) นอกจากนี้สตรีในชนบทเองยังมีความสนใจและสามารถให้คำตอบได้ว่าชุมชนของตนมีปัญหาด้านใดบ้าง มีส่วนร่วมในชุมชนและเป็นกลไกที่สำคัญในหมู่บ้าน คือเป็นการผดุงรักษาสິงที่ปฏิบัติมาดั้งเดิมและริเริ่มโครงการพัฒนาใหม่ๆ ในชุมชนชนบท สตรีมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น การเตรียมอาหารสำหรับพิธีกรรมทางศาสนา รวมถึงการเข้าร่วมโครงการใหญ่ๆ ของรัฐบาลเพื่อปรับปรุงมาตรฐานความ

เป็นอยู่ของประชากรในชนบท เช่น การสร้างสะพาน โรงเรียน ระบบชลประทาน ซึ่งสตรีก็สามารถทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายได้

จากบทบาทดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าสตรีมีบทบาทสูงทั้งในครอบครัวและชุมชน ซึ่งจะสามารถพัฒนาศักยภาพและบทบาทของสตรีในด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมได้เป็นอย่างดี หากได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสม (กชกร อนุชา และสุรพล ศรีจิตต์, 2539: 8-9) ซึ่งปัจจุบัน รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมและให้ความสำคัญต่อสตรีมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549) ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาศักยภาพของสตรีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านอาชีพและการมีงานทำ ได้กำหนดไว้ 8 ประเด็น (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2549) ดังนี้

1. รมรงค์ให้นักเรียน ผู้ปกครอง เจ้าของสถานประกอบการภาคธุรกิจเอกชน และประชาชนทั่วไปตระหนักถึงศักยภาพที่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชายในการประกอบอาชีพ โดยไม่ยึดติดกับค่านิยมดั้งเดิม
2. ส่งเสริมการฝึกอาชีพแก่สตรีให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
3. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาทักษะแรงงานสตรีด้านการบริหารและการตลาด
4. จัดหาตลาดแรงงานให้แก่สตรี โดยเฉพาะกลุ่มสตรีด้อยโอกาส แรงงานสตรีนอกระบบ และสตรีกลุ่มเสี่ยง
5. ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ กลุ่มสหกรณ์ การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ การหาตลาดรองรับการสร้างและขยายเครือข่ายเพื่อสนับสนุนการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง
6. สร้างเสริมความแข็งแกร่งด้านการเงินแก่สตรี โดยส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนสินเชื่อเงินพิเศษที่เอื้อต่อการดำเนินวิสาหกิจทุกระดับ ตลอดจนการเข้าถึงแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตและการตลาด
7. ส่งเสริมการพัฒนาภูมิปัญญาสตรีจากการผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนสู่การผลิตเพื่อสร้างรายได้
8. แก้ไขกฎหมายหรือระเบียบที่ไม่เอื้อให้สตรีมีโอกาสประกอบอาชีพได้ทัดเทียมบุรุษ

ชุมชนทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง เป็นชุมชนที่สตรีมีบทบาทค่อนข้างเด่นชัดมาก โดยเฉพาะกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จะสังเกตเห็นว่าผู้หญิงมีส่วนช่วยในการหารายได้ให้กับครอบครัว และการประกอบอาชีพส่วนใหญ่ของคนในชุมชนทะเลน้อยยังคงพึ่งพิงทรัพยากร

ในพื้นที่เป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของสตรีที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และทางสังคมในชุมชนทะเลน้อย และปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อบทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคม ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิจัย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน และส่งเสริมการทำงานพัฒนาของสตรีทั้งในด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. บทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคม
2. ปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคม
3. ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคมของสตรี

สมมติฐานการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์กับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในภาพรวม
2. ปัจจัยทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในภาพรวม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบบทบาทของสตรีในชุมชนทะเลน้อย
2. ทำให้ทราบปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม
3. ทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อบทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคม
4. ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษามาประกอบการพิจารณาวางแผนเพื่อการพัฒนาอาชีพให้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งส่งเสริมบทบาทของสตรีในกิจกรรมต่างๆ ทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชนต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดย ปัจจัยที่นำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคม ที่มีผลต่อบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ลักษณะครอบครัว จำนวนบุตร

ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ สถานภาพทางสังคม การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร การชักชวนจากเพื่อนบ้าน ความเห็นชอบของสามี ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

โดยกำหนดให้ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคมเป็นตัวแปรอิสระ และ หมายถึง เป็นปัจจัยที่มีผลต่อ บทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคม

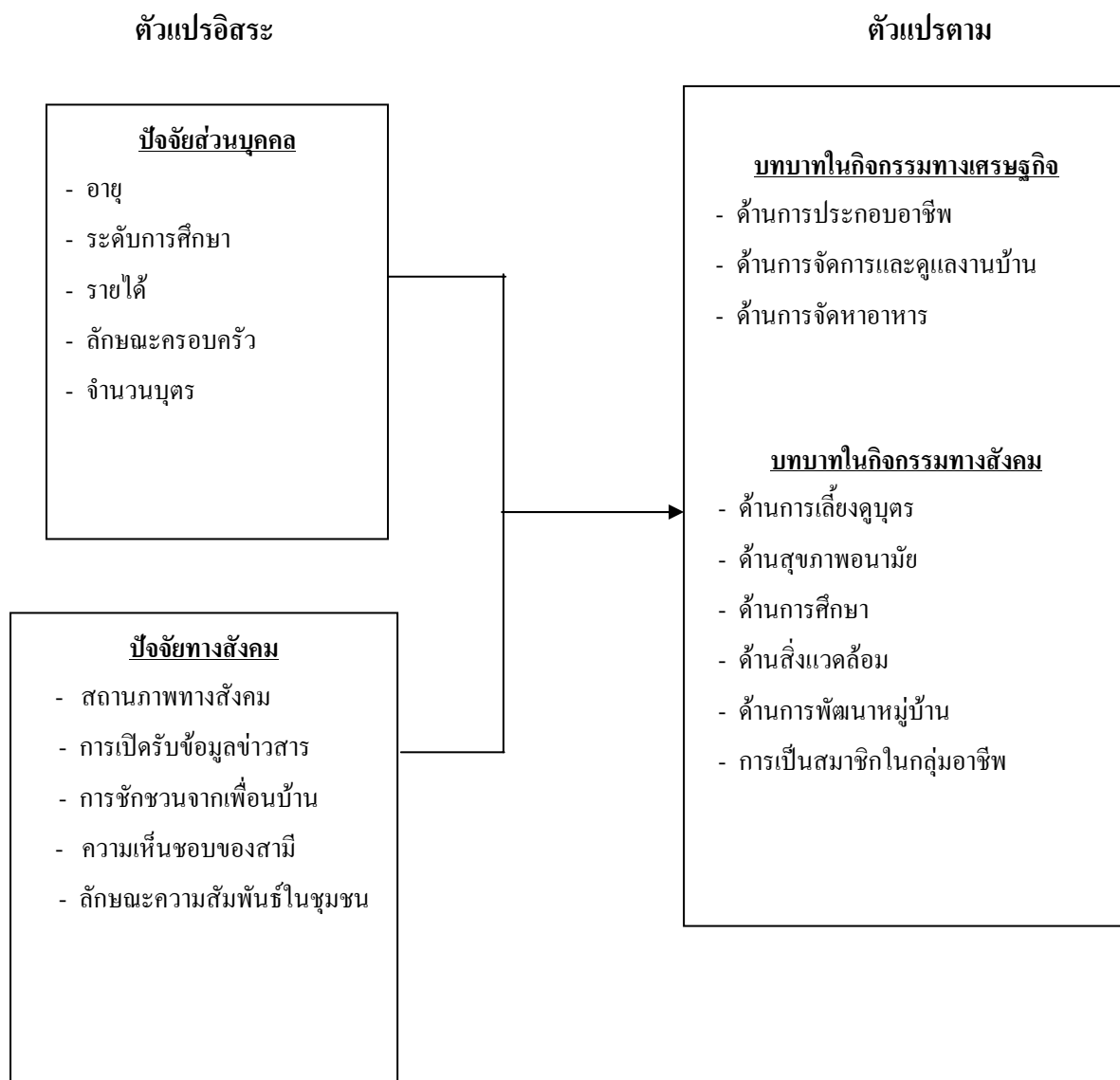
ส่วนตัวแปรตามหรือผล มี 2 เรื่อง คือ

บทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การประกอบอาชีพ การจัดการและดูแลงานบ้าน การจัดหาอาหาร

บทบาทสตรีในกิจกรรมทางสังคม ประกอบด้วย การเลี้ยงดูบุตร การเป็นสมาชิกในกลุ่มอาชีพ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาหมู่บ้าน ดังแสดงในภาพประกอบที่ 1

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง สตรีกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ในชุมชนทะเลน้อยครั้งนี้ จะทำการศึกษาเฉพาะตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง โดยเน้นศึกษาบทบาทของสตรีในด้านเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกลุ่มอาชีพ กิจกรรมทางสังคม ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

ภาพประกอบ 1. กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาท หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของบุคคลตามสิทธิ หน้าที่ ตำแหน่ง และความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล ตามสถานภาพทางสังคมที่บุคคลนั้นดำรงอยู่ หรือการกระทำตามหน้าที่ที่กำหนด การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ตามสถานภาพของแต่ละบุคคล

กิจกรรมทางเศรษฐกิจ หมายถึง กิจกรรมที่ทำให้ผลผลิตทางเศรษฐกิจในครัวเรือน อาจจะทำให้ผลตอบแทนในรูปของตัวเงินหรือไม่ก็ได้ โดยเน้นเรื่องการประกอบอาชีพในชุมชนขนาดเล็ก คือ การทำนา การทำประมง การทำผลิตภัณฑ์กระจูด การแปรรูปปลา หรือการรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ชุมชนขนาดเล็ก เพื่อการสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน รวมทั้งการจัดการและดูแลงานบ้าน และด้านการจัดหาอาหาร

กิจกรรมทางสังคม หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ รวมทั้งการมีบทบาทในการประกอบกิจกรรมของชุมชนในด้านต่าง ๆ คือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาหมู่บ้าน ด้านการเป็นสมาชิกของกลุ่มอาชีพ

ลักษณะของครอบครัว มี 2 ลักษณะ คือ ครอบครัวเดียวกับครอบครัวขยาย
 ครอบครัวเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่มีสมาชิกประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก
 ครอบครัวขยาย หมายถึง ครอบครัวที่มีสมาชิกประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก และญาติพี่น้อง เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ฯลฯ มาอยู่ร่วมครอบครัวเดียวกัน

ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ในที่นี้หมายถึง ทูทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติพี่น้อง ความสามัคคีของคนในชุมชน การรับผิดชอบหรือมีส่วนร่วมต่อชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น การพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของคนในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาบทบาทของสตรีในชุมชนทะเลน้อยในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคม ปัจจัยที่ส่งผลให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคม และศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อบทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. บทบาท
2. บทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
3. บทบาทสตรีในกิจกรรมทางสังคม
4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. บทบาท

1.1 ความหมายของบทบาท

มีผู้อธิบายความหมายของคำว่าบทบาทไว้หลากหลาย แต่โดยสรุปจะมีความหมายในทิศทางเดียวกันเช่น สุพัตรา สุภาพ (2542 : 34) อธิบายว่าบทบาท คือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่นมีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาทคือต้องเลี้ยงลูก เป็นครอบครัว บทบาทคือสั่งสอนอบรมนักเรียนให้ดี เป็นคนใจซื่อซื่อปฏิบัติตามหมอสั่ง เป็นต้น มนุษย์แต่ละคนมีบทบาทหลายบทบาทและแต่ละบทบาทมีความสมบูรณ์หรือสมดุลกันพอควร ยิ่งสังคมมีความซับซ้อนขึ้นเท่าไรบทบาทจะยิ่งแตกต่างกันไปมากขึ้นเท่านั้น

วิชรา คลายนาทร (2530 : 50) ให้ความหมายว่าบทบาทคือ แบบแผนพฤติกรรมซึ่งสมาชิกได้กระทำตามสถานภาพซึ่งตนดำรงอยู่ โดยปกติสถานภาพและบทบาทย่อมเกี่ยวข้องกันอยู่เสมอ บทบาทเป็นลักษณะการเคลื่อนไหวของสถานภาพ ทั้งนี้เนื่องจากสถานภาพเป็นตำแหน่งที่สังคมกำหนดขึ้น และบทบาทเป็นการคาดหวังว่าตำแหน่งดังกล่าวนี้ควรมีแบบแผนพฤติกรรมอย่างไร บทบาทจะทำให้สมาชิกคาดได้ว่า ผู้ที่ตนมีการปฏิสัมพันธ์จะแสดงพฤติกรรมสนองตอบต่อตนอย่างไรในแต่ละสถานการณ์ และตนจะต้องแสดงพฤติกรรมอย่างไรในการตอบสนองบุคคลเหล่านั้น ซึ่งทำให้ระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกดำเนินไปอย่างราบรื่นและเป็นแบบแผนที่มั่นคง

โดยปกติแล้วบทบาทอาจหมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพนั้นๆ บทบาทอันเป็นสิทธิของสถานภาพหนึ่งย่อมมีผลให้เกิดบทบาทอันเป็นหน้าที่ ในสถานภาพอีกอย่างหนึ่งเสมอ เช่น บทบาทของบุตรในด้านสิทธิ คือการได้รับการเลี้ยงดูจากบิดาและมารดา บิดามารดาย่อมมีบทบาทในการทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตร บทบาทจึงเป็นส่วนประกอบสำคัญของโครงสร้างสังคมที่มีผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกมีความสอดคล้องเกี่ยวข้องระหว่างกันอย่างมีแบบแผน เช่นเดียวกับ รพีพรรณ สุวรรณัญฐิทธิ (2530 : 66-67) ซึ่งอธิบายว่า บทบาทคือพฤติกรรมที่คาดหวังว่าบุคคลที่อยู่ในสถานภาพนั้น ควรจะประพฤติปฏิบัติ สถานภาพและบทบาทเป็นของคู่กัน บรรทัดฐานทางสังคมจะระบุไว้ว่า บทบาทอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับสถานภาพใด ทั้งสถานภาพและบทบาทของบุคคลเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับบุคคลอื่นในสังคมด้วย

นิคม เหมะสุทธิพันธ์ (2536 : 17) ได้สรุปความหมายของบทบาทว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่กระทำตามหน้าที่ ตำแหน่ง และสถานภาพทางสังคมตามที่สังคมนั้นๆ เป็นอยู่ การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลจะแสดงบทบาทได้ดีหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ เช่น สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม

สมหวัง หล้าหนัก (2543 : 45) อธิบายว่า บทบาทคือสิ่งที่ผู้ดำรงตำแหน่งได้ถูกกำหนดให้กระทำตามที่กำหนดไว้ในบทบาทหน้าที่ บุคคลในตำแหน่งจะมีหน้าที่หรือเงื่อนไขที่จะต้องกระทำ และได้รับสิทธิที่กำหนดไว้สำหรับตำแหน่งนั้น ซึ่งบทบาทนี้จะเกี่ยวข้องกับบทบาทอื่นที่เกี่ยวข้องในสังคมเดียวกัน หรืออาจจะกล่าวได้ว่า บทบาท คือ แบบแห่งปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ บทบาทของบุคคลในสถานะอย่างหนึ่งที่มีต่อบุคคลในสถานะอย่างหนึ่งย่อมไม่เหมือนกัน เพราะแบบแห่งปฏิสัมพันธ์นั้นแตกต่างกัน เช่น บทบาทของสามีที่มีต่อภรรยาย่อมแตกต่างกับบทบาทของภรรยาที่มีต่อสามี หรือบทบาทของบิดาที่มีต่อลูกก็ย่อมแตกต่างกับบทบาทของลูกที่มีต่อบิดา เป็นต้น จากตัวอย่างดังกล่าวเราจะเห็นได้ว่า สถานภาพ คือ ตัวกำหนดบทบาทของบุคคลในสังคมไม่ว่าจะเป็นสถานภาพทางเพศ สถานภาพทางอายุ สถานภาพทางอาชีพ เป็นต้น

เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งในกลุ่มคนหรือในสังคม บุคคลนั้นย่อมต้องแสดงบทบาทตามตำแหน่งนั้นๆ เพราะฉะนั้นโดยปกติวิสัยแล้วสถานภาพและบทบาทจึงเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไป แต่อย่างไรก็ตามบทบาทของคนหนึ่งๆ นั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของคนๆ นั้น ในขณะที่เดียวกันหากว่าตำแหน่งหรือสถานภาพของคนๆ นั้นยังคงอยู่ในสถานะเดิม บทบาทและหน้าที่ของคนๆ นั้น ก็จะต้องมีในสภาพเดิมไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะสถานภาพทางเพศจะต้องมีบทบาทตามสถานภาพของเพศที่ได้กำหนด ซึ่งรวมทั้งสถานภาพทางด้านบิดามารดาเหล่านี้ เป็นต้น ล้วนเป็นบทบาทที่จะต้องคงมีอยู่กับสถานภาพต่อไป

เช่น บิดามารดามีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูลูก สามีภรรยาามีหน้าที่สร้างครอบครัวที่สมบูรณ์ เป็นต้น (อุทัย หิรัญโต, 2526 :197-198)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า บทบาท คือ การแสดงพฤติกรรมของบุคคลตาม สิทธิ หน้าที่ ตำแหน่ง และความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล ตามสถานภาพทางสังคมที่บุคคลนั้น ดำรงอยู่ หรือ การกระทำตามหน้าที่ที่กำหนด การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ตามสถานภาพของ แต่ละบุคคล

1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

ทฤษฎีบทบาทส่วนใหญ่จะพิจารณากันใน 2 ลักษณะ คือลักษณะโครงสร้างทางสังคม (social structure) และลักษณะปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (social interaction) จีรพรรณ กาญจนจิตรา (2541 : 25) ได้ให้นิยามบทบาทในลักษณะโครงสร้างทางสังคมไว้ว่า บทบาทหมายถึงตำแหน่ง ทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่างๆ ซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่ง นั้น ส่วนลักษณะปฏิสัมพันธ์ทางสังคม บทบาท หมายถึงผลต่อเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำ ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์แห่งปฏิสัมพันธ์ นอกจากนี้ สุจิตรา สง่า เนตร (2530 : 6) ยังได้ขยายความเพิ่มเติมถึงบทบาทในลักษณะโครงสร้างทางสังคมว่า บทบาทจะ ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดไว้ในสังคม ถูกคาดหวังไว้ว่าบุคคลในสถานภาพใดควรมีบทบาท อย่างไร เมื่อบุคคลเข้าดำรงในสถานภาพนั้นก็จะมีบทบาทตามที่สังคมคาดหวังไว้เช่นนั้น และ บุคคลอื่นๆ ก็จะคาดหวังบทบาทของผู้อื่นที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ตามที่คิดว่าเป็นค่านิยมบรรทัด ฐานที่กำหนดให้มีบทบาทพฤติกรรมนั้น ส่วนบทบาทในลักษณะปฏิสัมพันธ์ทางสังคม จะให้ ความสำคัญกับกระบวนการที่บุคคลจะทำความเข้าใจได้ว่าบุคคลอื่นๆ ให้ความหมายและความ คาดหวังกับตัวเองอย่างไรในการที่จะมีบทบาทในสังคม อันจะเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ ทางสังคมต่อกัน

Ralph Linton (1964) นักมานุษยวิทยา กล่าวว่า สถานะตำแหน่ง (status) จะเป็นตัวกำหนด บทบาท (role) ทางสังคมซึ่งอยู่บนรากฐานการปฏิบัติของคนในสังคม นอกจากนั้นยังมองว่า บทบาทเป็นชุดของความคาดหวังตามกฎเกณฑ์ (nominal expectation) ที่เกี่ยวกับสภาพทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดโครงสร้างนิยม ส่วนไบเซนซ์ (Biesanz, 1978 : 168) มองว่าบทบาททุก สถานภาพในสังคมจะมีแบบแผนพฤติกรรมที่คาดหวัง และบางทีก็เป็นที่ต้องการของบุคคลบางคน ที่อยู่ในสถานการณ์นั้น ซึ่งแบบแผนพฤติกรรมก็คือบทบาทนั่นเอง อย่างไรก็ตามนักทฤษฎีบทบาท ได้กำหนดสมมติฐาน (assumption) ร่วมกันสองประการคือ ประการแรกได้แก่ บทบาทแนว โครงสร้างนิยม มุ่งสนใจโครงสร้างหน้าที่ของสถานภาพสังคม การจัดระเบียบและผลกระทบของ

บทบาทต่อระบบ กล่าวคือ บทบาทจะถูกรับมองว่าเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ในสังคม และถูกคาดหวังว่าบุคคลในสถานภาพใดควรมีบทบาทอย่างไร เมื่อบุคคลดำรงสถานภาพต่างๆ ตามที่คิดว่าเป็นบรรทัดฐานนิยมที่กำหนดให้มีบทบาทและพฤติกรรมนั้น ประการที่สอง บทบาทในลักษณะการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นิยม คือการให้ความสำคัญกับบุคคลอื่นและการให้ความสำคัญต่อตนเองอย่างไรในการที่จะมีบทบาทในสังคมอันเกิดจากการที่บุคคลมีปฏิสังสรรค์ต่อกันทางสังคม (social interaction)

นักสังคมวิทยาให้ความสนใจและพยายามอธิบายบทบาทในลักษณะโครงสร้างทางสังคมว่า บทบาทเป็นส่วนที่ติดอยู่กับฐานะตำแหน่ง จึงเป็นผลให้ทุกคนในสังคมมีรูปเค้าโครงของบทบาท ในขณะที่นักจิตวิทยาพยายามอธิบายในลักษณะของความสัมพันธ์ของกลุ่มชนว่า บทบาทของคนนั้นเป็นผลมาจากการที่บุคคลไปมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนอื่นหรือสิ่งอื่น (วิทยาวรรณศิริ, 2529 : 11)

ทิตยา สุวรรณะชญ (2527 : 43) กล่าวว่า การศึกษาทฤษฎีบทบาท ต้องอาศัยทั้งในลักษณะโครงสร้างทางสังคม และลักษณะปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน และได้สรุปฐานะตำแหน่งและบทบาทของบุคคลทางสังคมไว้ดังนี้คือ

- 1) มีฐานะตำแหน่งอยู่จริงในทุกสังคม และมีอยู่ก่อนตัวคนจะเข้าไปครอง
- 2) มีบทบาทที่ควรจะเป็น (ought-to-be role) ประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง
- 3) วัฒนธรรมชนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมนั้นๆ เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการกำหนดฐานะตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็น
- 4) การที่คนเราจะทราบถึงฐานะตำแหน่งและบทบาทนั้นได้มาจากสังคมกรรม (socialization) ในสังคมนั้นๆ
- 5) บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอว่าจะเหมือนกับพฤติกรรมจริงของคนที่ครองตำแหน่งนั้น เพราะพฤติกรรมจริงนั้นเป็นผลของปฏิกริยาของคนที่ครองฐานะตำแหน่งที่มีต่อบทบาท ที่ควรจะเป็นกับบุคลิกภาพของตนเอง บุคลิกภาพของผู้อื่นที่เข้าร่วมในพฤติกรรมและเครื่องกระตุ้น (stimulus) ที่มีอยู่ในเวลาและสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคม

ในสังคม มนุษย์ทุกคนกำลังแสดงบทบาทอยู่ตลอดเวลา เช่น บางคนแสดงบทบาทเป็นพ่อ แม่ ครู และบทบาทอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมของบทบาทที่แตกต่างกันตามตำแหน่งที่แตกต่างกัน ไวรัช เจียมบรรจง (2523 : 109) ให้ความเห็นว่า ตำแหน่งในสังคมทั่วไปมีอย่างน้อยที่สุด 5 ตำแหน่ง บทบาทตามตำแหน่งจึงแบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ

- 1) บทบาทตามเพศและบทบาทตามวัย (age-sex role) เช่น บทบาทของผู้ชาย ผู้หญิง เด็ก ผู้ใหญ่ เป็นต้น ซึ่งบทบาทเหล่านี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลทุกขณะตลอดชีวิต

- 2) บทบาททางอาชีพ (occupational role) บทบาทประเภทนี้สามารถเปลี่ยนได้อย่างอิสระเสรีมากกว่าอย่างอื่น เช่น บทบาทของครู พ่อค้า ทนายความ เป็นต้น
- 3) บทบาททางเกียรติยศ (prestige role) เช่น บทบาทหัวหน้า บทบาทของประธาน เป็นต้น
- 4) บทบาททางครัวเรือน (family role) เช่น บทบาทของแม่ พ่อ ลูก เป็นต้น
- 5) บทบาทในกลุ่มเพื่อน หรือกลุ่มที่มีความสนใจคล้ายๆ กัน (association group based or congeniality role) ได้แก่ บทบาทของสมาชิกในกลุ่มชมรมต่างๆ เป็นต้น

2. บทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

สตรีชนบทมีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจอย่างมากมาตั้งแต่อดีต คือเป็นแรงงานที่สำคัญในไร่นา ในบ้านของตนและในบ้านของสังคมชั้นสูง หรืออาจกล่าวได้ว่าสตรีชาวบ้านคือทรัพยากรที่สำคัญในการผลิตของสังคมไทย เป็นผู้ที่ทำให้สังคมทุกระดับชนชั้นอยู่ได้ กล่าวคือในกลุ่มชาวบ้านด้วยกัน สตรีต้องทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว ทั้งนี้เนื่องจากบุรุษต้องเฝ้าเวรเป็นไพร่หลวง ไพร่สม เข้าเดือนออกเดือน ทำให้บุรุษไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงดูอย่างจริงจังได้จากปรากฏการณ์ดังกล่าว สังคมไทยจึงคาดหวังบทบาทของสตรีในแง่ของการผลิตโดยไม่มีค่าจ้างตอบแทนในครัวเรือน โดยการดูแลบ้านเรือน เป็นแม่ศรีเรือนทั้งชนชั้นสูงและชาวบ้าน แต่สำหรับสังคมชาวบ้านจะคาดหวังว่านอกจากสตรีต้องทำการผลิตในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้างแล้ว ยังถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องผลิตเพื่อเลี้ยงดูครอบครัวของตนอีกด้วย การมีอำนาจทางเศรษฐกิจและการมีอำนาจในครอบครัวของสตรีชาวบ้าน จึงมีมากมาตั้งแต่เดิม นอกเหนือจากงานรับผิดชอบในบ้าน ซึ่งสังคมมองว่าเป็นงานของผู้หญิงที่ต้องทำอยู่แล้ว กาญจนา แก้วเทพ (2535 : 182) กล่าวว่า แม้แต่ในปัจจุบันสภาพการณ์ดังกล่าวก็ยังมีร่องรอยตกค้างหลงเหลืออยู่ เช่น เมื่อชวานาภาคอีสานไม่สามารถจะทำนาในที่ดินอันแห้งแล้งต่อไปได้ ฝ่ายพ่อบ้านต้องอพยพไปขายแรงงานในประเทศซาอุดีอาระเบีย บรรดาแม่บ้านก็ต้องอยู่รับผิดชอบครอบครัวไปพลางๆ ก่อน โดยเฉพาะปัจจุบันนี้ครอบครัวที่มีหัวหน้าครอบครัวเป็นสตรีได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว สตรีเหล่านี้จะต้องประกอบอาชีพการงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวด้วยลำแข้งของตนเองตามลำพัง บทบาทของสตรีที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจในครัวเรือน ได้ถูกกำหนดและคาดหวังจากสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากพออยู่พอกินมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่เน้นความสำคัญในการผลิต การจับจ่ายใช้สอยที่ฟุ่มเฟือย วัตถุและเงิน สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่าขนบธรรมเนียมประเพณีและชื่อเสียงวงศ์ตระกูล ค่านิยมใหม่ๆ เหล่านี้แพร่กระจายไปตามเทคโนโลยีการสื่อสารคมนาคมที่กว้างไกลไปทุกหมู่บ้าน และทุกซอกทุกมุม

ทำให้ผู้หญิงมีบทบาททำงานนอกบ้าน มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ สามารถพึ่งตนเองได้ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2537 :78-81)

บทบาทหน้าที่ของสตรีที่แสดงมาตลอดโดยไม่เคยมีการเปลี่ยนแปลงและผู้ชายก็ไม่คิดจะแย่งชิงบทบาทนี้ คือบทบาทแม่ศรีเรือนที่ต้องรับผิดชอบดูแลปากท้องของสมาชิกในบ้าน นับตั้งแต่การหุงหาอาหาร ล้างถ้วยล้างชาม ไปจ่ายตลาด ซื้อข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ฯลฯ ภารกิจอันดีรองลงมาคือบทบาทของผู้หญิงเก่งที่ต้องหารายได้มาจุนเจือครอบครัว หางของป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ และผักต่างๆ ไปขายหรือแลกเปลี่ยนในตลาด พอหมดฤดูการทำนาก็ยังต้องหารายได้เสริมด้วยการทอผ้า ทอเสื่อ สานตะกร้า กระบุง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือผู้หญิงชนบท นอกจากต้องไปตากแดด ตากฝน ทำนา ทำไร่ ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์แล้ว ยังต้องรับบท “แม่ค้า” เทียวเก็บผัก บ้างก็แปรรูปอาหารเพื่อไปขายต่อ เรียกได้ว่า มือไม้ของผู้หญิงไม่เคยหยุดนิ่งแม้สักนาที (กอบกุล อิงคุทานนท์, 2537 : 95-96) เราสามารถมองผู้หญิงกับเศรษฐกิจที่เป็นจริง 3 ส่วนด้วยกัน คือ หนึ่งเศรษฐกิจที่เป็นทางการหรือเศรษฐกิจในระบบ สองเศรษฐกิจนอกระบบ และสามเศรษฐกิจภาคครัวเรือน จะเห็นได้ว่าสตรีมีบทบาทในการหารายได้เพิ่มขึ้นเพื่อจุนเจือครอบครัว แต่บทบาททางด้านครัวเรือนของสตรีก็ไม่ได้ลดหย่อนไป การเพิ่มงานให้สตรีทำในเศรษฐกิจอื่นไม่เป็นผลให้บทบาทในครอบครัวลดน้อยลงเลย อาจมีบุรุษบางท่านที่ช่วยงานในด้านครัวเรือนแต่น้อยมาก งานที่บุรุษช่วยจะมีเครื่องทุ่นแรงที่สามารถช่วยผ่อนเบาแรงงานได้ เช่น งานซักผ้า อาจมีเครื่องซักผ้ามาใช้ทำให้บุรุษสามารถทำงานได้ง่ายขึ้น เป็นต้น (กนกศักดิ์ แก้วเทพ และกัลยาณี คุณมี, 2539 : 4)

Yorburg, Better (1982) ชี้ให้เห็นว่าบทบาทการทำงานของผู้หญิงในด้านการอาชีพเพื่อจุนเจือจุนรายได้ของครอบครัว ทำให้อำนาจการตัดสินใจภายในครอบครัวสูงขึ้นด้วย ยิ่งไปกว่านั้นการที่ผู้หญิงได้เข้าร่วมในแรงงานมากขึ้นมีผลงานมากขึ้น มีผลทำให้ผู้หญิงมีความเสมอภาคเพิ่มความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น รวมทั้งทำให้ผู้หญิงเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญของครอบครัวมากขึ้น การศึกษาของ Smith and Raid (1987 อ้างใน กาญจนา โชคถาวร, 2538 : 4) อธิบายถึงเรื่องนี้ว่า ในสถานการณ์ปัจจุบันถึงแม้ว่าความมีสถานภาพที่เหนือกว่าของผู้ชายจะเป็นแบบแผนที่ปรากฏในเกือบทุกสังคม แต่ด้านความแตกต่างระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงในด้านอำนาจและอิทธิฤทธิ์ต่างๆ มีแนวโน้มลดลงอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมที่อยู่ในกระบวนการกลายสภาพเป็นเมืองหรืออุตสาหกรรม จากวิกฤตเศรษฐกิจภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองที่ประเทศต่างๆ ได้รับ ทำให้เป็นการยากที่ครอบครัวจะอยู่ได้ด้วยรายได้ของฝ่ายชายเพียงฝ่ายเดียว จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ในบทบาทการทำมาหากินและแบบแผนความสัมพันธ์ทาง

บทบาทในครอบครัว การแบ่งแยกบทบาทโดยยึดถือความแตกต่างทางเพศจะลดน้อยลง และจะให้ความสำคัญของพื้นฐานแห่งการยอมรับ และยินยอมร่วมกันระหว่างคู่สมรสเอง

เมื่อสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม ผลักดันให้ผู้หญิงออกไปมีบทบาทนอกบ้านมากขึ้น จึงเป็นที่แน่นอนว่า จะต้องนำไปสู่การปรับเปลี่ยนบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายในครอบครัวแบบดั้งเดิม เนื่องจากผู้หญิงมีเวลาน้อยลง อย่างไรก็ตามการปรับเปลี่ยนบทบาทเหล่านี้ อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งและส่งผลถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างสามีภรรยา ทั้งนี้เพราะว่าแม้สังคมจะเปิดโอกาสให้ผู้หญิงออกมาทำงานนอกบ้าน แต่ดูเหมือนวัฒนธรรมดั้งเดิมจะฝังรากลึกเกินกว่าจะขุดรากถอนโคนได้ทั้งหมด ดังนั้นเส้นทางการทำงานนอกบ้านของผู้หญิงจึงไม่ราบรื่นอย่างที่คาดหวัง เพราะแม้ผู้หญิงจะออกทำงานนอกบ้าน พวกเธอก็ยังถูกคาดหวังว่า งานในบ้านก็ต้องไม่ขาดตกบกพร่อง จึงส่งผลกระทบต่อบทบาทและสถานภาพของสตรีตามแนวคิดของมาร์ก คือสามารถควบคุมทางด้านเศรษฐกิจและพึ่งตนเองได้ ซึ่งอาจจะลดอำนาจของสามีลง

3. บทบาทสตรีในกิจกรรมทางสังคม

บทบาทของสตรีทางด้านสังคมก็คือ หน้าที่หรือพฤติกรรมของสตรีที่ถูกคาดหวังว่าควรจะมีบทบาทการกระทำในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม ซึ่งมีประเด็นหลักๆ คือ (สุทธิพงษ์ พรหมไพจิตร, 2541 : 39)

1. บทบาทสตรีในการพัฒนาทางการศึกษา การลงทุนทางการศึกษาส่วนหนึ่งเป็นการตัดสินใจของผู้เป็นแม่หรือสตรี ความคาดหวังของแม่ต่ออนาคตของบุตรจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการตัดสินใจว่าบุตรคนใดจะได้รับการศึกษาถึงระดับใด แม่จึงเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในแง่การให้การศึกษาและการอบรมเลี้ยงดูให้ลูกมีความเจริญทางด้านร่างกายและจิตใจ การอบรมระเบียบวินัยต่างๆ ตั้งแต่เล็กจนเติบโตใหญ่เป็นต้นมา รวมทั้งการตัดสินใจต่างๆ เคียงคู่กับพ่อเพื่ออนาคตที่ดีของลูก ดังนั้นจึงนับได้ว่าสตรีในฐานะที่เป็นแม่จึงมีบทบาทต่อการให้การศึกษาและการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ให้แก่บุตรมากที่สุด อีกทั้งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าสตรียังเป็นผู้นำทางการศึกษาเป็นจำนวนมาก เช่น เป็นครู เป็นอาจารย์ เป็นผู้บริหารสถานศึกษา รวมทั้งการมีโอกาสเป็นผู้กำหนดนโยบายทางการศึกษาของประเทศในฐานะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งนับว่าสตรีเหล่านั้นได้มีบทบาทในการคิด ตัดสินใจ การทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษามากยิ่งขึ้น

2. บทบาทของสตรีในการพัฒนาด้านสุขภาพอนามัย องค์การอนามัยโลกได้ให้ความสำคัญแก่สตรีว่าเป็นผู้ให้อันดับแรกในด้านสุขภาพอนามัยขั้นมูลฐาน ในประเทศกำลังพัฒนาปรากฏว่า 3 ใน 4 ของสุขภาพอนามัยขั้นมูลฐานเกิดขึ้นจากในครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสตรี

สตรีเป็นผู้จัดหาทำอาหาร และดูแลรักษาพยาบาลลูกๆ นอกจากนี้ในครอบครัวขนาดใหญ่สตรียังต้องคอยดูแลคนพิการ คนชรา และคนป่วยในครัวเรือนด้วย โดยทั่วไปผู้เป็นแม่คือผู้พาเด็กๆ ไปสถานอนามัยเพื่อรักษาโรคและซื้อยา สตรียังทำหน้าที่สอนเรื่องอนามัยและความสะอาดแก่สมาชิกในครัวเรือน รวมทั้งการแนะนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและชุมชนที่อาศัย และเช่นกันสตรีคือผู้ต้องรองรับภาระอันหนักหน่วงในด้านกรวางแผนครอบครัวด้วย (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, 2536 : 17)

บทบาทของสตรีในการพัฒนาด้านสุขภาพอนามัยจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ดังเช่นโครงการส่งเสริมแม่ตัวอย่างเป็นโครงการหนึ่งที่ส่งเสริมบทบาทของสตรีให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นแม่ที่ดีต่อลูก กล่าวคือ สนับสนุนให้สตรีสนใจด้านสุขภาพอนามัยของตัวเองและของลูก เช่น กำหนดคุณสมบัติให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมตนเองอย่างน้อย 12 เดือน และรู้จักให้อาหารที่เหมาะสมตามวัยแก่ลูก เลี้ยงลูกให้แข็งแรง ไม่เป็นโรคขาดสารอาหาร นำลูกทุกคนไปรับวัคซีนป้องกันโรคตามที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขกำหนด ฯลฯ หากแม่คนใดผ่านเกณฑ์ของคุณสมบัติที่กำหนดก็จะได้รับการคัดเลือกเป็นแม่ตัวอย่าง (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปัตตานี, 2541 : 1)

3. บทบาทของสตรีในการพัฒนาชุมชน เนื่องจากมีการขยายตัวด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วของประเทศในทศวรรษที่ผ่านมา ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนและการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคพาณิชย์กรรมและการบริการ สตรีจึงมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนมากขึ้น เช่น มีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน บทบาททางการศึกษา บทบาททางด้านสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมต่างๆ ที่ผู้หญิงได้เข้าร่วมในการพัฒนาชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มสตรี กลุ่มแม่บ้านได้ดำเนินไปอย่างกว้างขวาง แต่ในสังคมมุสลิมมักจะพบว่า การมีส่วนร่วมของสตรีในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจะมีข้อจำกัดอยู่มาก ซึ่งในด้านพื้นฐานการศึกษา สังคมการเมือง และค่านิยมในการยอมรับความคิดเห็นของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง และจะส่งผลให้เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชน แต่พบว่าศาสนาไม่ใช่ข้อจำกัด (ศิริรัตน์ ธานีรัตนานนท์, 2538)

4. บทบาทของสตรีในการพัฒนากิจกรรมทางสังคมอื่นๆ คำว่ากิจกรรมทางสังคมอื่นๆ (other social activities) ได้แก่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ กิจกรรมการประกันภัย กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งมีผลเกี่ยวข้องกับสตรีที่เข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาในสังคมของตนเอง ส่วนใหญ่จะเห็นได้ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะผู้หญิงมีส่วนในการหารายได้ที่ได้จากการผลิตเพื่อบริโภคเองภายในครอบครัว (subsistence income) มาก โดยเฉพาะในทวีปเอเชียมีการผลิตเพื่อส่งออกมากขึ้น จึงมีการใช้แรงงานสตรีมาก

ขึ้น ซึ่งคาดว่ามีความแข็งแรงงานสตรีประมาณร้อยละ 80 หรือมากกว่าในโรงงานอุตสาหกรรม (ดารณี ถวิลพันธุ์กุล, 2539 : 89) แสดงให้เห็นว่าบทบาทของสตรีในด้านนี้มีมากขึ้น

นอกจากนั้นยังสามารถแยกพิจารณาบทบาทของสตรีด้านสังคมเป็น 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ บทบาทของสตรีในกิจกรรมการพัฒนาและในกิจกรรมทางศาสนา อารมณ์พันธ์ จันทรสว่าง (2523) กิจกรรมการพัฒนาในที่นี้ หมายถึง กิจกรรมหรืองานใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นตามสายตาของสังคมขณะนั้น กิจกรรมหรืองานดังกล่าวอาจทำเป็นรายบุคคล ครอบครัว กลุ่มและชุมชน โดยแม่บ้านจะเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาหมู่บ้านต่างๆ ได้แก่ การตัดถนน การจัดหมู่บ้านสะอาดและอื่นๆ แม่บ้านจะเข้าไปร่วมในรูปแบบต่างๆ กันตามความถนัดและความพอใจของตน อาจจะเป็นการออกความคิดเห็น ออกเงิน ออกแรง ออกวัสดุอุปกรณ์ หรือให้ความยินยอมในการเข้าร่วมกิจกรรมใดๆ ของสมาชิกในครอบครัวรวมทั้งพ่อบ้านเกษตรกร ประกอบกับแม่บ้านเป็นผู้ถือเงินของครอบครัว ฉะนั้นแม่บ้านจึงนับว่ามีอิทธิพลต่อโครงการพัฒนาต่างๆ เป็นอย่างมาก และเป็นที่น่าสังเกตว่าแม่บ้านจะเป็นผู้ร่วมปฏิบัติอย่างแข็งขันมากกว่าเป็นผู้นำเมื่อมีการกระทำหรือปฏิบัติการ โดยเฉพาะการร่วมแรงจะมีแนวโน้มสูงขึ้น และจำนวนผู้หญิงที่เข้าร่วมโครงการจะมีมากกว่าผู้ชาย ได้แก่ ร่วมในโครงการพัฒนาต่างๆ ร่วมเลือกตั้ง ตลอดจนใช้บริการความช่วยเหลือ คำแนะนำเกือบทุกประเภทของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ฉะนั้นจึงควรเปิดโอกาสให้แม่บ้านได้รับการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ความสามารถ ความเป็นผู้นำในการพัฒนามากขึ้น

ส่วนบทบาทในกิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ การทำบุญตักบาตร การริเริ่มหรือการมีส่วนร่วมในการทอดกฐิน ผ้าป่า บริจาคเงิน และสิ่งของเพื่อบำรุงรักษาวัด การริเริ่มหรือมีส่วนร่วมในการบวชลูกหลานหรือคนในความปกครอง แนะนำสั่งสอนธรรมะ และการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาแก่ลูกหลานและคนอื่นๆ มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาวัด ได้แก่ การทำความสะอาดบริเวณวัด ขนทรายเข้าวัด คายหญ้า ฯลฯ เป็นต้น

4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

4.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

นักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้หลายแนวคิดดังนี้

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างขยันขันแข็ง และอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (วันรักษ์ มิ่งมณี นาคิน , 2531: 10-13)

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2533) สรุปว่าการมีส่วนร่วม คือการให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินงานของโครงการ กระบวนการแก้ปัญหา และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ ทั้งนี้เพื่อให้เขาเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม และมุ่งใช้ความพยายาม ความเป็นตัวของตัวเองเข้าดำเนินการและควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่างๆ เพื่อแก้ปัญหา

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526 : 25) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวบุคคลหรือประชาชนเอง และการที่จะสามารถทำให้บุคคลหรือประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้ว จำเป็นที่จะต้องยอมรับปรัชญาที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของกลุ่ม ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์สามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้ทางที่ถูกต้อง

สรุป การมีส่วนร่วมหมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมและสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ เช่น การร่วมตัดสินใจ การร่วมแก้ปัญหา การร่วมปฏิบัติและดำเนินกิจกรรม การร่วมลงทุน การร่วมรับผลประโยชน์

4.2 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ในสังคมหรือชุมชนหนึ่งๆ สตรีมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้มีส่วนร่วมให้การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและศาสนา สำหรับลักษณะของการมีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น ไพรต์น์ เดชะรินทร์ (2527) เห็นว่าควรประกอบด้วยการมีส่วนร่วมในการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงลดจนความต้องการของชุมชน ร่วมคิดสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และคิดปัญหาหรือเพื่อสรรสร้างสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน ร่วมวางแผนงานโครงการหรือกิจกรรม ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการทำงานพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย ร่วมควบคุมติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ให้ใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

ปธาน สุวรรณมงคล (2527 : 83) ให้ความเห็นว่าองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมประกอบด้วยกิจกรรมใหญ่ๆ 4 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการ การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (participation in decision-making) เป็นขั้นเริ่มต้นของการมีส่วนร่วม ทั้งนี้ต้องกำหนดระดับของการมีส่วนร่วม กำหนดวิธีการเข้ามามีส่วนร่วม กำหนดตัวบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม และกำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการ อาจจะเป็นการตัดสินใจโดยคณะกรรมการหรือของกลุ่มหรือชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ (participation in implement) โดยการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ โดยร่วมแรงงาน ร่วมสมทบค่าใช้จ่าย ร่วมสมทบวัสดุอุปกรณ์ และร่วมในการให้ข่าวสารข้อมูลที่จำเป็น ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นกรรมการของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องในโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ (participation in benefits) คือประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา เช่น มีรายได้เพิ่มขึ้น มีเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ มีคู มีคลอง ได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น หรือมีการกระจายโอกาสทางการศึกษา มีอำนาจในการปกครองเพิ่มขึ้น เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ (participation in evaluation) หมายถึง การประเมินผลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นไปได้อย่างสม่ำเสมอหรือไม่ และมีอำนาจมากน้อยเพียงใดในการเข้าไปมีส่วนร่วม รวมถึงการประเมินโครงการโดยผ่านกระบวนการทางการเมือง หรือสื่อมวลชนต่างๆ

อนุกรณ์ สุวรรณสัทิสกร (2529 : 25) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมคิด คือการมีส่วนร่วมคิดแสดงความคิดเห็นในการประชุมปรึกษาหารือในการวางแผนโครงการ วิธีดำเนินงาน การติดตาม ตรวจสอบ การดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรมของโครงการพัฒนาชุมชน ได้ผลตามวัตถุประสงค์

2. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ คือเมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือแล้ว จะต้องร่วมในการตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด

3. การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามโครงการ คือเข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการ เช่น ร่วมออกแรงงาน ร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล คือเมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้ว ได้มีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแลรักษาและประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

สุจินต์ ดาววิรุฑ (2527 : 106-107) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนี้

1. ร่วมในการเข้าประชุมแสดงความคิดเห็น
2. ร่วมเป็นผู้รับผิดชอบหรือควบคุมการดำเนินงาน
3. ร่วมในการเป็นผู้ประสานงาน
4. ร่วมในการเป็นผู้ชักชวนเพื่อนบ้าน
5. ร่วมในการสละเงิน
6. ร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน
7. ร่วมในการสละแรงงาน

นอกจากนั้น (สุจินต์ ดาววิรุฑ (2527) ได้จัดลำดับลักษณะการมีส่วนร่วมจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ดังนี้

1. ร่วมสละแรงงาน ร่วมสมทบวัสดุอุปกรณ์
2. ร่วมดูแลรักษาและทำนุบำรุง ร่วมประชุม ร่วมเป็นสมาชิก ร่วมชักชวนเพื่อนบ้าน ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมประเมินผล
3. ร่วมติดตามผล ร่วมประสานงาน
4. ร่วมรับผิดชอบ ร่วมสละเงิน

สรุปลักษณะการมีส่วนร่วม หมายถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมคือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการลงทุน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมชักชวนเพื่อนบ้าน

4.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ศุภฤกษ์ โรจนธรรม (2532 : 43) ได้สรุปถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพส่วนบุคคล อายุ ประสบการณ์ ความรู้และทัศนคติ
2. ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การได้รับความรู้และการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร การชักชวนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ การชักชวนจากเพื่อนบ้าน ความเชื่อถือต่อผู้นำในหมู่บ้าน ความต้องการ

ความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้าน ความต้องการยอมรับนับถือ การเป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวนตำแหน่งทางสังคม

จุฑาทิพย์ ภัทราวาท (2538 : 5) อธิบายว่า ปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการสหกรณ์ที่สำคัญ 2 ด้านคือ ด้านแรก ปัจจัยด้านสถานภาพส่วนบุคคลของสตรีเอง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ ความรู้ และทัศนคติที่มีต่อสหกรณ์ บุคลิกภาพส่วนบุคคล ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือน ด้านที่ 2 สภาพแวดล้อมต่างๆ ได้แก่ นโยบายของรัฐ กฎหมายข้อบังคับและระเบียบ ศาสนาประเพณีและค่านิยม ตลอดจนองค์กรที่ให้การสนับสนุนการพัฒนา ทั้งนี้การเข้าร่วมของสตรีในขบวนการสหกรณ์นั้น ตัวสตรีเองจะต้องมีความพร้อม โดยสถานภาพส่วนบุคคลของสตรี จะต้องเอื้ออำนวยต่อการเข้ามามีส่วนร่วมก่อน ต่อจากนั้นสิ่งแวดล้อมต่างๆ จะเป็นปัจจัยช่วยสนับสนุน และให้โอกาสแก่สตรีที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการสหกรณ์

อภิศักดิ์ ใฝ่ทาคำ (2539 : 79-80) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนว่าขึ้นอยู่กับเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. ประชาชนต้องมีเวลา
2. ประชาชนต้องไม่เสียเงินเสียทองเป็นค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไป ประเมินค่าผลตอบแทนที่เขาจะได้รับ
3. ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น
4. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้งสองฝ่าย
5. ประชาชนต้องไม่รู้สึกกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคม

สามารถสรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมได้ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยส่วนบุคคลกับปัจจัยทางสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ความรู้ รายได้ ส่วนปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มและสถานภาพทางสังคม การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร การได้รับการชักชวนจากเพื่อนบ้าน ตำแหน่งทางสังคม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป การที่จะปล่อยให้ฝ่ายชายซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวทำมาหากินแต่เพียงลำพัง ไม่สามารถที่จะประคับประคองเลี้ยงครอบครัวได้เพียงพอดังเช่นแต่ก่อน ทำให้สตรีต้องเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ประกอบกับกระแสของโลกที่กำลังจะก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 กระแสแห่งความเท่าเทียมของบทบาทผู้หญิงในสังคมมีมากขึ้น สตรีได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด สตรีได้รับการเลือกตั้งให้เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สักส่วนในเชิงบทบาทของสตรีในเวทีของสังคมมีมากยิ่งขึ้น โดยแท้จริงแล้วสตรีมีความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไม่แตกต่างจากชาย เพียงแต่สภาพภาวะเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ตลอดจนข้อจำกัดทางวัฒนธรรมและบรรทัดฐานทางสังคม ทำให้สตรีในชนบทมองไม่เห็นบทบาทในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาได้ดีกว่าบทบาทในการเป็นแม่บ้าน ภรรยา และผู้ช่วยในการผลิตทางการเกษตรกรรม (มาฆะ จิตตะสังคะ, 2522)

จากการศึกษาบทบาทของแม่บ้านเกษตรกรในด้านสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อการส่งเสริมในท้องที่ 4 หมู่บ้าน ตำบลทุ่งกระพังโหม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ของสุภาภา ดิสถาพร (2522) โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์แม่บ้านเกษตรกร จำนวน 95 ราย พบว่า แม่บ้านเกษตรกรทุกคนมีบทบาททั้งในการประกอบอาชีพร่วมกับสามีและรับผิดชอบในบ้าน แต่ใช้เวลาส่วนใหญ่ทำงานในไร่นา มีเวลาพักผ่อนน้อยมาก ไม่ค่อยมีการสังคมนอกบ้าน แม้จะมีความสนใจในด้านวิชาการแผนใหม่ แต่ไม่ค่อยมีเวลาไปเข้ารับการอบรมจากเจ้าหน้าที่ แม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่มีบทบาททางสังคมและเศรษฐกิจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องภายในบ้านเท่านั้น ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมและเศรษฐกิจทั้งในด้านการประกอบอาชีพอื่นๆ ส่วนงานนอกบ้านยังคงยกให้สามีเป็นผู้นำ โดยที่แม่บ้านเกษตรกรอาจมีอิทธิพลอยู่ด้านหลัง

กานดา พรหมเกียรติ (2525) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของสตรีทางด้านการเกษตร : การศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีแม่บ้านในเขตโครงการชลประทานหนองหวาย จังหวัดขอนแก่น และแม่บ้านในเขตโครงการชลประทานแม่กลองใหญ่ จังหวัดนครปฐมและจังหวัดราชบุรี” โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์สตรี 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 แม่บ้านเกษตรกรในเขตโครงการพัฒนาเกษตรชลประทานหนองหวาย จำนวน 106 ราย กลุ่มที่ 2 แม่บ้านในเขตโครงการพัฒนาเกษตรชลประทานหนองหวาย จำนวน 65 ราย และกลุ่มที่ 3 แม่บ้านในเขตโครงการชลประทานแม่กลองใหญ่ จำนวน 100 ราย โดยสำรวจบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมโดยตรง และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงานอาชีพเกษตรกรรมและงานในครอบครัว พบว่า สตรีมีบทบาท

โดยตรงในอาชีพเกษตรกรรม โดยมีส่วนร่วมในเกือบทุกกิจกรรมของการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ของครอบครัว ควบคู่ไปกับแรงงานชาย ไม่ว่าจะเป็นการไถน้าจากคูคลองเข้าแปลงนา การเตรียมดินสำหรับทำนา การปักดำ การดูแลพืชที่ปลูกโดยการดายหญ้า พรุนดิน ใส่ปุ๋ย และใช้ยาปราบศัตรูพืช รวมทั้งการเก็บเกี่ยวและการจำหน่ายผลผลิตของครอบครัว

ส่วนในการตัดสินใจนั้นพบว่า สตรีส่วนใหญ่มีบทบาทที่สำคัญในการตัดสินใจเรื่องการซื้ออาหาร และของใช้ที่จำเป็นสำหรับครอบครัว การจำหน่ายผลผลิต การออมเงิน การเลือกชนิดของพืชที่ปลูก ในขณะที่พ่อบ้านส่วนมากเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องการซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เพื่อการเพาะปลูก การซื้อวัว ควาย สำหรับไถนา และก็พบว่ายังมีครอบครัวจำนวนไม่น้อยที่ทั้งพ่อบ้านและแม่บ้านปรึกษาหารือกันในการทำกิจกรรมในไร่นาเกือบทุกกิจกรรม

สมหวัง หล้าหนัก (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีเกี่ยวกับเศรษฐกิจครัวเรือนในชุมชนชนบท” ในหมู่บ้านสันคะยอม ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการสัมภาษณ์สตรีที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรและรับจ้างทั่วไปที่แต่งงานแล้วและที่ยังไม่แต่งงาน จำนวน 3 ราย จำนวน 2 ราย สตรีที่แต่งงานแล้ว และสัมภาษณ์สตรีที่ประกอบอาชีพค้าขายหรือรับจ้างทั่วไปเป็นหลักและประกอบอาชีพในภาคเกษตรเป็นอาชีพเสริมที่แต่งงานแล้ว จำนวน 3 ราย และที่ยังไม่แต่งงาน จำนวน 2 ราย รวม 10 ราย นอกจากนี้ยังสัมภาษณ์บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น พ่อแม่ ลูก คนชรา เป็นต้น พบว่าบทบาทสตรีเกี่ยวกับเศรษฐกิจครัวเรือนในชุมชนชนบทประกอบด้วย บทบาทของสตรีในครัวเรือนซึ่งเป็นบทบาทที่สังคมกำหนดมาแต่เดิม บทบาทในด้านการเกษตรเป็นบทบาทที่ทุกคนในครอบครัวจะต้องช่วยเหลือกัน เพราะต้องใช้แรงงานและบทบาทในการหารายได้นอกบ้านซึ่งเป็นบทบาทที่สตรีในปัจจุบันต้องเข้าสู่อาชีพเพื่อหารายได้ที่เป็นตัวเงินให้แก่ครอบครัว สำหรับเงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชนบทที่สำคัญคือ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมซึ่งจะเป็นตัวกำหนดหรือปลูกฝังความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติที่ทำให้ผู้หญิงมีจิตสำนึกว่างานบ้านเป็นหน้าที่ที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติ และเงื่อนไขด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้แก่ การเป็นครอบครัวเดี่ยว การสูญเสียที่ดิน ค่าครองชีพที่สูงขึ้น และด้านช่องทางการประกอบอาชีพที่มากขึ้น ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทในการทำงานนอกบ้านและมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจในครัวเรือนมากขึ้น ในขณะที่ วรารัตน์ บรรณศักดิ์ (2539) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรีในพื้นที่ใกล้เมืองและไกลเมือง ในจังหวัดเชียงใหม่” โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ คู่สามี-ภรรยา ในพื้นที่เกษตรใกล้เมืองและไกลเมือง รวม 101 คู่ (202 ราย) พบว่าสตรีในพื้นที่ไกลเมืองส่วนใหญ่ทำงานแลกเปลี่ยนแรงงานและรับจ้างทั่วไปในภาคการเกษตร แต่ในพื้นที่เกษตรใกล้เมืองพบเพียงไม่ถึงครึ่งหนึ่ง สตรีในพื้นที่

เกษตรใกล้เมือง 3 ใน 4 ทำงานนอกภาคการเกษตร ขณะที่พื้นที่เกษตรไกลเมืองพบเพียงร้อยละ 9.84 และสตรีในพื้นที่เกษตรใกล้เมืองมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพมากกว่าสตรีในพื้นที่เกษตรไกลเมือง ตัวแปรสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรีในพื้นที่เกษตรใกล้เมือง ได้แก่ จำนวนบุตรในวัยก่อนเข้าเรียน จำนวนบุตรในวัยเรียน ความเห็นชอบของสามี ส่วนในพื้นที่เกษตรไกลเมือง ได้แก่ ความเห็นชอบของสามี สถานภาพระดับความเป็นอยู่ของครอบครัว ความขยันหมั่นเพียรของสตรี และสถานภาพด้านผู้นำทางการในสังคมของสตรี

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มของสตรี ในการทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม มีผู้ที่ทำการศึกษาในเรื่องเหล่านี้บ้าง เช่น ผ่องผิว หิรัญรังสิต (2539) ได้ศึกษารวมกลุ่มสตรีในชนบท กรณีศึกษากลุ่มสตรีแม่บ้านศรีดอนมูล ตำบลชมพู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ สัมภาษณ์กลุ่มสตรีจำนวน 6 กลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่มสตรีที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มฉาบปทิจ กลุ่มศรัทธาวัด และกลุ่มสตรีที่ได้รับการจัดตั้งจากหน่วยงาน จำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์และถนอมอาหาร กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า และกลุ่มออมทรัพย์เทิดพระเกียรติ พบว่า กลุ่มสตรีที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านมีการรวมกลุ่มกันในหลายลักษณะ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและได้รับการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ ปัจจัยที่ทำให้มีการรวมกลุ่มกันมีหลายประการ เช่น ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การแบ่งบทบาทเพศชาย เพศหญิง ประเพณีความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชน ระบบการผลิตในชุมชน นอกจากนี้ยังมีเงื่อนไขที่เป็นปัจจัยภายนอกชุมชน เช่น การพบเห็นตัวอย่างจากกลุ่มอื่นๆ และความคิดเห็นในการพัฒนาสตรีของหน่วยงานที่จัดตั้งกลุ่ม และทิชากร ชั่งใจ (2546) ได้ ศึกษาเรื่องศักยภาพของการประกอบอาชีพในชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มแม่บ้านสภาวัฒนธรรมตำบลหัวสำโรง อำเภอนาทม จังหวัดลพบุรี โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มแม่บ้านในการประกอบอาชีพ ชุมชนจำนวน 6 กลุ่ม ประกอบด้วยผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มแม่บ้านในการประกอบอาชีพ จำนวน 225 คน พบว่า พัฒนาการของกลุ่มแม่บ้านมีมาเป็นลำดับขั้น จนเมื่อมีการก่อตั้งสภาวัฒนธรรมตำบลหัวสำโรง จึงมีการดำเนินการของกลุ่มอาชีพที่มีรูปแบบมากขึ้นและยังส่งเสริมให้กลุ่มมีความชัดเจนขึ้นและมีผู้นำกลุ่มที่ดี ทำให้กลุ่มดำรงอยู่ได้ สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพการประกอบอาชีพของสมาชิกกลุ่มประกอบด้วยปัจจัยภายใน คือการที่สมาชิกได้เคยรับการฝึกอบรมประกอบอาชีพชุมชนมาก่อนจากภาครัฐและได้รับประโยชน์จากการฝึกอบรม และปัจจัยภายนอก คือการที่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านสามารถสร้างกำไรหรือรายได้จากการประกอบอาชีพชุมชน

นันทวัน เชาววิศิษฐ์ (2545) ศึกษาเกี่ยวกับการรวมกลุ่มของสตรี ในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 124 คน พบว่าการรวมกลุ่มเกิดจากลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การแบ่งบทบาทเพศชายเพศหญิง ประเพณีความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชน ระบบการผลิตในชุมชน และจากการพบเห็นตัวอย่างจากชุมชนอื่น นอกจากนี้ยังพบว่าสมาชิกกลุ่มแม่บ้านสามารถสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพชุมชน โดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จประกอบไปด้วย ความถี่ในการติดต่อพบปะเจ้าหน้าที่ ความถี่ในการเข้าเมือง ประสบการณ์การฝึกอบรม ความรู้ในวัตถุประสงค์และการดำเนินงานของกลุ่ม ความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ ความคาดหวังที่จะได้รับความรู้และผลประโยชน์จากการเป็นสมาชิก และความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง และจากการศึกษาของ ประวิทย์ เพชรมี (2538) เรื่องการมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชนบ้านศรีดอนมูล ตำบลชมพู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสังเกต และสนทนากลุ่ม กับสตรีที่เป็นสมาชิกกลุ่มอย่างเป็นทางการและสตรีที่ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม รวมทั้งคณะกรรมการของหมู่บ้าน พบว่าสตรีมีส่วนร่วมในกลุ่มกิจกรรม โดยมีขั้นตอนดังนี้คือ การร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินการ และร่วมกันประเมินผล ส่วนการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมนั้นสตรีเป็นผู้ตัดสินใจเอง และการได้รับการชักนำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและชาวบ้านที่เป็นสมาชิก สำหรับผลการมีส่วนร่วมที่สตรีได้รับคือ เป็นคณะกรรมการกลุ่ม เป็นสมาชิกกลุ่ม และเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากกิจกรรมกลุ่ม อีกประการหนึ่งคือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมในกิจกรรมกลุ่มคือ การยอมรับนับถือในตัวผู้นำ มองเห็นประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเองและครอบครัว ปัญหาอุปสรรคของสตรีต่อการเข้าร่วมที่สำคัญคือ สมาชิกเกิดความระแวงสงสัยในตัวคณะกรรมการว่าจะไม่ซื่อสัตย์ เกรงว่าจะนำเงินไปใช้จ่ายส่วนตัว จึงมีความต้องการที่จะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐให้ความรู้การจัดการด้านบัญชีและนำไปถ่ายทอดให้แก่สมาชิกกลุ่มจะได้ปฏิบัติงานในระบบบัญชีได้ถูกต้อง

นอกจากนั้น วัชรภรณ์ เอี่ยมสะอาด (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยศึกษาสตรีที่เป็นสมาชิกกลุ่มอาสาพัฒนา จำนวน 339 คน พบว่า สตรีมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารบ้านเมือง การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรม สิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม การติดต่อผู้นำชุมชน การได้รับการฝึกอบรมหรือศึกษาเพิ่มเติม ระดับรายได้เฉลี่ย

ของครัวเรือน การมีตำแหน่งในชุมชน ความเข้าใจในงานของกลุ่มสตรี ระดับการศึกษาและระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน ส่วนตัวแปรด้านอายุไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของสตรี ในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมพัฒนาอาชีพเสริมของครัวเรือนเกษตรกรในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ ของ พิชญดา เรืองเดช (2542 : 67-68) โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากสตรีวัยแรงงานที่มีช่วงอายุ 13-60 ปี ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 234 คน พบว่า อายุ การศึกษา งานหลัก รายได้เฉลี่ยของครอบครัว เวลาว่างจากงานหลัก และความรู้ความเข้าใจในลักษณะกิจกรรมของสตรีไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรี มีเพียงปัจจัยเดียวที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีคือ โอกาสการติดต่อสื่อสารกับผู้นำ

จากการทบทวนวรรณกรรม สามารถสรุปได้ว่า โดยส่วนใหญ่แล้วสตรีจะมีบทบาทอย่างสำคัญในด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะงานทางด้านการเกษตรสตรีจะคอยช่วยเหลือผู้ชาย โดยมีส่วนร่วมในเกือบทุกกิจกรรมของการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ของครอบครัว เช่น การเตรียมดินสำหรับทำนา การปักดำ การดูแลพืชที่ปลูกโดยการดายหญ้า พรวนดิน ใส่ปุ๋ย และใช้ยาปราบศัตรูพืช รวมทั้งการเก็บเกี่ยวและการจำหน่ายผลผลิต การมีบทบาทในการหารายได้นอกบ้าน ซึ่งเป็นบทบาทที่สตรีในปัจจุบันต้องเข้าสู่อาชีพเพื่อหารายได้ที่เป็นตัวเงินให้แก่ครอบครัว ส่วนบทบาทในกิจกรรมทางด้านสังคมพบว่าสตรีมีบทบาทในระดับปานกลาง เพราะข้อจำกัดทางวัฒนธรรมและบรรทัดฐานทางสังคม ทำให้สตรีในชนบทมองไม่เห็นบทบาทในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมได้ดีกว่าบทบาทในการเป็นแม่บ้าน หรือเป็นภรรยา ส่วนเงื่อนไขหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทสตรีในกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ คือ เงื่อนไขด้านวัฒนธรรมและเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น ค่าครองชีพที่สูงขึ้น และด้านช่องทางการประกอบอาชีพที่มากขึ้น ทำให้มีบทบาทในการทำงานนอกบ้านและมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจในครัวเรือนมากขึ้น

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพของสตรี ตัวแปรสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรี ได้แก่ จำนวนบุตร ความเห็นชอบของสามี สถานภาพระดับความเป็นอยู่ของครอบครัว ความขยันหมั่นเพียรของสตรี และสถานภาพด้านผู้นำทางการในสังคมของสตรี โดยพบว่าสตรีมีส่วนร่วมในกลุ่มกิจกรรม โดยมีขั้นตอนดังนี้คือ การร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินการ และร่วมกันประเมินผล สำหรับผลการมีส่วนร่วมที่สตรีได้รับคือ เป็นคณะกรรมการกลุ่ม เป็นสมาชิกกลุ่ม และเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากกิจกรรมกลุ่ม อีก

ประการหนึ่งคือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมในกิจกรรมกลุ่มคือ การยอมรับนับถือในตัวผู้นำ มองเห็นประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเองและครอบครัว

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การเลือกพื้นที่ศึกษา
2. ประชากรเป้าหมาย
3. กลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ
6. การเก็บรวบรวมข้อมูล
7. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การเลือกพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง (purposive selection) โดยเลือกตำบลทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง ซึ่งมีหมู่บ้านทั้งสิ้น 10 หมู่บ้าน จากนั้นเลือกหมู่บ้านที่จะศึกษา จำนวนหมู่บ้าน 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 3 บ้านบน หมู่ที่ 7 บ้านหัวป่าเขียว และหมู่ที่ 9 บ้านบนตก ทั้งนี้พิจารณาจากลักษณะความเข้มแข็งของการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพ และบริบททางสังคมที่ผู้หญิงมีบทบาทที่เด่นชัด ด้านการทำงานและ ด้านกิจกรรมทางสังคม

2. ประชากรเป้าหมาย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ครัวเรือนทั้งหมดที่ตั้งอยู่ใน หมู่ที่ 3 บ้านบน หมู่ที่ 7 บ้านหัวป่าเขียว และหมู่ที่ 9 บ้านบนตก ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษา จำนวน 358 ครัวเรือน

2. ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ แกนนำชาวบ้าน ซึ่งประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโสของหมู่บ้านที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ และเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องชุมชนและวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างดี ประธานกลุ่มอาชีพ ประธานกลุ่มออมทรัพย์ ประธานสภาวัฒนธรรมตำบล

ทะเลน้อย คณะกรรมการพัฒนาสตรีประจำหมู่บ้าน ผู้อาวุโสของหมู่บ้าน และแกนนำชมรมอนุรักษ์ทะเลน้อย ส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล พัฒนาการตำบลทะเลน้อย หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลทะเลน้อย

3. กลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างระดับครัวเรือนและผู้ให้ข้อมูลหลัก

การเลือกกลุ่มตัวอย่างระดับครัวเรือนนี้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multistage random sampling) คือ

ขั้นตอนที่ 1 : เลือกพื้นที่ศึกษาโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) คือเลือกตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ขั้นตอนที่ 2 : เลือกหมู่บ้านโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) คือ หมู่ที่ 3 บ้านบน หมู่ที่ 7 บ้านห้วยป่าเขียว และหมู่ที่ 9 บ้านบนตก ทั้งนี้พิจารณาจากลักษณะความเข้มแข็งของการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพ และบริบททางสังคมที่ผู้หญิงมีบทบาทที่เด่นชัด ด้านการทำงานและ ด้านกิจกรรมทางสังคม

ขั้นตอนที่ 3 : กำหนดขนาดตัวอย่างของแต่ละกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

3.1. กลุ่มตัวอย่างระดับครัวเรือน

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการใช้สูตรของยามานะ (Yamane, 1970 : 580-581)

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งกำหนดไว้ร้อยละ

5 หรือที่ระดับนัยสำคัญ .05

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{358}{(1 + 358 \times (0.05)^2)}$$

$$= 189 \text{ ครัวเรือน}$$

จากการคำนวณจะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมเท่ากับ 189 ครัวเรือน จากนั้นทำการกำหนดขนาดตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านให้เป็นสัดส่วนกับจำนวนประชากรในแต่ละหมู่บ้าน (ตาราง 1) เมื่อได้จำนวนตัวอย่างแล้ว ทำการสุ่มตัวอย่างครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้านโดยวิธีการสุ่มแบบธรรมดา จากหมู่บ้านที่ได้เลือกไว้แล้ว ด้วยการจับสลากเลขที่บ้านแบบไม่ใส่คืน (sampling without replacement) จากบัญชีครัวเรือน จนได้ครบตามจำนวนและสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง

ตาราง 1 จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	วิธีการจำแนกตัวอย่าง	จำนวนตัวอย่าง
ม. 3	136	189 x $\frac{\text{จำนวนครัวเรือน}}{358}$	72
ม. 7	96		51
ม. 9	126		66
รวม	358		189

ที่มา : จำนวนครัวเรือนทั้งหมด ข้อมูล จปฐ 1 ปี 2549

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากแกนนำชาวบ้านต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับสตรีในระดับชุมชนกับกิจกรรมการพัฒนาอาชีพและสังคม ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโสที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องชุมชนและวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างดี ได้จากการสอบถามคนในหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน และแกนนำชุมชนระดับตำบลบางท่าน ประธานกลุ่มแม่บ้านหรือกลุ่มอาชีพ ประธานกลุ่มออมทรัพย์ ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลทะเลน้อย คณะกรรมการพัฒนาสตรีประจำหมู่บ้าน และแกนนำชมรมอนุรักษ์ทะเลน้อย ส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐคือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) พัฒนาการตำบลทะเลน้อย หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลทะเลน้อย จำนวนทั้งหมด 20 คน (ตาราง 2)

ตาราง 2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ลำดับที่	ตำแหน่ง	จำนวน
1.	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อย (ม.3)	1
2.	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อย (ม.7)	1
3.	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อย (ม.9)	1
4.	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3	1
5.	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7	1
6.	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9	1
7.	ผู้อาวุโสในหมู่ที่ 3 (นายประจวบ ทวีสุข)	1
8.	ผู้อาวุโสในหมู่ที่ 7 (นายสัน ขุนเพชร)	1
9.	ผู้อาวุโสในหมู่ที่ 9 (นางสมจิตร จันทร์ทอง)	1
10.	ประธานกลุ่มสตรีพัฒนาแปรรูปปลาตากแห้ง (ม.3)	1
11.	ประธานกลุ่มศิลปอาชีพผ้าทอ บ้านหัวป่าเขียว (ม.7)	1
12.	ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรปลาดุกร่วมใจ (ม.9)	1
13.	ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลทะเลน้อย	1
14.	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	1
15.	คณะกรรมการพัฒนาสตรีประจำหมู่บ้าน (ม.3)	1
16.	คณะกรรมการพัฒนาสตรีประจำหมู่บ้าน (ม.7)	1
17.	คณะกรรมการพัฒนาสตรีประจำหมู่บ้าน (ม.9)	1
18.	หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลทะเลน้อย	1
19.	พัฒนากรตำบลทะเลน้อย	1
20.	แกนนำชมรมอนุรักษ์ทะเลน้อย	1
	รวม	20

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง โดยอาศัยแนวคิดที่ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในระดับครัวเรือนและจะใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มตัวอย่างในระดับครัวเรือน เพื่อใช้สัมภาษณ์ครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่าง โดยจะทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นสตรีหรือภรรยาหัวหน้าครัวเรือน ในกรณีที่บุคคลเหล่านี้ไม่อยู่ก็จะทำการสัมภาษณ์สมาชิกสตรีในครัวเรือนที่บรรลุนิติภาวะแล้ว แบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 6 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เป็นคำถามเกี่ยวกับ ประวัติส่วนตัวของผู้ถูกสัมภาษณ์ คือ อายุ ศาสนา สถานภาพในครัวเรือน การศึกษา สถานภาพการสมรส จำนวนบุตร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สถานภาพการดำรงตำแหน่งในชุมชน ภูมิลำเนาเดิม ลักษณะความสัมพันธ์ในชุมชน การติดต่อสื่อสารกันระหว่างเครือญาติ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ตอนที่ 2 สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ การประกอบอาชีพ รายได้ หนี้สิน แหล่งกู้เงิน การออมเงิน แหล่งรายได้อื่นๆ และแหล่งเงินออม

ตอนที่ 3 บทบาทสตรีในกิจกรรมทางสังคม เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร การมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว การมีส่วนร่วมในด้านการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ

ตอนที่ 4 บทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมในการหารายได้ในครอบครัวในแต่ละกิจกรรม บทบาทหน้าที่ในการจัดการและดูแลงานบ้าน บทบาทหน้าที่ในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว

ตอนที่ 5 ปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ การเปลี่ยนแปลงระดับบทบาทของสตรีทั้งด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม สาเหตุที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน

ตอนที่ 6 ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและทางเศรษฐกิจของสตรี

4.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 20 คน ด้วยการเตรียมแนวคำถามไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ตรงกับจุดประสงค์ในการศึกษา โดยมีประเด็นทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสตรี ทักษะคิดและความคิดเห็นในแง่มุม

ต่าง ๆ ที่มีต่อบทบาทของสตรี ผู้นำในการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ มีแนวคำถามดังนี้คือ

- 1) คำถามเกี่ยวกับบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางสังคม
- 2) คำถามเกี่ยวกับบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
- 3) คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม
- 4) คำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

5. การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ ได้ดำเนินการดังนี้

ในการทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ทั้งแบบสัมภาษณ์และแนวคำถามที่จะใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบ ซึ่งการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ลักษณะนี้จะทำโดยอาศัยดุลยพินิจของผู้เชี่ยวชาญ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540 : 116-117) ผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.รพีพรรณ สุวรรณฉวีโชติ อาจารย์ประจำภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
2. รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสักการ อาจารย์ประจำภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
3. ดร.ศักดิ์ชัย คิริพัฒน์ อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
4. คุณสุชาติ สุวรรณ รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน
5. คุณพินัย ปัทมดัย พัฒนาการอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

หลังจากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแล้ว ได้นำข้อเสนอแนะของทุกท่านมาปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ ก่อนนำไปทดสอบกับหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นสตรีหรือภรรยาหัวหน้าครัวเรือนในตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ซึ่งมีลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ และทรัพยากรในพื้นที่ใกล้เคียงกัน จำนวน 30 ตัวอย่าง แล้วนำผลการทดสอบมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล 2 ลักษณะด้วยกัน คือ

6.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ประกอบด้วย

6.1.1 ข้อมูลพื้นฐานทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม และประเด็นที่เกี่ยวข้องอื่นๆ โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานราชการและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อย สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ภาคใต้ (GIS) และเอกสารต่างๆ จากหอสมุดกลาง (หอสมุดคุณหญิงหลงฯ) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

6.1.2 เอกสารและบทความทางวิชาการ การทบทวนวรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจากหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และห้องสมุดมหาวิทยาลัยอื่นๆ และรายงานการสัมมนา การประชุมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

6.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้วิธีการดังนี้

6.2.1 การสำรวจชุมชน ในเรื่องของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น พื้นที่ทำนา ทำสวน แหล่งทำประมง สภาพของบ้านเรือน โครงสร้างพื้นฐานในชุมชน แม่น้ำลำคลองและสิ่งมีชีวิตในพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย รวมทั้งกิจกรรมของกลุ่มอาชีพ การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนก่อนเลือกพื้นที่ศึกษา โดยการสำรวจ สังเกต ประกอบกับการสัมภาษณ์เบื้องต้น

6.2.2 การสัมภาษณ์ครัวเรือนตัวอย่าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ทำการสัมภาษณ์สตรีที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน หรือในกรณีที่บุคคลทั้งสองไม่อยู่ก็จะทำการสัมภาษณ์สมาชิกสตรีในครัวเรือนที่บรรลุนิติภาวะแล้ว โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยที่ผ่านการอบรมแล้ว จำนวน 5 คน เก็บข้อมูลในระหว่างวันที่ 13- 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2550

6.2.3 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีการเตรียมแนวคำถามไว้ล่วงหน้า ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง สัมภาษณ์ในระหว่างวันที่ 20 พฤษภาคม - 30 มิถุนายน พ.ศ. 2550

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แบ่งขั้นตอนการวิเคราะห์และการนำเสนอไว้ ดังนี้

7.1 ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์สตรีในระดับครัวเรือน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistic Package for Social Sciences: SPSS for Window) นำมาวิเคราะห์และนำเสนอโดย

- ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง คือ อายุ ศาสนา สถานภาพในครัวเรือน การศึกษา สถานภาพการสมรส จำนวนบุตร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สถานภาพการดำรงตำแหน่งในชุมชน ภูมิฐานะเดิม ลักษณะความสัมพันธ์ในชุมชน การติดต่อสื่อสารกันระหว่างเครือญาติ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร นำเสนอโดยใช้อัตราส่วนร้อยละ ค่าความถี่

- สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน คือ การประกอบอาชีพ รายได้ หนี้สิน แหล่งกู้เงิน การออมเงิน แหล่งรายได้อื่นๆ และแหล่งเงินออม นำเสนอโดยใช้อัตราส่วนร้อยละ ค่าความถี่

- บทบาทสตรีในกิจกรรมทางสังคม คือ การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร การมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว การมีส่วนร่วมในด้านการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ นำเสนอโดยใช้อัตราส่วนร้อยละ ค่าความถี่

- บทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ คือ การมีส่วนร่วมในการหารายได้ในครอบครัวในแต่ละกิจกรรม บทบาทหน้าที่ในการจัดการและดูแลงานบ้าน บทบาทหน้าที่ในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว นำเสนอโดยใช้อัตราส่วนร้อยละ ค่าความถี่

- ปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม คือ การเปลี่ยนแปลงระดับบทบาทของสตรีทั้งด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม สาเหตุที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน นำเสนอโดยใช้อัตราส่วนร้อยละ ค่าความถี่

- ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม คือ ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและทางเศรษฐกิจของสตรี นำเสนอโดยใช้อัตราส่วนร้อยละ ค่าความถี่

- การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยใช้ค่าไค-สแควร์ (chi-square) ซึ่งตัวแปรอิสระประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคม ส่วนตัวแปรตาม ได้แก่ บทบาททางเศรษฐกิจและบทบาททางสังคม

7.2 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก และการสำรวจชุมชนประกอบการสัมภาษณ์เบื้องต้น จะนำมาเรียบเรียงจัดหมวดหมู่ และสรุปเป็นประเด็นสำคัญๆ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง สตรีกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างสตรีในระดับครัวเรือนจำนวน 189 ตัวอย่าง และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่ จำนวน 20 ตัวอย่าง ผลการศึกษานำเสนอตามลำดับดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง
2. สถานภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง
3. บทบาทสตรีในกิจกรรมทางสังคม
4. บทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
5. ปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม
6. ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม
7. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม
8. ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สามารถแยกอธิบายได้ดังนี้ (ตาราง 3)

อายุและสถานภาพในครัวเรือน ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน ส่วนใหญ่เป็นภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน มีเพียงร้อยละ 19.0 เท่านั้นที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน และร้อยละ 4.8 มีสถานภาพเป็นบุตร

การศึกษาและศาสนา ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 61.9 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 ร้อยละ 9.5 ไม่ได้เรียน มีเพียงร้อยละ 2.6 เท่านั้นที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ

สถานภาพสมรสและจำนวนบุตร ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 77.2 สมรสแล้วอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 8.5 เป็นโสด ผู้ที่สมรสแล้วมีบุตรเฉลี่ย 3 คน มากกว่ากึ่งหนึ่งมีบุตร 0-2 คน

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทั่วไป

N=189		
ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	17	9.0
31 - 40 ปี	40	21.2
41 - 50 ปี	34	18.0
51 - 60 ปี	42	22.2
61 ปีขึ้นไป	56	29.6
อายุเฉลี่ย 50.6 ปี		
สถานภาพในครัวเรือน		
หัวหน้าครัวเรือน	36	19.1
ภรรยาหัวหน้าครัวเรือน	132	69.8
บุตร	9	4.8
ญาติพี่น้อง	12	6.3
ศาสนา		
พุทธ	189	100.0
การศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	18	9.5
ป. 4	117	61.9
ป. 6 หรือ ป.7	29	15.3
มศ.3 (ม.3)	7	3.7
มศ.5 (ม.6) / ปวช.	5	2.6
ปวส. หรืออนุปริญญา	4	2.1
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	5	2.6
อื่นๆ	4	2.1

ตาราง 3 (ต่อ)

N=189		
ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพการสมรส		
โสด	16	8.5
สมรสแล้วอยู่ด้วยกัน	146	77.2
สมรสแล้วแยกกันอยู่	3	1.6
หย่าร้าง	2	1.1
ม่าย	22	11.6
จำนวนบุตร		
จำนวนบุตรเฉลี่ย 3 คน		
จำนวนบุตรต่ำสุด	1	
จำนวนบุตรสูงสุด	13	
- 0 คน	24	12.6
- 1-3 คน	105	55.6
- 4-6 คน	44	23.3
- 7-9 คน	13	6.9
- 10 คนขึ้นไป	3	1.6
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
จำนวนสมาชิกเฉลี่ย	3.90	
จำนวนสมาชิกต่ำสุด	1	
จำนวนสมาชิกสูงสุด	10	
ลักษณะครอบครัว		
ครอบครัวเดี่ยว	145	76.7
ครอบครัวขยาย	44	23.3

ตาราง 3 (ต่อ)

	N=189	
ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิลำเนา		
เกิดในตำบลที่ทำการศึกษา	131	69.3
ย้ายมาจากที่อื่น	58	30.7
สาเหตุของการย้ายเข้ามา (n=58)		
- เพื่อมาประกอบอาชีพ	8	13.8
- ย้ายตามครอบครัว	48	82.8
- ย้ายตามวาระการปฏิบัติงาน	2	3.4
จำนวนปีที่ย้ายมา		
- 1-10 ปี	17	29.3
- 11- 20 ปี	15	25.9
- 21- 30 ปี	7	12.0
- 31-40 ปี	11	19.0
- 41-50 ปี	5	8.6
- 51 ขึ้นไป	3	5.2
ตำแหน่งทางสังคม		
คณะกรรมการหมู่บ้าน	4	2.1
คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน	3	1.6
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	5	2.6
อื่นๆ	9	4.8
ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดเลย	168	88.9
ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน		
ไม่มี	7	3.8
มี	182	96.2

ตาราง 3 (ต่อ)

N=189		
ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะความสัมพันธ์* (n=182)		
- ช่วยงานพิธีกรรมทางศาสนา	182	96.3
- ช่วยเหลือเพื่อนบ้าน เช่น สร้างบ้าน ออกแรง	130	71.4
- ช่วยพัฒนาท้องถิ่น	109	59.9
- ให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้ในการทำเกษตร/ประมง	62	34.1
การติดต่อกันระหว่างเครือญาติในหมู่บ้าน		
ไม่ได้ติดต่อ	8	4.2
ติดต่อกันเป็นประจำมากกว่าเดือนละครั้ง	157	83.1
ติดต่อกันเดือนละครั้ง	8	4.2
ติดต่อกันนานๆ ครั้ง	16	8.5
แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ*		
โทรทัศน์	166	87.8
วิทยุ	31	16.4
หนังสือพิมพ์	14	7.4
หอกระจายข่าวของหมู่บ้าน	150	79.4
เพื่อนบ้าน/ญาติพี่น้อง	28	14.8
เจ้าหน้าที่รัฐ	4	2.1
กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน	65	34.4
นักวิชาการ	2	1.1
ประเด็นข่าวสารที่รับ*		
ข่าวสังคม	127	67.2
ข่าวการเมือง	118	62.4
ข่าวเศรษฐกิจ	101	53.4
ข่าวบันเทิง	57	30.2
ข่าวสารคดี	8	4.2
ข่าวสารในชุมชน	59	31.2

* ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ ผลรวมจึงมากกว่า 100%

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน โดยครัวเรือนมีสมาชิกมากที่สุด 10 คน มากกว่า 2 ใน 3 ของกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน นอกจากนี้ยังพบว่า สมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน

ลักษณะครอบครัว ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่ ร้อยละ 76.7 เป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูกๆ ร้อยละ 23.3 เป็นครอบครัวขยาย ซึ่งมีญาติๆ เข้ามาอาศัยอยู่ด้วย เช่น บุตรเขยบุตรสะใภ้ บิดามารดาของตนเองและคู่สมรส และหรือญาติพี่น้อง

ภูมิลำเนาและการย้ายถิ่น ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 69.3 เกิดในหมู่บ้านนี้ มีเพียงร้อยละ 30.7 เท่านั้น ที่ย้ายมาจากที่อื่น โดยได้ย้ายมาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้เฉลี่ย 23.5 ปี ร้อยละ 41.1 ย้ายมาจากจังหวัดอื่นในภาคใต้ เช่น สงขลา นครศรีธรรมราช เป็นต้น ร้อยละ 23.2 ย้ายมาจากหมู่บ้านใกล้เคียงในตำบลทะเลน้อย มีเพียงร้อยละ 5.3 เท่านั้น ที่ย้ายมาจากจังหวัดในภาคอื่นที่ไม่ใช่ภาคใต้ และเมื่อสอบถามถึงเหตุผลของการย้ายมา พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 82.8 ย้ายตามครอบครัว รองลงมา ร้อยละ 13.8 ย้ายมาอยู่เพื่อประกอบอาชีพ และร้อยละ 3.4 มีเหตุผลอื่น

สถานภาพหรือตำแหน่งในสังคม เมื่อสอบถามถึงการดำรงตำแหน่งในสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 88.9 ไม่มีตำแหน่งในชุมชน มีเพียงส่วนน้อยที่มีตำแหน่งในชุมชน ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 2.6 คณะกรรมการหมู่บ้าน ร้อยละ 2.1 คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน ร้อยละ 1.6

ความร่วมมือในการทำงานเพื่อส่วนรวม เมื่อสอบถามถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นหรือกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่วนรวม โดยกิจกรรมที่เข้าไปร่วมได้แก่ การช่วยงานพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา เช่น งานศพ งานแต่งงาน ฯลฯ การช่วยเหลือเพื่อนบ้าน เช่น ช่วยสร้างบ้าน เกี่ยวข้าว ฯลฯ การช่วยพัฒนาท้องถิ่น เช่น ขุดถนน ลอกคลอง ฯลฯ และการให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้

การติดต่อเยี่ยมเยียนระหว่างเครือญาติ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีการติดต่อเยี่ยมเยียนกันระหว่างเครือญาติในหมู่บ้านเป็นประจำมากกว่าเดือนละครั้ง มีเพียงร้อยละ 4.2 เท่านั้นที่ไม่ได้มีการติดต่อเยี่ยมเยียนกันระหว่างเครือญาติในหมู่บ้านเลย

การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ส่วนใหญ่ของผู้ให้สัมภาษณ์ได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ รองลงมาคือการรับข้อมูลข่าวสารจากหอกระจายข่าว มีเพียงร้อยละ 34 ได้รับข้อมูลข่าวสารจากกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน และเมื่อพิจารณาถึงประเภทของข้อมูลข่าวสารที่รับ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะรับข่าวสารด้านสังคมมากที่สุด รองลงมาคือข่าวสารด้านการเมืองและข่าวสารด้านเศรษฐกิจตามลำดับ

2. สถานภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาสถานภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่างแยกอธิบายได้ดังนี้ (ตาราง 4)

อาชีพหลักและอาชีพรอง เกือบกึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างมีอาชีพหลักในการทำผลิตภัณฑ์จากกระจุจ รองลงมา ร้อยละ 10.1 และร้อยละ 9.5 ประกอบอาชีพค้าขายและทำนา ตามลำดับ มีเพียงร้อยละ 14.3 เท่านั้นที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ และเมื่อสอบถามถึงอาชีพรองพบว่ามากกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างไม่มีอาชีพรอง มีเพียงร้อยละ 39.7 เท่านั้นที่ประกอบอาชีพรอง โดยมีการทำผลิตภัณฑ์จากกระจุจเป็นอาชีพรองมากที่สุด รองลงมา ทอผ้า และเลี้ยงสัตว์

รายได้หลัก ผู้ให้สัมภาษณ์มีรายได้หลักเฉลี่ยต่อเดือน 3,325 บาท โดยรายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากการทำอาชีพทำผลิตภัณฑ์จากกระจุจ ส่วนใหญ่ร้อยละ 69.3 มีรายได้ต่อเดือนในระดับปานกลาง ร้อยละ 17.5 มีรายได้อยู่ในระดับต่ำ และมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น คือ ร้อยละ 13.2 ที่มีรายได้สูง

เมื่อสอบถามผู้ให้สัมภาษณ์ว่ารายได้ในครอบครัวในปัจจุบันเพียงพอกับการใช้จ่ายหรือไม่ พบว่า ร้อยละ 51.3 มีรายได้ในครอบครัวไม่เพียงพอกับการใช้จ่าย ในขณะที่ร้อยละ 40.7 เพียงพอ มีเพียงร้อยละ 4.2 เท่านั้นที่เหลือเก็บบ้าง ในกรณีที่รายได้ไม่เพียงพอกับการใช้จ่ายผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 44.3 จะกู้ยืมโดยไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันจากเพื่อนบ้าน ร้อยละ 25.8 กู้จากธนาคาร ร้อยละ 24.7 ไม่กู้ยืม แต่จะใช้จ่ายอย่างประหยัด และร้อยละ 5.2 จะใช้เงินออมที่เก็บสะสมไว้

หนี้สิน ส่วนใหญ่ร้อยละ 62.4 มีหนี้สิน มีเพียงร้อยละ 37.6 เท่านั้นที่ไม่มีหนี้สิน จากการสอบถามเฉพาะผู้ที่มีหนี้สินจำนวน 118 คน ส่วนใหญ่ร้อยละ 51.7 มีหนี้สินอยู่ในช่วง 10,001-50,000 บาท มีเพียงร้อยละ 0.8 เท่านั้นที่มีหนี้สินอยู่ในช่วง 500,001-1,000,000 บาท และเมื่อพิจารณาแหล่งเงินกู้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 89.8 ของผู้ที่มีการกู้ยืมเงิน จะกู้จากแหล่งเงินกู้ในระบบ มีเพียงร้อยละ 10.2 เท่านั้นที่มีการกู้เงินนอกระบบ

เงินออม ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 60.3 ไม่มีเงินออม มีเพียงร้อยละ 39.7 เท่านั้นที่มีเงินออม โดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 65.3 จะออมเงินกับธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 22.7 ออมกับกลุ่มออมทรัพย์ และร้อยละ 9.3 ออมไว้กับแหล่งอื่นๆ เช่น เก็บไว้เองที่บ้าน ฝากไว้กับพ่อแม่ เป็นต้น

ตาราง 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพทางเศรษฐกิจ

N=189		
สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพหลัก		
ทำนา	18	9.5
ทำประมง	5	2.6
แปรรูปปลา	2	1.1
ทำผลิตภัณฑ์กระจุค	83	43.9
ทำสวนยางพารา	6	3.2
รับจ้างทั่วไป	8	4.2
รับจ้างก่อสร้าง	3	1.6
รับราชการ	3	1.6
พนักงานบริษัทหรือเอกชน	1	0.5
ค้าขาย	19	10.1
ทอผ้า	14	7.4
ไม่ได้ประกอบอาชีพ เช่น แม่บ้าน ปลูกเกษียณ	27	14.3
อาชีพรอง		
ไม่มี	114	60.3
มี	75	39.7
ทำนา	9	12
ทำประมง	4	5.3
เก็บกระจุค	1	1.3
ทำผลิตภัณฑ์กระจุค	21	28
เลี้ยงสัตว์	11	14.7
เลี้ยงปลา	1	1.3
ทำสวนยางพารา	1	1.3
รับจ้างทั่วไป	5	6.7
รับจ้างก่อสร้าง	2	2.7
ค้าขาย	6	8
ทอผ้า	14	18.7

ตาราง 4 (ต่อ)

N=189		
สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
รายได้จากการประกอบอาชีพหลักต่อเดือน		
รายได้หลักเฉลี่ย 3,325 บาท		
รายได้ต่ำสุด 400 บาท		
รายได้สูงสุด 20,000 บาท		
- 5,000 บาท และต่ำกว่า	163	86.2
- 5,001 – 10,000 บาท	19	10.1
- 10,001 – 50,000 บาท	7	3.7
- มากกว่า 50,000 บาท	-	-
รายได้จากการประกอบอาชีพรองต่อเดือน		
รายได้รองเฉลี่ย 3,214.11 บาท		
รายได้ต่ำสุด 167 บาท		
รายได้สูงสุด 50,000 บาท		
- 5,000 บาท และต่ำกว่า	181	95.8
- 5,001 – 10,000 บาท	6	3.2
- 10,001 – 50,000 บาท	2	1.0
- มากกว่า 50,000 บาท	-	-
สภาพของรายได้		
ไม่พอ	97	51.4
พอดี	77	40.7
เหลือเก็บบ้าง	8	4.2
ไม่ตอบ/ไม่แน่ใจ	7	3.7
การหาเงินเมื่อรายได้ไม่พอ (n=97)		
กู้จากเพื่อนบ้านโดยไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน	43	44.3
ใช้เงินออมที่เก็บสะสมไว้	5	5.2
กู้จากธนาคาร	25	25.8
ใช้อย่างประหยัด	24	24.7

ตาราง 4 (ต่อ)

N=189		
สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
หนี้สิน		
ไม่มีหนี้สิน	71	37.6
มีหนี้สิน	118	62.4
จำนวนเงินที่กู้ (n=118)		
เฉลี่ย 37,385 บาท		
ต่ำสุด 1,000 บาท		
สูงสุด 1,000,000 บาท		
จำนวนหนี้สิน		
- 10,000 บาท และต่ำกว่า	23	19.5
- 10,001- 50,000 บาท	61	51.7
- 50,001 – 100,000 บาท	26	22.0
- 100,001 – 500,000 บาท	7	6.0
- 500,001 – 1,000,000 บาท	1	0.8
แหล่งเงินกู้ (n=118)		
ในระบบ	106	89.8
นอกระบบ	12	10.2
เงินออม		
ไม่มีเงินออม	114	58.2
มีเงินออม	75	39.7
แหล่งฝากเงินออม		
ธนาคาร	49	65.3
สหกรณ์ออมทรัพย์	2	2.7
กลุ่มออมทรัพย์	17	22.7
กลุ่มอาชีพ	7	9.3

3. บทบาทสตรีในกิจกรรมทางสังคม

การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษบทบาททางสังคมของสตรีในการมีส่วนร่วมการทำกิจกรรมต่างๆในประเด็นต่างๆ ดังนี้ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร 2) การมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว 3) การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน 4) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน 5) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน และ 6) การมีส่วนร่วมเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 62.4 มีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร ร้อยละ 37.6 ไม่มีส่วนร่วม และเมื่อพิจารณาถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยสามารถตอบได้หลายข้อ พบว่าเกือบทั้งหมดมีส่วนร่วมในการอบรมบ่มนิสัยบุตร รองลงมา ร้อยละ 84.7 มีส่วนร่วมในการดูแลเรื่องอาหารการกิน และการแต่งตัว ร้อยละ 74.6 มีส่วนร่วมในการดูแลบุตรยามเจ็บป่วย และร้อยละ 70.3 มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ตัดสินใจด้านการศึกษาของบุตร ตามลำดับ มีเพียงร้อยละ 20.6 เท่านั้นที่มีส่วนร่วมในการรับส่งลูกไปโรงเรียน

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 85.6 มีส่วนร่วมปฏิบัติ/ ทำกิจกรรม มีเพียงร้อยละ 7.6 ที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร้อยละ 6.8 ที่มีส่วนร่วมในลักษณะการคิด ในขณะที่เมื่อพิจารณาถึงระดับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดร้อยละ 95.8 มีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรในระดับมาก ร้อยละ 2.5 มีส่วนร่วมปานกลาง และร้อยละ 1.7 มีส่วนร่วมน้อย (ตาราง 5)

การมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 ใน 3 มีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของสมาชิกในครัวเรือน โดยส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดหา น้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด ร้อยละ 68.9 มีบทบาทในการดูแลรักษาพยาบาลบุตรยามเจ็บป่วย และร้อยละ 62.8 มีส่วนร่วมในการเลือกอาหารที่เหมาะสมต่อสุขภาพของสมาชิกในครัวเรือน

เมื่อสอบถามถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครัวเรือน พบว่าเกือบทั้งหมดมีส่วนร่วมปฏิบัติ/ทำกิจกรรม มีเพียงร้อยละ 3.0 และ 2.4 ร่วมตัดสินใจ และร่วมคิดตามลำดับ เมื่อพิจารณาถึงระดับการมีส่วนร่วม พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 65.2 มีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครัวเรือนในระดับมาก ร้อยละ 31.1 มีส่วนร่วมปานกลาง และ ร้อยละ 3.7 มีส่วนร่วมน้อย (ตาราง 6)

ตาราง 5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการเลี้ยงดูบุตร

การมีส่วนร่วมด้านการเลี้ยงดูบุตร	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมด้านการเลี้ยงดูบุตร		
ไม่ร่วม	71	37.6
ร่วม	118	62.4
ประเด็นการมีส่วนร่วม* (n=118)		
อบรมป่มนิสัยบุตร	114	96.3
ตัดสินใจด้านการศึกษาของบุตร	83	70.3
ดูแลเรื่องอาหารการกินและการแต่งตัว	100	84.7
ดูแลบุตรเมื่อยามเจ็บป่วย	88	74.6
รับส่งบุตรไปโรงเรียน	39	20.6
ลักษณะการมีส่วนร่วม (n=118)		
ร่วมคิด	8	6.8
ร่วมตัดสินใจ	9	7.6
ร่วมปฏิบัติ / ร่วมทำกิจกรรม	101	85.6
ระดับการมีส่วนร่วม (n=118)		
มาก	113	95.8
ปานกลาง	3	2.5
น้อย	2	1.7

* ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ ผลรวมจึงมากกว่า 100%

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน

สัดส่วนของผู้ที่มีส่วนร่วมกับไม่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนใกล้เคียงกัน โดยผู้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนมีจำนวนมากกว่าเล็กน้อย คือ ร้อยละ 50.3 เรื่องที่เข้าไปมีส่วนร่วมที่สำคัญ คือ การบริจาควัสดุ/เงิน ร้อยละ 92.6 และการช่วยสร้างโรงเรียน ร้อยละ 16.0 โดยผู้ที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนมีส่วนร่วมปฏิบัติ/ทำกิจกรรม ร้อยละ 94.7 ร่วมคิด ร้อยละ 4.3 และร้อยละ 1.1 ร่วมตัดสินใจ เมื่อพิจารณาถึงระดับการมีส่วนร่วมในการ

ตาราง 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการดูแลสุขภาพอนามัยของครัวเรือน

การมีส่วนร่วมด้านการดูแลสุขภาพอนามัยของครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมด้านการดูแลสุขภาพอนามัยของครัวเรือน		
ไม่ร่วม	25	13.2
ร่วม	164	86.8
ประเด็นการมีส่วนร่วม* (n=164)		
จัดหาน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด	150	91.5
ดูแลรักษาพยาบาลลูกๆ เมื่อเจ็บป่วย	113	68.9
ดูแลคนพิการ คนชรา และคนป่วยในครัวเรือน	44	26.8
พา ลูก ๆ ไปสถานอนามัยฯ	81	49.4
เลือกอาหารที่เหมาะสมต่อสุขภาพ	103	62.8
แนะนำเรื่องอนามัยและความสะอาด	45	27.4
ลักษณะการมีส่วนร่วม (n=164)		
ร่วมคิด	4	2.4
ร่วมตัดสินใจ	5	3.0
ร่วมปฏิบัติ / ร่วมทำกิจกรรม	155	94.6
ระดับการมีส่วนร่วม (n=164)		
มาก	107	65.2
ปานกลาง	51	31.1
น้อย	6	3.7

* ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ ผลรวมจึงมากกว่า 100%

ส่งเสริมการศึกษาในชุมชน พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 66.0 มีส่วนร่วมปานกลาง ร้อยละ 27.7 มีส่วนร่วมน้อย และร้อยละ 6.4 มีส่วนร่วมมาก (ตาราง 7)

ตาราง 7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน

การมีส่วนร่วมด้านการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมด้านการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน		
ไม่ร่วม	94	49.7
ร่วม	95	50.3
ประเด็นการมีส่วนร่วม* (n=95)		
ช่วยสร้างโรงเรียน	15	16.0
เป็นคณะกรรมการโรงเรียน	3	3.2
บริจาควัสดุ/เงิน	87	92.6
ร่วมถ่ายทอดความรู้	2	2.1
อื่นๆ	2	2.1
ลักษณะการมีส่วนร่วม (n=95)		
ร่วมคิด	4	4.3
ร่วมตัดสินใจ	1	1.1
ร่วมปฏิบัติ / ร่วมทำกิจกรรม	90	94.7
ระดับการมีส่วนร่วม (n=95)		
มาก	6	6.4
ปานกลาง	62	66.0
น้อย	27	27.7

* ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ ผลรวมจึงมากกว่า 100%

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 78.8 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยการเก็บขยะบริเวณชุมชนและที่สาธารณะ การรักษาความสะอาดแม่น้ำลำคลองในชุมชน การปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นและดูแลบริเวณรอบบ้านให้สะอาด และการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดมีส่วนร่วมปฏิบัติ/ทำกิจกรรม ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน มีเพียงส่วนน้อยที่มีส่วนร่วมตัดสินใจและร่วมคิด และพบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 63.1 มีส่วนร่วมปานกลาง (ตาราง 8)

ตาราง 8 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน

การมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน		
ไม่ร่วม	40	21.2
ร่วม	149	78.8
ประเด็นการมีส่วนร่วม* (n=149)		
รักษาความสะอาดแม่น้ำและลำคลองในชุมชน	91	61.1
เก็บขยะบริเวณชุมชนและที่สาธารณะ	114	76.5
ปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นและดูแลบริเวณบ้านให้สะอาด	86	57.7
เลือกซื้อสินค้าที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	23	15.4
ประหยัดเชื้อเพลิงและไฟฟ้าภายในบ้าน	39	26.2
เป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม	6	4.0
เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	86	57.7
มีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์เรื่องสิ่งแวดล้อมในชุมชน	18	12.1
ลักษณะการมีส่วนร่วม (n=149)		
ร่วมคิด	2	1.3
ร่วมตัดสินใจ	1	0.7
ร่วมปฏิบัติ / ร่วมทำกิจกรรม	144	96.7
ร่วมสนับสนุน	2	1.3
ระดับการมีส่วนร่วม (n=149)		
มาก	39	26.2
ปานกลาง	94	63.1
น้อย	16	10.7

* ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ ผลรวมจึงมากกว่า 100%

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 93.1 มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน โดยเกือบทั้งหมดมีส่วนร่วมในกิจกรรมการริเริ่มทอดกฐิน/ ผ้าป่า รองลงมาร้อยละ 79.0 มีส่วนร่วมในการลงคะแนนเลือกตั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และร้อยละ 75.6 มีส่วนร่วมในกิจกรรมการทำความสะอาดบริเวณวัดและชุมชน

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน พบว่า เกือบทั้งหมดมีส่วนร่วมปฏิบัติ/ทำกิจกรรม มีเพียงส่วนน้อยที่มีส่วนร่วมคิดและร่วมตัดสินใจ ทั้งนี้ผู้ที่ให้สัมภาษณ์มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านส่วนใหญ่มีส่วนร่วมปานกลาง ร้อยละ 21.6 มีส่วนร่วมมาก และร้อยละ 13.6 มีส่วนร่วมน้อย (ตาราง 9)

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม

กลุ่มตัวอย่างที่มีบทบาทในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มน้อยมาก โดยมีผู้เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านมากที่สุด ร้อยละ 31.2 เป็นสมาชิกกลุ่มแปรรูปปลาน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 0.5 ซึ่งการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่ร้อยละ 58.1 ไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามี มีเพียงร้อยละ 41.9 ที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีก่อนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งในประเด็นนี้จะสัมภาษณ์ผู้ที่มิใช่สามีแล้วหรือเคยมีเท่านั้นจำนวน 105 คน (ตาราง 10)

เมื่อพิจารณาถึงบทบาทการมีส่วนร่วมในแต่ละกลุ่ม โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบข้อที่มีส่วนร่วมมากที่สุดเพียงข้อเดียว พบว่าผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์กระจัดส่วนใหญ่มีส่วนร่วมปฏิบัติ/ทำกิจกรรม และร้อยละ 3.7 มีส่วนร่วมแก้ปัญหา เมื่อสอบถามถึงผู้ชักชวนให้เข้าร่วมกลุ่มพบว่า ส่วนใหญ่ถูกชักชวนโดยเพื่อนบ้าน รองลงมาถูกชักชวนโดยญาติพี่น้อง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่วนเหตุผลที่เข้าร่วมกลุ่มนั้นพบว่า ร้อยละ 96.4 เพื่อหารายได้เสริม มีเพียงร้อยละ 3.6 เท่านั้นที่เข้าร่วมกลุ่ม เพราะมีความรู้ความชำนาญเรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มแปรรูปปลา มีส่วนร่วมปฏิบัติ/ทำกิจกรรม โดยเพื่อนบ้านเป็นผู้ชักชวนให้เข้ากลุ่ม และเข้าร่วมกลุ่ม เพราะต้องการหารายได้เสริม ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมปฏิบัติ/ทำกิจกรรม มีเพียงร้อยละ 4.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่วนใหญ่ถูกชักชวนจากเจ้าหน้าที่รัฐในการเข้าร่วมกลุ่มมากที่สุด รองลงมาถูกชักชวนโดยผู้นำชุมชน และเพื่อนบ้าน ส่วนผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านส่วนใหญ่มีส่วนร่วมปฏิบัติ/ทำกิจกรรม รองลงมา คือ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมตัดสินใจและร่วมลงทุนตามลำดับ โดยได้รับการชักชวนจากผู้นำชุมชนในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มมากที่สุด ตามด้วยเพื่อนบ้านและเจ้าหน้าที่รัฐ ส่วนเหตุผลของการเข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านนั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 72.9 เข้าเป็นสมาชิกเพื่อเป็นแหล่งเงินทุน รองลงมาเข้าร่วมกลุ่มเพราะถูกชักชวน และเข้าร่วมกลุ่มเพราะมีความสนใจ (ตาราง 11)

ตาราง 9 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการพัฒนาหมู่บ้าน

n=176		
การมีส่วนร่วมด้านการพัฒนาหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมด้านการพัฒนาหมู่บ้าน		
ไม่ร่วม	13	6.9
ร่วม	176	93.1
ประเด็นการมีส่วนร่วม* (n=176)		
มีส่วนร่วมในกิจกรรมการทำความสะอาดบริเวณ วัดและชุมชน	133	75.6
มีส่วนร่วมในกิจกรรมการริเริ่มทอดกฐิน/ ผ้าป่า	168	95.5
มีส่วนร่วมบริจาคเงินหรือสิ่งของเพื่อทำนุบำรุง ศาสนาหรือโรงเรียน	111	63.1
มีส่วนร่วมการริเริ่มโครงการใหม่ๆ ในชุมชน	8	4.5
มีส่วนร่วมในกิจกรรมการสร้างสะพาน	9	5.1
มีส่วนร่วมในกิจกรรมการตัดถนน	6	3.4
มีส่วนร่วมในการลงคะแนนเลือกตั้งระดับ ท้องถิ่นและระดับชาติ	139	79.0
มีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มสตรี	14	8.0
ลักษณะการมีส่วนร่วม (n=176)		
ร่วมคิด	1	0.7
ร่วมตัดสินใจ	1	0.7
ร่วมปฏิบัติ / ร่วมทำกิจกรรม	174	98.6
ระดับการมีส่วนร่วม (n=176)		
มาก	38	21.6
ปานกลาง	114	64.8
น้อย	24	13.6

* ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ ผลรวมจึงมากกว่า 100%

ตาราง 10 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการเข้าร่วมกลุ่ม

N=189		
การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม (n=105)		
ไม่ร่วม	84	44.4
ร่วม	105	55.6
การเข้าร่วมกลุ่มต้องได้รับความเห็นชอบจากสามี (n=105)		
ไม่ต้อง	61	58.1
ต้องได้รับ	44	41.9

ตาราง 11 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

N=189		
การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ	จำนวน	ร้อยละ
การเป็นสมาชิกกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์กระจุย		
ไม่เป็น	161	85.2
เป็น	28	14.8
ตำแหน่งหน้าที่ในกลุ่ม (n=28)		
ประธาน	1	3.6
กรรมการ	2	7.0
เลขา	1	3.6
สมาชิก	24	85.7
ลักษณะการมีส่วนร่วม (n=28)		
ร่วมตัดสินใจ	2	7.1
ร่วมแก้ปัญหา	1	3.7
ร่วมปฏิบัติ /ร่วมทำกิจกรรม	23	82.1
ร่วมรับผลประโยชน์	2	7.1

ตาราง 11 (ต่อ)

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ	จำนวน	ร้อยละ
ถูกชักชวนจาก (n=28)		
เพื่อนบ้าน	19	67.9
ญาติพี่น้อง	4	14.3
ผู้นำชุมชน	2	7.1
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	3	10.7
เหตุผลที่เข้าร่วมกลุ่ม (n=28)		
เพื่อหารายได้เสริม	27	96.4
มีความชำนาญ/ความรู้	1	3.6
การเป็นสมาชิกกลุ่มแปรรูปปลา		
ไม่เป็น	188	99.5
เป็น	1	0.5
ตำแหน่งหน้าที่ในกลุ่ม (n=1)		
สมาชิก	1	100.0
ลักษณะการมีส่วนร่วม (n=1)		
ร่วมปฏิบัติ /ร่วมทำกิจกรรม	1	100.0
ถูกชักชวนจาก (n=1)		
เพื่อนบ้าน	1	100.0
เหตุผลที่เข้าร่วมกลุ่ม (n=1)		
เพื่อหารายได้เสริม	1	100.0
การเป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้า		
ไม่เป็น	165	87.3
เป็น	24	13.7
ตำแหน่งหน้าที่ในกลุ่ม (n=24)		
กรรมการ	3	12.5
สมาชิก	21	87.5

ตาราง 11 (ต่อ)

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะการมีส่วนร่วม (n=24)		
ร่วมตัดสินใจ	1	4.2
ร่วมปฏิบัติ /ร่วมทำกิจกรรม	21	87.5
ร่วมรับผลประโยชน์	2	8.3
ถูกชักชวนจาก (n=24)		
เพื่อนบ้าน	6	25.0
ญาติพี่น้อง	2	8.3
ผู้นำชุมชน	7	29.2
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	9	37.5
เหตุผลที่เข้าร่วมกลุ่ม (n=24)		
เพื่อหารายได้เสริม	22	87.5
ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	2	12.5
การเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์		
ไม่เป็น	128	67.7
เป็น	61	32.3
ตำแหน่งหน้าที่ในกลุ่ม (n=61)		
กรรมการ	2	3.4
เลขา	1	1.7
เหรียญก	1	1.7
สมาชิก	57	93.2
ลักษณะการมีส่วนร่วม (n=61)		
ร่วมตัดสินใจ	2	3.4
ร่วมแก้ปัญหา	-	-
ร่วมปฏิบัติ /ร่วมทำกิจกรรม	47	76.3
ร่วมลงทุน	2	3.4
ร่วมรับผลประโยชน์	12	20.3

ตาราง 11 (ต่อ)

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ	จำนวน	ร้อยละ
ถูกชักชวนจาก (n=61)		
เพื่อนบ้าน	24	40.7
ญาติพี่น้อง	4	5.1
ผู้นำชุมชน	30	47.5
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	5	6.8
เหตุผลที่เข้าร่วมกลุ่ม (n=61)		
ถูกชักชวน	11	18.6
มีความสนใจ	7	8.5
เป็นแหล่งเงินทุน	43	72.9

4. บทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

การศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาบทบาททางเศรษฐกิจของสตรีในการมีส่วนร่วมการทำกิจกรรมต่างๆในประเด็นต่างๆ ดังนี้ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการหารายได้ในครอบครัว 2) การมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้าน 3) การมีส่วนร่วมในการจัดหาอาหาร ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมในการหารายได้ในครอบครัว

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 84.1 มีบทบาทในการหารายได้ในครอบครัว (ตาราง 12) โดยร้อยละ 57.2 มีบทบาทปานกลาง ร้อยละ 34.6 มีบทบาทมาก และร้อยละ 8.2 มีบทบาทน้อย

เมื่อพิจารณาลักษณะการมีส่วนร่วมในการหารายได้ในครอบครัว พบว่า กิจกรรมหรือลักษณะการหารายได้ที่มีสัดส่วนมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ ทำจักสานจากกระจูด ค้าขายทั่วไป ทำนา ทำสวนยางพารา และปักผ้าทอผ้า ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดของการมีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรมการหารายได้ (ตาราง 13) ดังนี้

การทำนา กลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทำนา ทั้งหมดมีหน้าที่ในการปลูก ดูแล รักษา ใต้อายุ และเก็บเกี่ยว ร้อยละ 73.3 เท่ากัน มีหน้าที่เตรียมดินและคัดเลือกพันธุ์ และจัดสรรผลผลิตเพื่อขายและบริโภคในครัวเรือน

ตาราง 12 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมหารายได้ในครอบครัว

n=159		
การมีส่วนร่วมหารายได้	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมในการหารายได้		
ไม่มี	30	15.9
มี	159	84.1
ระดับบทบาท (n=159)		
มาก	55	34.6
ปานกลาง	91	57.2
น้อย	13	8.2

การทำประมง ผู้ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทำประมง มีหน้าที่ในการขายสัตว์น้ำ และแบ่งสัตว์น้ำเพื่อการบริโภค

การเลี้ยงปลา ผู้ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลี้ยงปลาทั้งหมดมีหน้าที่ในการขายปลา

การแปรรูปปลา ผู้ที่มีกิจกรรมการแปรรูปปลาทั้งหมด มีหน้าที่ในการแปรรูปและขายปลา และร้อยละ 33.3 มีหน้าที่ในการหาปลาเพื่อการแปรรูป และบรรจุกล่อง/ถุงในสัดส่วนที่เท่ากัน

การเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่ของผู้ที่มีการเลี้ยงสัตว์ มีหน้าที่ในการหาอาหารมาเลี้ยงสัตว์ และดูแลรักษาสัตว์ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 83.3 รองลงมา ร้อยละ 50 มีหน้าที่ขายสัตว์

การทำสวนยางพารา ผู้ที่มีส่วนร่วมในการทำสวนยางพารา ส่วนใหญ่ ร้อยละ 62.5 มีหน้าที่กรีดยาง และกึ่งหนึ่งมีหน้าที่ดูแลใส่ปุ๋ย และขายน้ำยาง/ยางแผ่น

การทำจักสานจากกระจูด ส่วนใหญ่ของผู้ที่ทำจักสานจากกระจูดมีหน้าที่ในการสาน ร้อยละ 64.5 มีหน้าที่ตากกระจูด รองลงมา ร้อยละ 61.3 มีหน้าที่รีดและย้อมสีกระจูด และร้อยละ 55.9 มีหน้าที่ขายกระจูด

ตาราง 13 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการหารายได้

การมีส่วนร่วมในการหารายได้ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
การทำนา		
ไม่มี	144	90.6
มี	15	9.4
หน้าที่ในการทำนา* (n=15)		
เตรียมดินและคัดเลือกพันธุ์	11	73.3
ปลูก ดูแลรักษา ใส่ปุ๋ยและเก็บเกี่ยว	15	100.0
จัดสรรผลผลิตเพื่อขายและบริโภคในครัวเรือน	11	73.3
การทำประมง		
ไม่มี	152	95.6
มี	7	4.4
หน้าที่ในการทำประมง* (n=7)		
ขายสัตว์น้ำ	6	83.3
แบ่งสัตว์น้ำเพื่อนำมาบริโภค	7	100.0
การเลี้ยงปลา		
ไม่มี	158	99.4
มี	1	0.6
หน้าที่ในการเลี้ยงปลา* (n=1)		
ให้อาหารปลา	1	100.0
ดูแลรักษา	1	100.0
ขายปลา	1	100.0
การแปรรูปปลา		
ไม่มี	156	98.1
มี	3	1.9
หน้าที่ในการแปรรูปปลา* (n=3)		
หาปลาเพื่อมาแปรรูป	1	33.3

ตาราง 13 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการหารายได้ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
แปรรูป	3	100.0
บรรจุกล่อง/ถุง	1	33.3
ขายปลา	3	100.0
การเลี้ยงสัตว์		
ไม่มี	153	96.2
มี	6	3.8
หน้าที่ในการเลี้ยงสัตว์* (n=6)		
หาพันธุ์สัตว์มาเลี้ยง	1	16.7
หาอาหารมาเลี้ยงสัตว์	5	83.3
ดูแลรักษาสัตว์	5	83.3
ขายสัตว์	3	50.0
แบ่งสัตว์เพื่อนำมาบริโภค	1	16.7
การทำสวนยางพารา		
ไม่มี	151	95.0
มี	8	5.0
หน้าที่ในการทำสวนยางพารา* (n=8)		
ดูแลและใส่ปุ๋ย	4	50.0
กรีดยาง	5	62.5
ทำยางแผ่น	2	25.0
ขายน้ำยาง/ยางแผ่น	4	50.0
การทำจักสานจากกระจูด		
ไม่มี	66	50.8
มี	93	49.2
หน้าที่ในการทำจักสานจากกระจูด* (n=93)		
ตาก	60	64.5
รีดและข้อมสี	57	61.3

ตาราง 13 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการหารายได้ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
ออกแบบผลิตภัณฑ์	24	25.8
सान	85	91.4
ลงกาวและแล็กเกอร์	14	15.1
ขายผลิตภัณฑ์กระจูด	52	55.9
ค้าขายทั่วไป		
ไม่มี	166	87.8
มี	23	12.2
ปักผ้า ทอผ้า		
ไม่มี	181	95.8
มี	8	4.2

* ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ ผลรวมจึงมากกว่า 100%

การมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้าน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 93.1 มีบทบาทในการจัดการและดูแลงานบ้าน มีเพียงร้อยละ 6.9 เท่านั้น ที่ไม่มีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้าน ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการทำความสะอาดบ้านเรือนและสิ่งของภายในบ้านเรือน รองลงมาคือการไปจ่ายตลาด การเลือกซื้อของใช้ภายในบ้าน การดูแลเรื่องการออมเงินและการใช้จ่ายของสมาชิกในครัวเรือน การหาเชื้อเพลิงมาหุงต้ม และเมื่อพิจารณาถึงระดับบทบาทในการจัดการและดูแลงานบ้าน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับมาก มีเพียง ร้อยละ 2.8 เท่านั้น มีส่วนร่วมน้อย (ตาราง 14)

การมีส่วนร่วมในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีบทบาทในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว โดยที่เกือบทั้งหมด มีส่วนร่วมในการปรุงอาหาร รองลงมาซื้อวัตถุดิบเพื่อนำมาประกอบอาหาร การจัดเตรียมอาหาร และการเก็บรักษาอาหาร เมื่อพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว พบว่า ร้อยละ 81.0 มีบทบาทมาก ร้อยละ 16.7 มีบทบาทปานกลาง และร้อยละ 2.3 มีบทบาทน้อย (ตาราง 15)

ตาราง 14 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
ด้านการจัดการและดูแลงานบ้าน

N=189		
การมีส่วนร่วมในด้านการจัดการและดูแลงานบ้าน	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมด้านการจัดการและดูแลงานบ้าน		
ไม่มี	13	6.9
มี	176	93.1
ระดับบทบาท (n=176)		
มาก	146	83.0
ปานกลาง	25	14.2
น้อย	5	2.8
หน้าที่ในการจัดการและดูแลงานบ้าน* (n=176)		
บ้านเรือน		
ทำความสะอาดบ้านเรือนและสิ่งของภายใน	173	98.3
หาเชื้อเพลิงมาหุงต้ม	116	65.9
เลือกซื้อของใช้ภายในบ้าน	157	89.2
ไปจ่ายตลาด	160	90.9
ดูแลเรื่องการออมเงินและการใช้จ่าย	122	69.3

ตาราง 15 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
ด้านการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว

N=189		
การมีส่วนร่วมในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว		
ไม่มี	14	7.4
มี	175	92.6
ระดับบทบาท (n=175)		
มาก	141	81.0
ปานกลาง	29	16.7
น้อย	4	2.3

ตาราง 15 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
หน้าที่ในการจัดหาอาหาร* (n=175)		
ซื้อวัตถุดิบเพื่อนำมาประกอบอาหาร	160	92.0
ปรุงอาหาร	173	99.4
จัดเตรียมอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว	156	89.7
เก็บรักษาอาหาร	103	59.2

5. ปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

บทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

เมื่อสัมภาษณ์ความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมโดยภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 49.2 มีความเห็นว่าปัจจุบันสตรีมีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ 4.8 เท่านั้น ให้ความเห็นว่าสตรีในหมู่บ้านมีบทบาททางเศรษฐกิจระดับต่ำ ส่วนบทบาทในกิจกรรมทางสังคมนั้น ร้อยละ 57.2 ให้ความเห็นว่า สตรีในหมู่บ้านมีบทบาทในกิจกรรมทางสังคมระดับปานกลาง ร้อยละ 11.1 เห็นว่ามีบทบาทต่ำ(ตาราง 16)

ปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของบทบาทสตรีในกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่ากึ่งหนึ่งมีความเห็นว่าปัจจุบันสตรีมีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับอดีต มีเพียงร้อยละ 19 ที่เห็นว่าสตรีมีบทบาทลดลง เหตุผลที่สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจในปัจจุบันนั้น ส่วนใหญ่ ร้อยละ 78.3 เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อหารายได้ รองลงมาร้อยละ 33.3 เพราะค่าครองชีพที่สูงขึ้น และร้อยละ 11.1 เพราะช่องทางการประกอบอาชีพที่มีมากขึ้น

ในขณะที่การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของบทบาทสตรีในกิจกรรมทางด้านสังคม พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบกึ่งหนึ่งมีความเห็นว่า ปัจจุบันสตรีมีบทบาททางสังคมเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับอดีต มีเพียงร้อยละ 13.8 ที่เห็นว่าสตรีมีบทบาททางสังคมลดลงจากอดีต ซึ่งเหตุผลของการเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางสังคมที่สำคัญๆ คือ การได้รับการชักชวนจากเพื่อนบ้านร้อยละ 50.8 ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ร้อยละ 46.6 และการเป็นสมาชิกกลุ่มและสถานภาพทางสังคม ร้อยละ 34.4 (ตาราง 17)

ตาราง 16 ระดับบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

N=189		
ระดับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
บทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ		
ระดับสูง	87	46.0
ระดับปานกลาง	93	49.2
ระดับต่ำ	9	4.8
บทบาทสตรีในกิจกรรมทางสังคม		
ระดับสูง	60	31.7
ระดับปานกลาง	108	57.2
ระดับต่ำ	21	11.1

ตาราง 17 ปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

N=189		
ปัจจัยการเข้าร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
บทบาทของสตรีทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน		
เพิ่มขึ้น	103	54.5
เท่าเดิม	50	26.5
ลดลง	36	19
เหตุผลการเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจในปัจจุบัน*		
หารายได้	148	78.3
ค่าครองชีพที่สูงขึ้น	63	33.3
ช่องทางการประกอบอาชีพที่มีมากขึ้น	21	11.1
ความสนใจ	6	3.2
บทบาททางสังคมในปัจจุบัน		
เพิ่มขึ้น	83	43.9
เท่าเดิม	80	42.3
ลดลง	26	13.8

ตาราง 17 (ต่อ)

N=189		
ปัจจัยการเข้าร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
เหตุผลการเข้ามามีบทบาททางสังคมในปัจจุบัน*		
ได้รับการชักชวนจากเพื่อนบ้าน	96	50.8
การเป็นสมาชิกกลุ่มและสถานภาพทางสังคม	65	34.4
การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร	32	16.9
ความเห็นชอบของสามี	13	6.9
ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	88	46.6

* ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ ผลรวมจึงมากกว่า 100%

6. ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของสตรี ที่พบในชุมชนทะเลน้อย ในส่วนนี้ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ในระดับครัวเรือนสามารถตอบได้โดยอิสระ ซึ่งมีผู้ตอบในส่วนนี้เพียงร้อยละ 30 ของกลุ่มตัวอย่าง หลังจากนั้นนำประเด็นปัญหาที่ได้ทั้งหมดมาสรุปและจัดเป็นหมวดหมู่ สามารถสรุปประเด็น ได้ดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

1) ร้อยละ 30 เห็นว่าการที่สตรีต้องมีหน้าที่รับผิดชอบงานหลายอย่างในครอบครัวจึงต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับการทำงานในครัวเรือน และดูแลงานบ้าน การเลี้ยงลูก อีกทั้งจะต้องรับผิดชอบในการหารายได้ให้กับครัวเรือน จึงทำให้สตรีมีข้อจำกัดหรือมีโอกาสน้อยในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

2) ร้อยละ 7 ให้ความเห็นว่าปัญหาเกิดจากสภาพของร่างกายไม่เอื้ออำนวยในการเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคม เพราะกลุ่มตัวอย่างบางคนมีอายุมาก ทำให้ไม่สามารถทำกิจกรรมหลายๆ อย่างได้ เช่น กิจกรรมที่ต้องอาศัยแรงงาน อีกทั้งความสามารถในการทำงานลดลงคือไม่สามารถสานเสื่อได้นานๆ เหมือนวัยหนุ่มสาว หรือแม้กระทั่งสานกระเป่า เพราะการทำกระเป่าจะต้องใช้สายตาที่ดีเพราะเป็นงานที่ค่อนข้างประณีตและละเอียดพอสมควร

3) ร้อยละ 25 เห็นว่าปัญหาที่พบคือการที่สตรีเริ่มออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพบางกลุ่ม เนื่องจากเกิดปัญหาและความขัดแย้งภายในกลุ่ม ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ส่วนใหญ่จะประสบกับความล้มเหลว เนื่องจากเกิดปัญหาในการจัดระบบการเงินของกลุ่ม เช่น ประธานกลุ่มหรือคณะกรรมการกลุ่มนำเงินของกลุ่มไปใช้ส่วนตัว โดยไม่ได้บอกกล่าวสมาชิกให้รับทราบ ทำให้

กลุ่มขาดเงินทุนหมุนเวียน อีกทั้งความคิดเห็นในการทำงานกลุ่มที่ไม่ตรงกัน และไม่ค่อยได้รับความร่วมมือ/ความสนใจเท่าที่ควร ทำให้กลุ่มต้องประสบความล้มเหลวในที่สุด

ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

1) ร้อยละ 30 มีความเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคเกิดจากการขาดแคลนวัตถุดิบในการประกอบอาชีพ เนื่องจากอาชีพของสตรีในชุมชนทะเลน้อย ส่วนใหญ่เป็นอาชีพสานกระจุย วัตถุดิบที่นำมาสานคือต้นกระจุย ในอดีตกระจุยในชุมชนทะเลน้อยมีเยอะมาก แต่ปัจจุบันได้ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วเนื่องจากการขยายการตลาดกระจุยอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวทำให้มีการเร่งผลิตผลิตภัณฑ์จากกระจุยเพื่อขายนักท่องเที่ยว ทั้งการส่งออกไปยังต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาและภายในประเทศ ทำให้ชาวบ้านต้องเพิ่มกำลังการผลิตมากขึ้นเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด จึงเร่งการเก็บเกี่ยวกระจุยในพื้นที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็ว ส่งผลให้กระจุยในพื้นที่เกิดภาวะขาดแคลน ปัจจุบันชาวบ้านต้องสั่งซื้อต้นกระจุยจากต่างพื้นที่ คือจากอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นแหล่งกระจุยที่สำคัญและใหญ่ที่สุดของประเทศ ประกอบกับในช่วงฤดูแล้งหากเกิดภาวะไฟไหม้ป่าพรุทะเลน้อย เนื่องจากไม่มีน้ำ ส่งผลให้กระจุยในพื้นที่ทะเลน้อยตายลงเป็นจำนวนมากและสาเหตุอีกประการหนึ่ง คือ นกพริกซึ่งเป็นนกที่พบบ่อยในทะเลน้อยเข้ามาทำลายและจิกหน่อกระจุยทำให้กระจุยตาย

2) ร้อยละ 22 เห็นว่ามีอุปสรรคทางด้านครอบครัว เนื่องจากภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบผูกมัดให้สตรีในชุมชนทะเลน้อยอยู่กับความจำเริญในครัวเรือน ขาดโอกาสในการเรียนรู้ การเพิ่มทักษะในด้านต่างๆ ขาดประสบการณ์หรือแม้แต่โอกาสที่จะออกไปประกอบอาชีพเพื่อแสวงหารายได้ของตนเอง

3) ร้อยละ 7 สรุปว่า การที่สตรีได้รับการสั่งสอนผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมให้ยอมรับในสถานภาพและบทบาทที่อาจจะด้อยกว่าผู้ชาย ยอมให้ฝ่ายชายเป็นผู้นำตลอดเวลา การกำหนดบทบาทให้สตรีเป็นช่างเท้าหลัง เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้การที่สตรีได้รับข่าวสารข้อมูลต่างๆ ไม่มากนัก ทำให้ขาดความสนใจ ประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจจึงต่ำไปด้วย

4) ร้อยละ 26 เห็นว่าปัญหาอีกประการหนึ่งเกิดจากการได้ผลตอบแทนในรูปของตัวเงินล่าช้าหากเข้าร่วมในกิจกรรมกลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น กลุ่มทำผลิตภัณฑ์จากกระจุย หรือกลุ่มทอผ้า

7. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

7.1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของสตรีซึ่งได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ลักษณะครอบครัว และจำนวนบุตร กับบทบาทการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมโดยรวมและรายด้าน ซึ่งได้แก่ด้านการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร การมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน และการมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับบทบาทในกิจกรรมทางสังคมโดยรวม (ตาราง 18) พบว่า มีปัจจัยส่วนบุคคลเพียงบางปัจจัยเท่านั้นคือ อายุ การศึกษา และรายได้ ที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทในกิจกรรมทางสังคมโดยรวม จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

อายุ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน จะมีบทบาทในกิจกรรมทางสังคมโดยรวมแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า 50 ปี จะมีบทบาทในกิจกรรมทางสังคมมากที่สุด การศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาต่างกัน จะมีบทบาทในกิจกรรมทางสังคมโดยรวมแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จะมีบทบาทในกิจกรรมทางสังคมมากที่สุด รายได้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้แตกต่างกัน จะมีบทบาทในกิจกรรมทางสังคมโดยรวมแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ปานกลางมีบทบาทในกิจกรรมทางสังคมโดยรวมมากที่สุด

ลักษณะครอบครัว และจำนวนบุตร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมโดยรวมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าลักษณะของครอบครัวไม่ทำให้สตรีมีบทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมโดยรวมแตกต่างกัน

ตาราง 18 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคมโดยรวม

ปัจจัยส่วนบุคคล	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
อายุ					
ต่ำกว่า 50 ปี	81 (89%)	10 (11.0%)	91 (100%)		
51-60 ปี	25 (59.5%)	17 (17.0%)	42 (100%)	28.958**	.000
61 ปีขึ้นไป	28 (50.0%)	28 (50.0)	56 (100%)		
การศึกษา					
ไม่ได้เรียนหนังสือ	10 (55.6%)	8 (44.4%)	18 (100%)		
ป.4	77 (65.8%)	40 (34.2%)	117 (100%)	10.338**	.006
ป.6 ขึ้นไป	47 (87.0%)	7 (13.0%)	54 (100%)		
รายได้					
ต่ำ	12 (36.4%)	21 (63.6%)	33 (100%)		
ปานกลาง	99 (75.6%)	32 (24.4%)	131 (100%)	25.858**	.000
สูง	23 (92.0%)	2 (8.0%)	25 (100%)		
ลักษณะครอบครัว					
เดี่ยว	104(71.7%)	41 (28.3%)	145 (100%)	0.205	.650
ขยาย	30 (68.2%)	14 (31.8%)	44 (100%)		
จำนวนบุตร					
น้อย	69 (70.4%)	29 (29.6%)	98 (100%)		
ปานกลาง	24 (77.4%)	7 (22.6%)	31 (100%)	0.842	.656
มาก	41 (68.3%)	19 (31.7%)	60 (100%)		

** $p \leq 0.01$

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคมด้านการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร (ตาราง 19) พบว่า

อายุ การศึกษา และลักษณะครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกันจะมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 50 ปี มีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรมาก อาจเป็นเพราะช่วงนี้ยังเป็นช่วงที่มีอายุในวัยเจริญพันธุ์ บุตรยังไม่เติบโตมากพอที่จะดูแลตัวเองได้ มารดาจึงยังต้องให้การเลี้ยงดู และกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาต่างกันจะมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรมาก อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นสตรีในชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งไม่จำเป็นต้องได้รับการศึกษาที่สูงมากนัก กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวจะมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย การเป็นครอบครัวเดี่ยวทำให้สตรีซึ่งเป็นแม่ต้องเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเอง ส่วนครอบครัวขยายนั้่นอาจจะมีสมาชิกครอบครัวคนอื่นช่วยเลี้ยงดูบุตรได้

รายได้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ปานกลางจะมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรมากกว่าคนที่มีรายได้สูง เนื่องจากคนที่มีรายได้ปานกลางส่วนใหญ่ทำงานอยู่กับบ้านมากกว่าจึงมีเวลาเลี้ยงดูบุตร

จำนวนบุตร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าจำนวนบุตรมากหรือน้อย ไม่มีผลทำให้กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกัน

ตาราง 19 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร

ปัจจัยส่วนบุคคล	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
อายุ					
ต่ำกว่า 50 ปี	79 (86.8%)	12 (13.2%)	91 (100%)		
51-60 ปี	18 (42.9%)	24 (57.1%)	42 (100%)	44.767**	.000
61 ปีขึ้นไป	21 (37.5%)	35 (62.5%)	56 (100%)		
การศึกษา					
ไม่ได้เรียนหนังสือ	7 (38.9%)	11 (61.1%)	18 (100%)		
ป.4	65 (55.6%)	52 (44.4%)	117 (100%)	18.532**	.000
ป.6 ขึ้นไป	46 (85.2%)	8 (14.8%)	54 (100%)		
รายได้					
ต่ำ	14 (42.4%)	19 (57.6%)	33 (100%)		
ปานกลาง	84 (64.1%)	47 (35.9%)	131 (100%)	9.082*	.011
สูง	20 (80.0%)	5 (20.0%)	25 (100%)		
ลักษณะครอบครัว					
เดี่ยว	98 (67.6%)	47 (32.4%)	145 (100%)	7.050**	.008
ขยาย	20 (45.5%)	24 (54.5%)	44 (100%)		
จำนวนบุตร					
น้อย	60 (61.2%)	38 (38.8%)	98 (100%)		
ปานกลาง	22 (71.0%)	9 (29.0%)	31 (100%)	1.175	.556
มาก	36 (60.0%)	24 (40.0%)	60 (100%)		

* $p \leq .05$, ** $p \leq .01$

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว (ตาราง 20) พบว่า

อายุ และการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า 50 ปี จะมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยมาก อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มในช่วงอายุดังกล่าวมีความกระตือรือร้นและเอาใจใส่ดูแลสุขภาพของสมาชิกครอบครัว เพื่อต้องการให้สมาชิกครอบครัวมีสุขภาพแข็งแรง ไม่ต้องการให้ไปโรงพยาบาลหรือสถานอนามัย ส่วนหนึ่งอาจได้รับความรู้และแนวปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่สถานอนามัยของชุมชน หรืออาสาพัฒนาสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

รายได้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ปานกลางมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัวมาก อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างมีเวลาในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัวมากกว่าผู้ที่มีรายได้สูงซึ่งจะต้องทำกิจกรรมอื่นๆ ทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างรายได้จึงลดบทบาทในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัวให้น้อยลงไปด้วย

ลักษณะครอบครัว และจำนวนบุตร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัวอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงว่าตัวแปรอิสระทั้ง 2 ตัว ไม่มีผลทำให้กลุ่มตัวอย่าง มีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัวแตกต่างกัน

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคมด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน (ตาราง 21) พบว่า

อายุ การศึกษา และลักษณะครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกลุ่มอายุที่อยู่ในช่วงต่ำกว่า 50 ปี มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนมาก อาจเป็นเพราะช่วงอายุดังกล่าวเป็นช่วงวัยที่ยังคงมีความสนใจเห็นความสำคัญของการศึกษา และสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน ส่วนใหญ่จะเข้าไปร่วมทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคือการเข้าร่วมประชุมผู้ปกครองและกิจกรรมของโรงเรียนตามที่ทางโรงเรียนขอความร่วมมือ โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนมาก เพราะทำงานอยู่กับที่บ้านจึงมีเวลาเพียงพอที่จะให้เข้าร่วมกิจกรรม ส่วนผู้ที่จบสูงกว่านี้จะออกไปทำงานนอกชุมชน จึงไม่ค่อยมีส่วนร่วมกับการศึกษาในชุมชน

ตาราง 20 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว

ปัจจัยส่วนบุคคล	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
อายุ					
ต่ำกว่า 50 ปี	89 (97.8%)	2 (2.2%)	91 (100%)		
51-60 ปี	35 (83.3%)	7 (16.7%)	42 (100%)	21.565**	.000
61 ปีขึ้นไป	40 (71.4%)	16 (28.6%)	56 (100%)		
การศึกษา					
ไม่ได้เรียนหนังสือ	13 (72.2%)	5 (27.8%)	18 (100%)		
ป.4	98 (83.8%)	19 (16.2%)	117 (100%)	10.333**	.006
ป.6 ขึ้นไป	53 (98.1%)	1 (1.9%)	54 (100%)		
รายได้					
ต่ำ	24 (72.7%)	9 (27.3%)	33 (100%)		
ปานกลาง	116(88.5%)	15 (15.5%)	131 (100%)	7.887*	.019
สูง	24 (96.0%)	1 (4.0%)	25 (100%)		
ลักษณะครอบครัว					
เดี่ยว	129(89.0%)	16 (11.0%)	145 (100%)		
ขยาย	35 (79.5%)	9 (20.5%)	44 (100%)	2.610	.106
จำนวนบุตร					
น้อย	82 (83.7%)	16 (16.3%)	98 (100%)		
ปานกลาง	31 (100%)	0 (0.0%)	31 (100%)	5.710	.058
มาก	51 (85.0%)	9 (15.0%)	60 (100%)		

* $p \leq .05$, ** $p \leq .01$

ตาราง 21 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน

ปัจจัยส่วนบุคคล	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
อายุ					
ต่ำกว่า 50 ปี	57 (62.6%)	34 (37.4%)	91 (100%)		
51-60 ปี	14 (33.3%)	28 (66.7%)	42 (100%)	12.261**	.002
61 ปีขึ้นไป	23 (41.1%)	33 (58.9%)	56 (100%)		
การศึกษา					
ไม่ได้เรียนหนังสือ	7 (38.9%)	11 (61.1%)	18 (100%)		
ป.4	50 (42.7%)	67 (57.3%)	117 (100%)	10.761**	.005
ป.6 ขึ้นไป	37 (68.5%)	17 (31.5%)	54 (100%)		
รายได้					
ต่ำ	9 (27.3%)	24 (72.7%)	33 (100%)		
ปานกลาง	70 (53.4%)	61 (46.6%)	131 (100%)	8.431*	.015
สูง	15 (60.0%)	10 (40.0%)	25 (100%)		
ลักษณะครอบครัว					
เดี่ยว	81 (55.9%)	64 (44.1%)	145 (100%)	9.352**	.002
ขยาย	13 (29.5%)	31 (70.5%)	44 (100%)		
จำนวนบุตร					
น้อย	51 (52.0%)	47 (48.0%)	98 (100%)		
ปานกลาง	18 (58.1%)	13 (41.9%)	31 (100%)	2.631	.268
มาก	25 (41.7%)	35 (58.3%)	60 (100%)		

* $p \leq .05$, ** $p \leq .01$

กลุ่มตัวอย่างที่มีครอบครัวเดี่ยว จะมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีครอบครัวขยาย

รายได้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ปานกลางมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนมาก อาจเป็นเพราะ กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ปานกลางมีเวลาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมที่มีส่วนสนับสนุนการศึกษา ส่วนผู้ที่มีรายสูงอาจจะไม่ค่อยมีเวลาเพราะต้องใช้เวลาในการหารายได้สูง

จำนวนบุตร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าตัวแปรอิสระดังกล่าวไม่มีผลทำให้กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนแตกต่างกัน

ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ตาราง 22) พบว่า

อายุ และรายได้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุในช่วงต่ำกว่า 50 ปี มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาก อาจเป็นเพราะในช่วงอายุดังกล่าวยังมีแรงกระตุ้นและความพร้อมให้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ด้านสิ่งแวดล้อม

การศึกษา ลักษณะครอบครัว และจำนวนบุตร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัว ไม่มีผลทำให้กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน

ตาราง 22 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ปัจจัยส่วนบุคคล	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
อายุ					
ต่ำกว่า 50 ปี	78 (85.7%)	13 (14.3%)	91 (100%)		
51-60 ปี	35 (83.3%)	7 (16.7%)	42 (100%)	10.195**	.006
61 ปีขึ้นไป	36 (64.3%)	20 (35.7%)	56 (100%)		
การศึกษา					
ไม่ได้เรียนหนังสือ	12 (66.7%)	6 (33.3%)	18 (100%)		
ป.4	93 (79.5%)	24 (20.5%)	117 (100%)	1.854	.396
ป.6 ขึ้นไป	44 (81.5%)	10 (18.5%)	54 (100%)		
รายได้					
ต่ำ	19 (57.6%)	14 (42.4%)	33 (100%)		
ปานกลาง	108(82.4%)	23 (17.6%)	131 (100%)	11.219**	.004
สูง	22 (88.0%)	3 (12.0%)	25 (100%)		
ลักษณะครอบครัว					
เดี่ยว	115(79.3%)	30 (20.7%)	145 (100%)	0.084	.772
ขยาย	34 (77.3%)	10 (22.7%)	44 (100%)		
จำนวนบุตร					
น้อย	80 (81.6%)	18 (18.4%)	98 (100%)		
ปานกลาง	24 (77.4%)	7 (22.6%)	31 (100%)	1.026	.599
มาก	45 (75.0%)	15 (25.0%)	60 (100%)		

** $p \leq .01$

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน (ตาราง 23) พบว่ามีเพียงตัวแปรด้านการศึกษาเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านมาก ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคมด้านการมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม (ตาราง 24) พบว่ามีเพียงตัวแปรด้านรายได้เท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ปานกลางมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มมาก และคนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่จะไม่มีปัญหาทางการเงิน ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ คือ อายุ การศึกษา ลักษณะครอบครัวและจำนวนบุตรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

7.2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม

ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคม ซึ่งได้แก่ สถานภาพทางสังคม ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร ความเห็นชอบของสามี และการถูกชักชวนจากเพื่อนบ้าน กับบทบาทการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมในภาพรวมและรายด้าน ผลการศึกษา พบว่ามีปัจจัยทางสังคมเพียงปัจจัยเดียวคือความเห็นชอบของสามีเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับบทบาททางสังคมโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 (ตาราง 25) ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพราะมีเพียงบางปัจจัยเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กัน

โดยกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีในการเข้าร่วมกลุ่ม จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมโดยรวมมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามี อาจเป็นเพราะว่ามีสตรีที่มีสถานภาพ โสดอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย ส่วนปัจจัยทางสังคมด้านอื่น ๆ มีความสัมพันธ์กับบทบาททางสังคมโดยรวมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 23 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน

ปัจจัยส่วนบุคคล	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
อายุ					
ต่ำกว่า 50 ปี	84 (92.3%)	7 (7.7%)	91 (100%)	1.788	.409
51-60 ปี	41 (97.6%)	1 (2.4%)	42 (100%)		
61 ปีขึ้นไป	51 (91.1%)	5 (8.9%)	56 (100%)		
การศึกษา					
ไม่ได้เรียนหนังสือ	13 (72.2%)	5 (27.8%)	18 (100%)	14.484**	.001
ป.4	113(96.6%)	4 (3.4%)	117 (100%)		
ป.6 ขึ้นไป	50 (92.6%)	4 (7.4%)	54 (100%)		
รายได้					
ต่ำ	28 (84.8%)	5 (15.2%)	33 (100%)	4.332	.115
ปานกลาง	124(94.7%)	7 (5.3%)	131 (100%)		
สูง	24 (96.0%)	1 (4.0%)	25 (100%)		
ลักษณะครอบครัว					
เดี่ยว	135(93.1%)	10 (6.9%)	145 (100%)	0.000	1.000
ขยาย	41 (93.2%)	3 (6.8%)	44 (100%)		
จำนวนบุตร					
น้อย	92 (93.9%)	6 (6.1%)	98 (100%)	0.295	.863
ปานกลาง	29 (93.5%)	2 (6.5%)	31 (100%)		
มาก	55 (91.7%)	5 (8.3%)	60 (100%)		

** $p \leq .01$

ตาราง 24 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม

ปัจจัยส่วนบุคคล	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
อายุ					
ต่ำกว่า 50 ปี	54 (59.3%)	37 (40.7%)	91 (100%)		
51-60 ปี	26 (61.9%)	16 (38.1%)	42 (100%)	3.915	.141
61 ปีขึ้นไป	25 (44.6%)	31 (55.4%)	56 (100%)		
การศึกษา					
ไม่ได้เรียนหนังสือ	10 (55.6%)	8 (44.4%)	18 (100%)		
ป.4	71 (60.7%)	46 (39.3%)	117 (100%)	3.946	.139
ป.6 ขึ้นไป	24 (44.4%)	30 (55.6%)	54 (100%)		
รายได้					
ต่ำ	12 (36.4%)	21 (63.6%)	33 (100%)		
ปานกลาง	76 (58.0%)	55 (42.0%)	131 (100%)	6.812*	.033
สูง	17 (68.0%)	8 (32.0%)	25 (100%)		
ลักษณะครอบครัว					
เดี่ยว	79 (54.5%)	66 (45.5%)	145 (100%)	0.290	.590
ขยาย	26 (59.1%)	18 (40.9%)	44 (100%)		
จำนวนบุตร					
น้อย	51 (52.0%)	47 (48.0%)	98 (100%)		
ปานกลาง	18 (58.1%)	13 (41.9%)	31 (100%)	1.049	.592
มาก	36 (60.0%)	24 (40.0%)	60 (100%)		

* $p \leq .05$

ตาราง 25 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคมโดยรวม

ปัจจัยทางสังคม	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
สถานภาพทางสังคม					
ดำรงตำแหน่งใด	15 (71.4%)	6 (28.6%)	21 (100%)	0.003	.955
ตำแหน่งหนึ่ง					
ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดเลย	119(70.8%)	49 (29.2%)	168 (100%)		
ความสัมพันธ์ในชุมชน					
ไม่มี	3 (42.9%)	4 (57.1%)	7 (100%)	2.771	.196
มี	131(72.0%)	51 (28.0%)	182 (100%)		
การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร					
น้อย	21 (63.6%)	12 (36.4%)	33 (100%)	3.265	.195
ปานกลาง	91 (70.0%)	39 (30.0%)	130 (100%)		
มาก	22 (84.6%)	4 (15.4%)	26 (100%)		
ความเห็นชอบของสามี					
ต้องได้รับ	43 (97.7%)	1 (2.3%)	44 (100%)	5.435*	.023
ไม่ต้องได้รับ	51 (83.6%)	10 (16.4%)	61 (100%)		
การถูกชักชวนเข้าร่วมกิจกรรม					
เพื่อนบ้าน	22 (91.7%)	2 (8.3%)	24 (100%)	0.204	.643
คนอื่นที่ไม่ใช่เพื่อนบ้าน	35 (94.6%)	2 (5.4%)	37 (100%)		

* $p \leq .05$

เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคมด้านการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร (ตาราง 26) พบว่าไม่มีปัจจัยทางสังคมใดที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเป็นเพราะแม้ว่าจะมีปัจจัยอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้ที่เป็นแม่ได้ ซึ่งการเลี้ยงดูบุตรเป็นหน้าที่ของผู้เป็นมารดาที่จะต้องปฏิบัติตามสภาพสังคมไทยในชนบท

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว (ตาราง 27) พบว่ามีปัจจัยทางสังคมเพียงปัจจัยเดียวคือความสัมพันธ์ในชุมชน ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์ในชุมชนสูงย่อมมีโอกาสในการติดต่อหรือแลกเปลี่ยนข่าวสารได้มากกว่า โดยเฉพาะกับเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยหรืออาสาสมัครสุขภาพประจำหมู่บ้าน ทำให้สามารถนำความรู้หรือข่าวสารไปปฏิบัติในการดูแลสุขภาพของสมาชิกในครอบครัวได้ ส่วนปัจจัยทางสังคมอื่นๆ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของครอบครัวอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคมด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน (ตาราง 28) พบว่าพบว่ามีปัจจัยทางสังคมเพียงปัจจัยเดียวคือความเห็นชอบของสามี ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนปัจจัยทางสังคมอื่นๆ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ตาราง 29) พบว่า ไม่มีปัจจัยทางสังคมใดที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน (ตาราง 30) พบว่า ไม่มีปัจจัยทางสังคมใดที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 26 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร

ปัจจัยทางสังคม	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
สถานภาพทางสังคม					
ดำรงตำแหน่งใด	16 (76.2%)	5 (23.8%)	21 (100%)	1.906	.167
ตำแหน่งหนึ่ง					
ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดเลย	102(60.7%)	66 (39.3%)	168 (100%)		
ความสัมพันธ์ในชุมชน					
ไม่มี	3 (42.9%)	4 (57.1%)	7 (100%)	1.188	.428
มี	115(63.2%)	67 (36.8%)	182 (100%)		
การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร					
น้อย	17 (51.5%)	16 (48.5%)	33 (100%)	2.956	.228
ปานกลาง	82 (63.1%)	48 (36.9%)	130 (100%)		
มาก	19 (73.1%)	7 (26.9%)	26 (100%)		
ความเห็นชอบของสามี					
ต้องได้รับ	33 (75.0%)	11 (25.0%)	44 (100%)	1.452	.228
ไม่ต้องได้รับ	39 (63.9%)	22 (63.1%)	61 (100%)		
การถูกชักชวนเข้าร่วมกิจกรรม					
เพื่อนบ้าน	19 (79.2%)	5 (20.8%)	24 (100%)	0.974	.324
คนอื่นที่ไม่ใช่เพื่อนบ้าน	25 (67.6%)	12 (32.4%)	37 (100%)		

ตาราง 27 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว

ปัจจัยทางสังคม	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
สถานภาพทางสังคม					
ดำรงตำแหน่งใด	19 (90.5%)	2 (9.5%)	21 (100%)	0.282	1.000
ตำแหน่งหนึ่ง ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใด เลย	145(86.3%)	23 (13.7%)	168 (100%)		
ความสัมพันธ์ในชุมชน					
ไม่มี	3 (42.9%)	4 (57.1%)	7 (100%)	12.214**	.006
มี	161(88.5%)	21 (11.5%)	182 (100%)		
การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร					
น้อย	29 (87.9%)	4 (12.1%)	33 (100%)	0.947	.623
ปานกลาง	111(85.4%)	19 (14.6%)	130 (100%)		
มาก	24 (92.3%)	2 (7.7%)	26 (100%)		
ความเห็นชอบของสามี					
ต้องได้รับ	42 (95.5%)	2 (4.5%)	44 (100%)	4.286	.068
ไม่ต้องได้รับ	50 (82.0%)	11 (18.0%)	61 (100%)		
การถูกชักชวนเข้าร่วม กิจกรรม					
เพื่อนบ้าน	23 (95.8%)	1 (4.2%)	24 (100%)	2.081	.229
คนอื่นที่ไม่ใช่เพื่อนบ้าน	31 (83.8%)	6 (16.2%)	37 (100%)		

** $p \leq .01$

ตาราง 28 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน

ปัจจัยทางสังคม	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
สถานภาพทางสังคม					
ดำรงตำแหน่งใด	11 (52.4%)	10 (47.6%)	21 (100%)	0.066	.797
ตำแหน่งหนึ่ง ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใด เลย	83 (49.4%)	85 (50.6%)	168 (100%)		
ความสัมพันธ์ในชุมชน					
ไม่มี	3 (42.9%)	4 (57.1%)	7 (100%)	0.138	1.000
มี	91 (50.0%)	91 (50.0%)	182 (100%)		
การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร					
น้อย	13 (39.4%)	20 (60.6%)	33 (100%)	3.972	.137
ปานกลาง	64 (49.2%)	66 (50.8%)	130 (100%)		
มาก	17 (65.4%)	9 (34.6%)	26 (100%)		
ความเห็นชอบของสามี					
ต้องได้รับ	35 (79.5%)	9 (20.5%)	44 (100%)	13.160**	.000
ไม่ต้องได้รับ	27 (44.3%)	34 (55.7%)	61 (100%)		
การถูกชักชวนเข้าร่วม กิจกรรม					
เพื่อนบ้าน	18 (75.0%)	6 (25.0%)	24 (100%)	1.557	.212
คนอื่นที่ไม่ใช่เพื่อนบ้าน	22 (59.5%)	15 (40.5%)	37 (100%)		

** $p \leq .01$

ตาราง 29 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ปัจจัยทางสังคม	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
สถานภาพทางสังคม					
ดำรงตำแหน่งใด	15 (71.4%)	6 (28.6%)	21 (100%)	0.777	.399
ตำแหน่งหนึ่ง					
ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดเลย	134(79.8%)	34 (20.2%)	168 (100%)		
ความสัมพันธ์ในชุมชน					
ไม่มี	4 (57.1%)	3 (42.9%)	7 (100%)	2.050	.165
มี	145(79.7%)	37 (20.3%)	182 (100%)		
การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร					
น้อย	24 (72.7%)	9 (27.3%)	33 (100%)	1.271	.530
ปานกลาง	103(79.2%)	27 (20.8%)	130 (100%)		
มาก	22 (84.6%)	4 (15.4%)	26 (100%)		
ความเห็นชอบของสามี					
ต้องได้รับ	41 (93.2%)	3 (6.8%)	44 (100%)	1.081	.352
ไม่ต้องได้รับ	53 (86.9%)	8 (13.1%)	61 (100%)		
การถูกชักชวนเข้าร่วมกิจกรรม					
เพื่อนบ้าน	20 (83.3%)	4 (16.7%)	24 (100%)	2.082	.200
คนอื่นที่ไม่ใช่เพื่อนบ้าน	35 (94.6%)	2 (5.4%)	37 (100%)		

ตาราง 30 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน

ปัจจัยทางสังคม	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
สถานภาพทางสังคม					
ดำรงตำแหน่งใด	18 (85.7%)	3 (14.3%)	21 (100%)	2.024	.163
ตำแหน่งหนึ่ง					
ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดเลย	158(94.0%)	10 (6.0%)	168 (100%)		
ความสัมพันธ์ในชุมชน					
ไม่มี	5 (71.4%)	2 (28.6%)	7 (100%)	5.341	.076
มี	171(94.0%)	11 (6.0%)	182 (100%)		
การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร					
น้อย	31 (93.9%)	2 (6.1%)	33 (100%)	2.464	.292
ปานกลาง	119(91.5%)	11 (8.5%)	130 (100%)		
มาก	26 (100%)	0 (0.0%)	26 (100%)		
ความเห็นชอบของสามี					
ต้องได้รับ	41 (93.2%)	3 (6.8%)	44 (100%)	0.706	.647
ไม่ต้องได้รับ	59 (96.7%)	2 (3.3%)	61 (100%)		
การถูกชักชวนเข้าร่วมกิจกรรม					
เพื่อนบ้าน	22 (91.7%)	2 (8.3%)	24 (100%)	2.634	.621
คนอื่นที่ไม่ใช่เพื่อนบ้าน	36 (97.6%)	1 (2.4%)	37 (100%)		

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม (ตาราง 31) พบว่า ความเห็นชอบของสามี มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีในการเข้าร่วมกลุ่ม จะมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามี

ความสัมพันธ์ในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์ในชุมชน มีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีความสัมพันธ์ในชุมชน เพราะยังมีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงจะช่วยให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชนสูง จะทำให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ โดยการชักชวนของสมาชิกในชุมชน

ส่วนปัจจัยทางสังคมด้านอื่นๆ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้น การถูกชักชวนจากเพื่อนบ้าน ซึ่งไม่สามารถทดสอบค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ถูกชักชวนในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทั้งหมดทั้งที่ถูกชักชวนจากเพื่อนบ้านและไม่ใช่เพื่อนบ้าน มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านทั้งหมด ไม่มีผู้ใดเลยที่ตอบว่าไม่มีส่วนร่วม จึงไม่สามารถหาค่าความสัมพันธ์ได้

7.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของสตรี กับบทบาททางเศรษฐกิจของสตรีในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการหารายได้ การมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้าน และการมีส่วนร่วมในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว

โดยภาพรวมพบว่า มีเพียงปัจจัยด้านรายได้เท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ตาราง 32) ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพราะมีเพียงบางปัจจัยเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ปานกลางมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวมมากกว่ากลุ่มอื่นๆ

ส่วนปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ อายุ การศึกษา ลักษณะครอบครัว และจำนวนบุตร มีความสัมพันธ์กับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 31 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม
ด้านการมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม

ปัจจัยทางสังคม	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
สถานภาพทางสังคม					
ดำรงตำแหน่งใด	9 (42.9%)	12 (57.1%)	21 (100%)	1.543	.214
ตำแหน่งหนึ่ง					
ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดเลย	96 (57.1%)	72 (42.9%)	168 (100%)		
ความสัมพันธ์ในชุมชน					
ไม่มี	1 (14.3%)	6 (85.7%)	7 (100%)	5.014*	.025
มี	104(57.1%)	78 (42.9%)	182 (100%)		
การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร					
น้อย	14 (42.4%)	19 (57.6%)	33 (100%)	2.797	.247
ปานกลาง	76 (58.5%)	54 (41.5%)	130 (100%)		
มาก	15 (57.7%)	11 (42.3%)	26 (100%)		
ความเห็นชอบของสามี					
ต้องได้รับ	43 (97.7%)	1 (2.3%)	44 (100%)	7.134**	.008
ไม่ต้องได้รับ	49 (80.3%)	12 (19.7%)	61 (100%)		
การถูกชักชวนเข้าร่วมกิจกรรม					
เพื่อนบ้าน	24 (100%)	0 (0.0%)	24 (100%)	nc***	
คนอื่นที่ไม่ใช่เพื่อนบ้าน	37 (100%)	0 (0.0%)	37 (100%)		

* $p \leq .05$, ** $p \leq .01$, *** nc = ไม่สามารถทดสอบค่าความสัมพันธ์ได้

ตาราง 32 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวม

ปัจจัยส่วนบุคคล	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
อายุ					
ต่ำกว่า 50 ปี	89 (97.8%)	2 (2.2%)	91 (100%)	5.048	.080
51-60 ปี	40 (95.2%)	2 (4.8%)	42 (100%)		
61 ปีขึ้นไป	50 (89.3%)	6 (10.7%)	56 (100%)		
การศึกษา					
ไม่ได้เรียนหนังสือ	16 (88.9%)	2 (11.1%)	18 (100%)	4.792	.091
ป.4	109(93.2%)	8 (6.8%)	117 (100%)		
ป.6 ขึ้นไป	54 (100%)	0 (0.0%)	54 (100%)		
รายได้					
ต่ำ	28 (84.8%)	5 (15.2%)	33 (100%)	9.123**	.010
ปานกลาง	128(97.7%)	3 (2.3%)	131 (100%)		
สูง	23 (92.0%)	2 (8.0%)	25 (100%)		
ลักษณะครอบครัว					
เดี่ยว	140(96.6%)	5 (3.4%)	145 (100%)	4.221	.055
ขยาย	39 (88.6%)	5 (11.4%)	44 (100%)		
จำนวนบุตร					
น้อย	94 (95.9%)	4 (4.1%)	98 (100%)	4.673	.097
ปานกลาง	31 (100%)	0 (0.0%)	31 (100%)		
มาก	54 (90.0%)	6 (10.0%)	60 (100%)		

** $p \leq .01$

เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วมในการหารายได้ (ตาราง 33) พบว่า

อายุ และรายได้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการหารายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกลุ่มอายุที่อยู่ในช่วงต่ำกว่า 50 ปี และกลุ่มที่มีรายได้ปานกลางมีส่วนร่วมในการหารายได้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ

จำนวนบุตร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการหารายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนบุตรน้อยจะมีส่วนร่วมในการหารายได้มาก

ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลอื่นๆ คือ การศึกษา และลักษณะครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการหารายได้อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้าน (ตาราง 34) พบว่า

อายุ การศึกษา และลักษณะครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มอายุที่อยู่ในช่วงต่ำกว่า 50 ปี กลุ่มที่มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และกลุ่มที่มีลักษณะครอบครัวเดียวจะมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้านมาก

ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลอื่นๆ คือ รายได้ และจำนวนบุตร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้านอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกครอบครัว (ตาราง 35) พบว่าไม่มีปัจจัยส่วนบุคคลใดที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 33 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการมีส่วนร่วมในการหารายได้

ปัจจัยส่วนบุคคล	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
อายุ					
ต่ำกว่า 50 ปี	84 (92.3%)	7 (7.7%)	91 (100%)	13.438**	.001
51-60 ปี	36 (85.7%)	6 (14.3%)	42 (100%)		
61 ปีขึ้นไป	39 (69.6%)	17 (30.4%)	56 (100%)		
การศึกษา					
ไม่ได้เรียนหนังสือ	15 (83.3%)	3 (16.7%)	18 (100%)	0.066	.968
ป.4	98 (83.8%)	19 (16.2%)	117 (100%)		
ป.6 ขึ้นไป	46 (85.2%)	8 (14.8%)	54 (100%)		
รายได้					
ต่ำ	11 (33.3%)	22 (66.7%)	33 (100%)	78.299**	.000
ปานกลาง	126(96.2%)	5 (3.8%)	131 (100%)		
สูง	22 (88.0%)	3 (12.0%)	25 (100%)		
ลักษณะครอบครัว					
เดี่ยว	123(84.8%)	22 (15.2%)	145 (100%)	0.229	.632
ขยาย	36 (81.8%)	8 (18.2%)	44 (100%)		
จำนวนบุตร					
น้อย	87 (88.8%)	11 (11.2%)	98 (100%)	7.712*	.021
ปานกลาง	28 (90.3%)	3 (9.7%)	31 (100%)		
มาก	44 (73.3%)	16 (26.7%)	60 (100%)		

* $p \leq .05$, ** $p \leq .01$

ตาราง 34 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้าน

ปัจจัยส่วนบุคคล	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
อายุ					
ต่ำกว่า 50 ปี	89 (97.8%)	2 (2.2%)	91 (100%)		
51-60 ปี	38 (90.5%)	4 (9.5%)	42 (100%)	6.334*	.042
61 ปีขึ้นไป	49 (87.5%)	7 (12.5%)	56 (100%)		
การศึกษา					
ไม่ได้เรียนหนังสือ	15 (83.3%)	3 (16.7%)	18 (100%)		
ป.4	107(91.5%)	10 (8.5%)	117 (100%)	7.190*	.027
ป.6 ขึ้นไป	54 (100%)	0 (0.0%)	54 (100%)		
รายได้					
ต่ำ	28 (84.8%)	5 (15.2%)	33 (100%)		
ปานกลาง	124(94.7%)	7 (5.3%)	131 (100%)	4.332	.115
สูง	24 (96.0%)	1 (4.0%)	25 (100%)		
ลักษณะครอบครัว					
เดี่ยว	139(95.9%)	6 (4.1%)	145 (100%)	7.302*	.013
ขยาย	37 (84.1%)	7 (15.9%)	44 (100%)		
จำนวนบุตร					
น้อย	94 (95.9%)	4 (4.1%)	98 (100%)		
ปานกลาง	28 (90.3%)	3 (9.7%)	31 (100%)	2.489	.288
มาก	54 (90.0%)	6 (10.0%)	60 (100%)		

* $p \leq .05$

ตาราง 35 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการมีส่วนร่วมในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว

ปัจจัยส่วนบุคคล	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
อายุ					
ต่ำกว่า 50 ปี	87 (95.6%)	4 (4.4%)	91 (100%)	2.371	.306
51-60 ปี	38 (90.5%)	4 (9.5%)	42 (100%)		
61 ปีขึ้นไป	50 (89.3%)	6 (10.7%)	56 (100%)		
การศึกษา					
ไม่ได้เรียนหนังสือ	16 (88.9%)	2 (11.1%)	18 (100%)	3.468	.177
ป.4	106(90.6%)	11 (9.4%)	117 (100%)		
ป.6 ขึ้นไป	53 (98.1%)	1 (1.9%)	54 (100%)		
รายได้					
ต่ำ	29 (87.9%)	4 (12.1%)	33 (100%)	1.405	.495
ปานกลาง	123(93.9%)	8 (6.1%)	131 (100%)		
สูง	23 (92.0%)	2 (8.0%)	25 (100%)		
ลักษณะครอบครัว					
เดี่ยว	136(93.8%)	9 (6.2%)	145 (100%)	1.309	.321
ขยาย	39 (88.6%)	5 (11.4%)	44 (100%)		
จำนวนบุตร					
น้อย	90 (91.8%)	8 (8.2%)	98 (100%)	0.947	.623
ปานกลาง	30 (96.8%)	1 (3.2%)	31 (100%)		
มาก	55 (91.7%)	5 (8.3%)	60 (100%)		

7.4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

เมื่อวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคม กับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ของสตรีโดยรวมและรายด้าน ผลการศึกษาพบว่า มีปัจจัยทางสังคมเพียงปัจจัยเดียวคือ ความสัมพันธ์ในชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับบทบาททางเศรษฐกิจ โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (ตาราง 36) ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพราะมีเพียงบางปัจจัยเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กัน โดยผู้ที่มีความสัมพันธ์ในชุมชนจะมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่ไม่มีความสัมพันธ์ในชุมชน ส่วนปัจจัยทางสังคมอื่นๆ มีความสัมพันธ์กับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภาพรวมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วมในการหารายได้ (ตาราง 37) พบว่า มีปัจจัยทางสังคมเพียงปัจจัยเดียว คือ ความสัมพันธ์ในชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการหารายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์ในชุมชน มีส่วนร่วมในการหารายได้มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีความสัมพันธ์ในชุมชน ส่วนปัจจัยทางสังคมอื่นๆ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการหารายได้อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้าน (ตาราง 38) ผลการศึกษาพบว่า มีปัจจัยทางสังคมเพียงปัจจัยเดียวคือความสัมพันธ์ในชุมชน ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์ในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้านมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีความสัมพันธ์ในชุมชน ส่วนปัจจัยทางสังคมอื่นๆ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้าน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกครอบครัว (ตาราง 39) ผลการศึกษาพบว่าไม่มีปัจจัยทางสังคมใดเลยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดหาอาหาร ให้แก่สมาชิกครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 36 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวม

ปัจจัยทางสังคม	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
สถานภาพทางสังคม					
ดำรงตำแหน่งใด	0 (0.0%)	21 (100%)	21 (100%)	1.320	.606
ตำแหน่งหนึ่ง ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใด เลย	10 (6.0%)	158 (94.0%)	168 (100%)		
ความสัมพันธ์ในชุมชน					
ไม่มี	2 (28.6%)	5 (71.4%)	7 (100%)	7.862*	.046
มี	8 (4.4%)	174 (95.6%)	182 (100%)		
การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร					
น้อย	3 (9.1%)	30 (90.9%)	33 (100%)	1.178	.555
ปานกลาง	6 (4.6%)	124 (95.4%)	130 (100%)		
มาก	1 (3.8%)	25 (96.2%)	26 (100%)		
ความเห็นชอบของสามี					
ต้องได้รับ	2 (4.5%)	42 (95.5%)	44 (100%)	1.017	.463
ไม่ต้องได้รับ	6 (9.8%)	55 (90.2%)	61 (100%)		
การถูกชักชวนเข้าร่วม กิจกรรม					
เพื่อนบ้าน	2 (8.3%)	22 (91.7%)	24 (100%)	0.204	.643
คนอื่นที่ไม่ใช่เพื่อนบ้าน	2 (5.4%)	35 (94.6%)	37 (100%)		

* $p \leq .05$

ตาราง 37 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการมีส่วนร่วมในการหารายได้

ปัจจัยทางสังคม	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
สถานภาพทางสังคม					
ดำรงตำแหน่งใด	20 (95.2%)	1 (4.8%)	21 (100%)	2.184	.207
ตำแหน่งหนึ่ง					
ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดเลย	139(82.7%)	29 (17.3%)	168 (100%)		
ความสัมพันธ์ในชุมชน					
ไม่มี	3 (42.9%)	4 (57.1%)	7 (100%)	9.272*	.013
มี	156(85.7%)	26 (14.3%)	182 (100%)		
การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร					
น้อย	28 (84.8%)	5 (15.2%)	33 (100%)	0.256	.880
ปานกลาง	110(84.6%)	20 (15.4%)	130 (100%)		
มาก	21 (80.8%)	5 (19.2%)	26 (100%)		
ความเห็นชอบของสามี					
ต้องได้รับ	40 (90.9%)	4 (9.1%)	44 (100%)	3.457	.063
ไม่ต้องได้รับ	47 (77.0%)	14 (23.0%)	61 (100%)		
การถูกชักชวนเข้าร่วมกิจกรรม					
เพื่อนบ้าน	21 (87.5%)	3 (12.5%)	24 (100%)	0.013	1.000
คนอื่นที่ไม่ใช่เพื่อนบ้าน	32 (86.5%)	5 (13.5%)	37 (100%)		

* $p \leq .05$

ตาราง 38 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้าน

ปัจจัยทางสังคม	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
สถานภาพทางสังคม					
ดำรงตำแหน่งใด	20 (95.2%)	1 (4.8%)	21 (100%)	0.165	1.000
ตำแหน่งหนึ่ง					
ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดเลย	156(92.9%)	12 (7.1%)	168 (100%)		
ความสัมพันธ์ในชุมชน					
ไม่มี	4 (57.1%)	3 (49.2%)	7 (100%)	14.691**	.008
มี	172(94.5%)	10 (5.5%)	182 (100%)		
การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร					
น้อย	29 (87.9%)	4 (12.1%)	33 (100%)	1.896	.388
ปานกลาง	122(93.8%)	8 (6.2%)	130 (100%)		
มาก	25 (96.2%)	1 (3.8%)	26 (100%)		
ความเห็นชอบของสามี					
ต้องได้รับ	40 (90.9%)	4 (9.1%)	44 (100%)	0.026	1.000
ไม่ต้องได้รับ	56 (91.8%)	5 (8.2%)	61 (100%)		
การถูกชักชวนเข้าร่วมกิจกรรม					
เพื่อนบ้าน	21 (87.5%)	3 (12.5%)	24 (100%)	2.280	.290
คนอื่นที่ไม่ใช่เพื่อนบ้าน	36 (97.3%)	1 (2.7%)	37 (100%)		

** $p \leq .01$

ตาราง 39 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการมีส่วนร่วมในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว

ปัจจัยทางสังคม	การมีส่วนร่วม		รวม	χ^2	p-value
	ร่วม	ไม่ร่วม			
สถานภาพทางสังคม					
ดำรงตำแหน่งใด	20 (95.2%)	1 (4.8%)	21 (100%)	0.241	1.000
ตำแหน่งหนึ่ง					
ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดเลย	155(92.3%)	13 (7.7%)	168 (100%)		
ความสัมพันธ์ในชุมชน					
ไม่มี	6 (85.7%)	1 (14.3%)	7 (100%)	0.501	.422
มี	169(92.9%)	13 (7.1%)	182 (100%)		
การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร					
น้อย	29 (87.9%)	4 (12.1%)	33 (100%)	1.594	.451
ปานกลาง	121(93.1%)	9 (6.9%)	130 (100%)		
มาก	25 (96.2%)	1 (3.8%)	26 (100%)		
ความเห็นชอบของสามี					
ต้องได้รับ	42 (95.5%)	2 (4.5%)	44 (100%)	2.178	.187
ไม่ต้องได้รับ	53 (86.9%)	8 (13.1%)	61 (100%)		
การถูกชักชวนเข้าร่วมกิจกรรม					
เพื่อนบ้าน	22 (91.7%)	2 (8.3%)	24 (100%)	0.101	1.000
คนอื่นที่ไม่ใช่เพื่อนบ้าน	33 (89.2%)	4 (10.8%)	37 (100%)		

8. ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก

8.1 บทบาทของสตรีในชุมชนทะเลน้อยในด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

8.1.1 บทบาทในการประกอบอาชีพและการมีส่วนร่วมหารายได้ในครอบครัวของสตรีในชุมชนทะเลน้อย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะมองในด้านการประกอบอาชีพและการมีส่วนร่วมในการช่วยหารายได้ให้กับครอบครัว พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด จำนวน 20 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า สตรีมีบทบาทในการประกอบอาชีพค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอาชีพการสานกระจูดเป็นบทบาทหลักของสตรีในชุมชนทะเลน้อย การทำงานของสตรียังคงเหมือนในอดีตคือการสานเสื่อกระจูด ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำกันมาตั้งแต่โบราณ โดยคนในชุมชนทะเลน้อยจะเข้าไปถอนกระจูดในป่าพรุทะเลน้อยเพื่อนำมาสานเสื่อกระจูด นอกจากการสานเสื่อแล้วสตรีจะมีส่วนช่วยถ่อเรือไปถอนกระจูดในป่าพรุควนเคร็ง อำเภอยะเอนก จังหวัดนครศรีธรรมราช แต่ปัจจุบันกระจูดในพรุทะเลน้อยเริ่มขาดแคลนจึงต้องซื้อมาจากที่ต่างๆ เหตุที่ต้นกระจูดมีน้อยมาก เนื่องจากไฟไหม้ป่าพรุ มีคนเข้าไปตัดกระจูดกันมากขึ้น ประกอบกับมีนกปรกถอนหัวกระจูดไปกิน คนหลายคนในชุมชนทะเลน้อยเจ็บโตมาได้เพราะอาชีพการทำกระจูด คนทะเลน้อยสามารถส่งลูกเรียนหนังสือได้ก็เพราะรายได้ที่มาจากการสานเสื่อ ปัจจุบันเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยได้ถูกประกาศให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ ชาวบ้านทั่วไปไม่สามารถเข้าไปถอนกระจูดในป่าได้จริงๆ แล้วคนทะเลน้อยได้ทำกินและถอนกระจูดในป่ามาเกือบ 300 ปีแล้ว ในอดีตคนทะเลน้อยไม่เคยมีหนี้สิน แต่ในปัจจุบันนี้มีหนี้เกือบทุกรั้วเรือน

ประมาณเกือบ 10 ปีที่แล้ว ชาวบ้านเริ่มแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น หมวก กระเป๋า ตะกร้า อันเนื่องมาจากการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวของรัฐบาล เมื่อก่อนชาวบ้านนิยมทำเป็นเสื่อนอนเสื่อนั่ง สอบเกลือ สอบข้าว ส่วนใหญ่จะสานไว้ใช้ในครัวเรือน แต่ถ้าคิดในรูปของตัวเงินก็ค่อนข้างน้อย คนเมื่อก่อนทำงานไม่ค่อยหนัก เพราะเมื่อก่อนไม่ต้องดิ้นรนมากนัก มีข้าวปลาอาหารสมบูรณ์ ออกไปหาปลาในทะเลน้อยก็ได้มาเต็มลำเรือแล้ว หามาก็มาแบ่งปันกันกิน ไม่เหมือนทุกวันนี้ข้าวปลามันแพงทุกอย่าง ปลาในทะเลน้อยลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว

จากการที่ทรัพยากรในทะเลน้อยหรือวัตถุดิบที่ชาวบ้านนำมาใช้เพื่อการประกอบอาชีพในการสร้างรายได้มีจำกัดและเริ่มที่จะขาดแคลนมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้าน โดยทั่วไปก็ต้องพึ่งพิงทรัพยากรในทะเลน้อย จึงทำให้ปัจจุบันสตรีในชุมชนทะเลน้อยมีบทบาทมากขึ้นเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว งานที่สตรีทำส่วนใหญ่เกี่ยวกับการทอเสื่อกระจูด ทำกระเป๋าสำหรับคนที่มีความชำนาญ และมีความรู้ใหม่ๆ แต่สำหรับคนแก่ๆ ที่เป็นสตรีในหมู่บ้านส่วนมากจะสานเสื่อกระจูด เนื่องจากไม่มีความชำนาญในการทำกระเป๋า บางคนก็ทำปลา แปรรูป

เป็นปลาแห้ง ปลาร่ำ เมื่อเสร็จจากทำแปรรูปปลาก็มาสานเสื่อ สามารถสร้างรายได้เป็นอย่างดี เมื่อก่อนอาชีพส่วนใหญ่ของชุมชนทะเลน้อยจะสานเสื่อได้วันละ 100 บาท ปัจจุบันนี้ได้ประมาณ 150-200 บาท บางคนก็ทำได้มากกว่า 200 บาท ขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำงานของแต่ละคน ใครมีความชำนาญก็สามารถทำเร็วก็ได้มากโดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ทำงานทั้งวันทั้งคืน กลางคืน พักผ่อนแป๊บเดียวก็ตื่นขึ้นทำต่อ

8.1.2 บทบาทด้านการจัดการและดูแลงานบ้านของสตรีในชุมชนทะเลน้อย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด จำนวน 20 คน มีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน คือ บทบาทด้านการจัดการและดูแลงานบ้านของสตรีในชุมชนทะเลน้อยมีบทบาทสูงเช่นกัน เพราะเป็นหน้าที่รับผิดชอบของสตรี บทบาทดังกล่าว คือ หุงข้าวให้ลูกกินตอนเช้า จัดระเบียบบ้าน กวาดขยะ ซักผ้า พาลูกไปโรงเรียน ดูแลการกินของลูกๆ ผู้ให้ข้อมูลหลักบางคนให้ความเห็นว่า สตรีต้องรับผิดชอบดูแลทั้งหมด ซึ่งคนชนบทจะมีความวิถีการดำเนินชีวิตที่มีความแตกต่างกับคนในเมือง คนในเมืองมีงานทำ มีเงินเดือน คนชนบทไม่มีเงินเดือนก็ต้องทำงานบ้าน

สตรีเมื่อก่อนจะทำงานหนักกว่าสตรีในปัจจุบัน เพราะต้องเลี้ยงดูลูกๆ หลายคน อยู่กับैया ฝ้ายเรือน คนโบราณจึงกล่าวว่า สตรีเป็นแม่ศรีเรือน เมื่อก่อนรายได้ไม่ค่อยมี รายจ่ายน้อย กินผักกินหญ้าก็เก็บริมรั้วใกล้บ้าน แต่ตอนนี้ต้องซื้อทั้งนั้น จึงกล่าวได้ว่าสตรีต้องรับผิดชอบงานบ้านงานเรือนทั้งหมด และผู้ชายต้องหาเงินมาให้สตรี แต่ในปัจจุบันสตรีทำงานมากกว่า เหมือนกลุ่มแม่บ้านจะเป็นสตรีทั้งนั้น กลุ่มหนึ่งมีสามสิบสี่สิบคน สตรีจึงมีบทบาทมาก

สตรีในชุมชนทะเลน้อยทำทุกอย่างที่เกี่ยวกับงานบ้าน ส่วนผู้ชายจะออกหาปลา รับจ้างทำสวน ส่วนในกรณีที่สตรีที่ยังไม่ได้ออกรเรือน ยังเป็นผู้ช่วยในการทำงานบ้านให้กับครอบครัว เช่น การทำความสะอาดบ้านเรือน ล้างถ้วยล้างชาม ซักผ้า และทำกับข้าว เป็นบางครั้ง ในสมัยก่อนสตรีที่ยังไม่ได้แต่งงานจะไม่ออกไปทำงานนอกบ้าน และไม่ได้เรียนหนังสือ จึงต้องช่วยแม่ทำงานบ้านเกือบทุกอย่าง ยกเว้นการตัดสินใจเรื่องการเงิน จะเป็นหน้าที่ของแม่บ้าน

8.1.3 บทบาทด้านการจัดหาอาหารของสตรีในชุมชนทะเลน้อย

ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดจำนวน 20 คน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทด้านการจัดหาอาหารของสตรีในลักษณะเดียวกัน คือ การจัดหาอาหารให้กับสมาชิกในครอบครัว ส่วนมากเป็นหน้าที่ของสตรีและมีบทบาทในระดับสูง ไม่ว่าจะเป็นการยกข้าวยกปลามาจัดเตรียมให้กับสมาชิกในครอบครัว หุงหาอาหาร กิจกรรมในครัวเรือนที่สตรีทำทั้งนั้น สำหรับในบางครั้งเรือนก็หุงข้าวเอง ทำอาหารสักมื้อก็กินได้นาน แต่ส่วนใหญ่จะเป็นครัวเรือนที่มีลูกๆ หรือมีสมาชิกในครอบครัวหลาย

คน บางครอบครัวไปซื้อแกงที่ตลาด โดยเฉพาะสตรีที่เข้ามาทำงานกลุ่มอาชีพต้องรีบทำงานกลุ่มตามที่มีผู้สั่งซื้อจึงไม่ค่อยมีเวลาทำอาหาร การซื้ออาหารสำเร็จรูปมีมากขึ้นในปัจจุบันและถูกกว่าอีกต่างหาก คือถ้าซื้อแกงประมาณ 50 บาท ได้ 3-4 อย่าง ถ้าแกงหม้อหนึ่งก็ประมาณ 100 บาท และบางครอบครัวเมื่อสามีจับปลามาได้จำนวนมาก ปลาที่เหลือจากการขายจะนำมาถนอมเก็บรักษาโดยการนำมาแปรรูป เช่น ทำปลาแห้ง ทำปลาร้า ซึ่งสามารถเก็บไว้ได้นาน ในยามที่ไม่มีกับข้าวก็นำปลาที่ถนอมไว้มารับประทานได้

ผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงจำนวน 1 คน กล่าวว่า เนื่องจากในยุคนภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน ทำให้มีเวลากำจัด แม่บ้านหลายคนไม่มีเวลาปรุงอาหารก็เลยไปซื้อแกงถุง เมื่อก่อนแกงถุงไม่มีเขาทำกันเองไม่ขายแต่จะมีการแลกเปลี่ยนแกงกันระหว่างเพื่อนบ้านใกล้เคียงและญาติๆ คนปัจจุบันมีลูกน้อยซื้อแกงหนึ่งถุงก็พอ ใช้จ่ายก็น้อยลง

8.1.4 บทบาทการเลี้ยงดูบุตรของสตรีในชุมชนทะเลน้อย

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ จำนวน 18 คน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย และเห็นว่าบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรควรเป็นของฝ่ายหญิง และมีความเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่าปัจจุบันสตรีจะมีบทบาทค่อนข้างสูงในการทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตร บางคนได้ขยายความต่อไปว่าในอดีตคนนิยมมีลูกมากก็ต้องเลี้ยงดูมาก แต่เลี้ยงง่ายไม่เหมือนปัจจุบันการเลี้ยงดูลูกมีความยากลำบากมากขึ้น เพื่อที่จะให้ลูกๆ มีสุขภาพดี ไม่มีโรคภัยจึงต้องพาไปหาหมอ ไปสถานอนามัย เนื่องจากสุขภาพของเด็กไม่แข็งแรงเหมือนเด็กสมัยก่อนซึ่งมีสุขภาพแข็งแรงมาก เพราะกินน้ำนมจากมารดา เด็กเมื่อก่อนอบรมสั่งสอนก็เชื่อฟังพ่อแม่ แต่ปัจจุบันเลี้ยงยากเมื่อโตขึ้นเด็กเริ่มมีปัญหามากขึ้น บางคนก็เรียนไม่จบ นอกจากนั้นปัจจุบันสตรีที่ต้องรับภาระในการเลี้ยงหลานก็มีมากขึ้นในชุมชน

เหตุผลที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่าการเลี้ยงดูเป็นหน้าที่ของสตรี เพราะฝ่ายหญิงจะเลี้ยงดูได้ดีกว่าผู้ชาย เพราะฝ่ายชายไม่มีเวลาและไม่ละเอียดอ่อน ส่วนมากลูกจะอยู่กับแม่มากกว่าพ่อ โดยแม่จะอาบน้ำให้ลูก หายาวให้ลูก ลูกต้องกินนมแม่เป็นปี ปัจจุบันเด็กกินนมแม่ 6 เดือน ก็หยุดกินนมแม่แล้ว คนเมื่อก่อนเลี้ยงลูกให้เจริญเติบโตจนกระทั่งจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังจากนั้นแล้วก็จะดูแลเอาใจใส่น้อยลง และการตัดสินใจส่งลูกไปเรียนหนังสือก็ต้องพร้อมใจกันทั้งพ่อและแม่ ปัจจุบันการจะส่งให้ลูกเรียนหนังสือให้สำเร็จนั้นค่อนข้างยากมาก เพราะเด็กชอบเลียนแบบเพื่อนไปในทางที่ไม่ดี ไปไม่ค่อยถึงปลายทาง

นอกจากนั้นยังเห็นว่าคนในอดีตไม่ค่อยสนใจเรื่องการเลี้ยงดูมากนัก คนปัจจุบันดูแลเอาใจใส่ในการเลี้ยงดูมากกว่า โดยเฉพาะเรื่องสุขภาพของลูก โดยการพาลูกๆ ไปฉีดวัคซีนเป็น

ประจำตามที่เจ้าหน้าที่อนามัยนัดพบ ในอดีตเมื่อสตรีส่วนใหญ่ทำงานอยู่กับบ้านทำให้หน้าที่ในการอบรมสั่งสอนลูกตกเป็นหน้าที่ของสตรี ประกอบกับครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยายทำให้มีญาติอาวโโส ได้แก่ ปู่ย่า ตายาย ช่วยเป็นหูเป็นตา ในการอบรมสั่งสอนเลี้ยงลูกหลาน

อย่างไรก็ตามมีผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 คน มีความคิดเห็นแตกต่างไปจากผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ คือเห็นว่าบทบาทการเลี้ยงดูบุตรของสตรีกับผู้ชายจะเท่ากัน โดยให้เหตุผลว่าพ่อแม่ทุกคนจะต้องช่วยกันเลี้ยงดูโดยไม่แบ่งว่าเป็นหน้าที่ของใคร เมื่อคนใดคนหนึ่งว่างจากภารกิจต่างๆ ก็จะต้องช่วยกันเลี้ยงดู

8.1.5 บทบาทด้านสุขภาพอนามัยของสตรีในชุมชนทะเลน้อย

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ จำนวน 16 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า สตรีมีบทบาทด้านสุขภาพอนามัยของชุมชนในระดับมาก ส่วนอีก 4 คน เห็นว่าสตรีมีบทบาทในด้านนี้ในระดับปานกลาง โดยในจำนวน 2 คน จาก 4 คน ชำตัน ให้เหตุผลในลักษณะที่คล้ายๆ กันคือ คนเมื่อก่อนคนจะไม่ค่อยใส่ใจเรื่องสุขภาพอนามัย เพราะสุขภาพแข็งแรงไม่ค่อยมีโรคร้าย การทำงานหนัก เช่น ดำนา เกี่ยวข้าว ก็เป็นการออกกำลังกายแล้ว หากใครคนใดคนหนึ่งในครอบครัวมีปัญหาด้านสุขภาพ เช่น ถ้าลูกท้องเสีย ก็แนะนำให้กินยอคชมพู่ ยอดกล้วยน้ำว้า ยาแผนปัจจุบันไม่มี โดยเฉพาะสตรีจะไม่ค่อยให้ความสำคัญหรือสนใจเรื่องสุขภาพ ปัจจุบันสนใจขึ้นเพราะได้รับข่าวสารมากขึ้น เมื่อก่อนรักษาแบบโบราณ มีความเชื่อเดิมๆ เช่น การคลอด การทำคลอดจะให้หมอบ้านทำคลอด จะใช้การก่อไฟข้างใต้หรือเรียกว่าการอยู่ไฟแต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว ปัจจุบันส่วนใหญ่ บทบาทหน้าที่ของสตรีจะเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยขั้นมูลฐานภายในครอบครัว โดยจะเป็นผู้จัดหาน้ำดื่มน้ำใช้ที่สะอาด ดูแลรักษาพยาบาลลูกๆ นอกจากนี้ในครอบครัวขนาดใหญ่ซึ่งมีไม่ก็ครอบครัวสตรียังต้องคอยดูแลคนชราและคนป่วยในครอบครัวด้วย

ผู้ให้ข้อมูลหลักบางคน ได้อธิบายว่า สถานอนามัยเคยทำประชาคมในหมู่บ้าน เกี่ยวกับเรื่องสุขภาพโดยรวมของคนในชุมชน ซึ่งได้ข้อสรุปปัญหาต่างๆ ดังนี้ ปัญหาเกี่ยวกับโรคระบบกล้ามเนื้อและกระดูกในผู้สูงอายุ ปัญหาพฤติกรรมการบริโภค ผู้สูงอายุขาดการดูแล พฤติกรรมการออกกำลังกาย และสุขภาพจิต และยาเสพติด โดยหลักการปฏิบัติแล้วอนามัยจะเน้นกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ ส่งเสริม ป้องกัน ฟื้นฟู รักษาพยาบาล ในหมู่บ้านจะมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำแต่ละหมู่บ้าน (อสม.) ที่ทำหน้าที่ให้คำแนะนำชาวบ้านให้รู้จักวิธีการป้องกันและรักษาโรคในเบื้องต้น รวมทั้งประสานงานระหว่างสถานอนามัยและชาวบ้าน และเกือบทั้งหมดอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นสตรี

8.1.6 บทบาทด้านส่งเสริมการศึกษาของสตรีในชุมชนทะเลน้อย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่มากกว่ากึ่งหนึ่งให้ความเห็นว่า สตรีในชุมชนทะเลน้อยมีบทบาทด้านการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนค่อนข้างน้อย เนื่องจากสตรีส่วนใหญ่มีการศึกษาค่อนข้างต่ำ จึงไม่กล้าที่จะเข้าไปร่วมออกความคิดเห็น เช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการโรงเรียน แต่สำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนจะมีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น การประชุมผู้ปกครองก็จะไปร่วมเป็นประจำ พ่อแม่ในชุมชนทะเลน้อยจะส่งลูกไปเรียนหนังสือในเมืองหรือต่างจังหวัดมาก เพราะหากลูกได้มีโอกาสเรียนหนังสือในชั้นที่สูงขึ้นจะเป็นความภาคภูมิใจของพ่อแม่ และเป็นที่ยอมรับของคนอื่นในชุมชน สามารถวาดเพื่อนบ้านได้ว่าลูกได้เรียนสูงๆ จะได้มีงานทำดีๆ แต่เด็กรุ่นใหม่เมื่อเรียนจบแล้วก็ไปทำงานที่อื่น ไม่ชอบทำงานในชุมชน

ในอดีตชาวบ้านในชุมชนทะเลน้อยส่วนมากไม่นิยมเรียนหนังสือ การมีบทบาทในเรื่องนี้จึงค่อนข้างน้อยมาก มีสตรีส่วนน้อยที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมเฉพาะบางคนเท่านั้นที่เขามีการศึกษา มีความรู้ เป็นแกนนำ ปัจจุบันสตรีเข้าไปเป็นกรรมการของโรงเรียนเพิ่มขึ้นมากกว่าในอดีต หากทางโรงเรียนมีกิจกรรมสตรีจะเข้าร่วม แต่คนที่เข้าร่วมส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มีตำแหน่ง เช่น อาสาสมัครพัฒนาสาธารณสุขหมู่บ้าน เป็นต้น มีผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนน้อยเห็นว่าสตรีในชุมชนทะเลน้อยมีบทบาทในการมีส่วนร่วมด้านการศึกษาในชุมชนในระดับปานกลาง โดยสตรีที่เข้าไปร่วมกิจกรรมทางด้านการศึกษาส่วนใหญ่จะเป็น อสม. หรือแกนนำสตรีซึ่งคนเหล่านี้จะมีความรู้พอสมควร และกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น

8.1.7 บทบาทด้านสิ่งแวดล้อมของสตรีในชุมชนทะเลน้อย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า สตรีในชุมชนมีบทบาทด้านสิ่งแวดล้อมค่อนข้างน้อย โดยให้เหตุผลว่า สตรีหลายคนยังไม่ค่อยรู้หรือตระหนักว่าเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร แม้ว่าจะปฏิบัติที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอยู่เป็นประจำ กิจกรรมที่สตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องสิ่งแวดล้อมของชุมชนทะเลน้อย เช่น ร่วมปลูกต้นไม้ หรือทำความสะอาดคูคลอง โดยการเชิญชวนจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐให้ร่วมปลูกต้นไม้ ร่วมพัฒนาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

ชาวบ้านในอดีตไม่ค่อยได้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เพราะในอดีตทรัพยากรมีความอุดมสมบูรณ์ แม่น้ำลำคลองก็ใสสะอาด นำมาดื่มกินได้ไม่มีพิษมีภัย แต่ในปัจจุบันสิ่งแวดล้อมชุมชนทะเลน้อยเริ่มวิกฤติ น้ำสกปรกเพราะชาวบ้านมักทิ้งของเสียลงในน้ำ ขยะที่ทิ้งในน้ำ ฝนไม่ตกก็ไม่สามารถชะล้างได้

สตรีบางส่วนไม่ค่อยมีส่วนร่วมเรื่องสิ่งแวดล้อมมากนัก เพราะยังไม่ค่อยเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง เขาคิดว่าสิ่งแวดล้อมจะไปกีดกันเรื่องการทำมาหากินของเขา เช่น ตัดกระจุยก็ไม่ได้ จับปลาในเขตห้ามล่าฯ ก็ไม่ได้ เพราะชุมชนทะเลน้อยอยู่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้สตรีในชุมชนทะเลน้อย ไม่ใส่ใจเรื่องสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากนัก เพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ของ อบต. ซึ่ง อบต. มีงบประมาณในการดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อม ปัจจุบัน อบต. มีการประชาสัมพันธ์การดูแลสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน การขอความร่วมมือในการรักษาความสะอาด โดยการเดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์ แต่ชาวบ้านจะไม่ค่อยให้ความร่วมมือมากเหมือนเมื่อก่อน เพราะสตรีมักจะคิดว่านั่งสานเสื่อที่บ้านดีกว่า

ส่วนผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 8 คน ให้ความเห็นที่แตกต่าง โดยเห็นว่า สตรีมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับสูงและมากกว่าผู้ชาย มี อสม. ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสตรีจะเป็นแกนนำ และสตรีจะอยู่บ้านมากกว่าผู้ชาย จึงมีเวลามากกว่าในการดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อม ส่วนผู้ชายเมื่อเสร็จจากการทำประมงแล้วก็มักจะไปทำงานรับจ้างต่างๆ เช่น ขับมอเตอร์ไซค์รับจ้าง เป็นต้น ส่วนแกนนำอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของตำบลทะเลน้อย ให้ความเห็นว่า หากมองเรื่องสตรีกับสิ่งแวดล้อมในตำบลทะเลน้อยจะเกี่ยวข้องใน 2 ประเด็นหลักๆ คือ ปัญหาและผลกระทบที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อม สตรีจะสามารถช่วยแก้ปัญหาหรือจัดการสิ่งแวดล้อมได้ กล่าวคือ สตรีเป็นผู้ที่รับผิดชอบดูแลงานบ้าน การจัดหาอาหาร ดังนั้นสิ่งปลูกสร้างหรือของเหลือจากครัวเรือนสตรีจะเป็นคนจัดการ เช่น น้ำเสียจากการซักผ้าหรือการทำความสะอาดสิ่งของต่างๆ และวิถีชีวิตการกินของสมาชิกในครอบครัวสตรีจะเป็นผู้กำหนด ดังนั้นผลกระทบต่างๆ จึงเกิดขึ้นกับสตรีมากกว่าเพราะสตรีจะอยู่บ้านมากกว่าผู้ชาย หากเกิดน้ำเสียส่งกลิ่นเหม็นผู้ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือแม่บ้าน

8.1.8 บทบาทด้านการพัฒนาหมู่บ้านของสตรีในชุมชนทะเลน้อย

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ปัจจุบันสตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านมากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่สตรีไม่ค่อยสนใจเรื่องการพัฒนาหมู่บ้าน โดยจะให้ความสนใจงานบ้านงานเรือนมากกว่า กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านที่สตรีเข้าไปมีส่วนร่วม เช่น ถางหญ้า เก็บขยะข้างถนน การเก็บผักตบชวาบริเวณริมแม่น้ำ เมื่อทางหน่วยงานรัฐหรือ อบต. ขอความร่วมมือหรือในวันสำคัญต่างๆ เช่น ในโอกาสเพื่อร่วมเทิดพระเกียรติในวันที่ 5 ธันวาคม สตรีจะเข้าร่วมพัฒนาหมู่บ้านในรูปแบบต่างๆ กัน ตามความถนัดและความพอใจของตนเอง อาจจะเป็นการออกเงิน ออกแรง ออกวัสดุอุปกรณ์ หรือให้ความยินยอมในการเข้าร่วมกิจกรรมใดๆ ของสมาชิกในครอบครัว และเป็นที่น่าสังเกตว่าสตรีจะไม่เป็นผู้นำหรือริเริ่มกระทำ

การเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน โดยการปรึกษาหารือปัญหาที่บ้านหรือผู้นำในท้องถิ่น แต่สตรีจะเป็นผู้ร่วมปฏิบัติงานอย่างแข็งขัน เมื่อมีการกระทำหรือปฏิบัติการ โดยเฉพาะการร่วมแรงจะมีแนวโน้มสูงขึ้น และจำนวนสตรีที่เข้าร่วมปฏิบัติจะมากกว่าผู้ชาย

มีผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 6 คน มีความเห็นแตกต่าง คือ เห็นว่าสตรีมีบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้านน้อย โดยให้เหตุผลว่า งานพัฒนาหมู่บ้านส่วนใหญ่ต้องใช้กำลังร่างกาย ซึ่งงานลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของผู้ชาย และมีข้อจำกัดบางอย่างที่อาจจะเป็นอุปสรรคการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการพัฒนาหมู่บ้าน คือว่าบางครั้งผู้ชายไม่นิยมให้สตรีออกนอกบ้าน ขึ้นอยู่กับว่าผู้ชายเห็นด้วยหรืออนุญาตหรือไม่ ถ้าสตรีคนใดมีสามีที่ทำงานส่วนรวมจะเข้าใจ เช่น ผู้ใหญ่กำนัน เป็นต้น สำหรับผู้ที่ทำงานในกลุ่มอาชีพจะมีกิจกรรมคือการออกร้านหรือนำสินค้าไปขายยังต่างจังหวัด และกรุงเทพฯ สตรีจะไม่นิยมไป เหตุผลเพราะผู้ชายไม่ให้ไป ทำให้หัวหน้ากลุ่มอาชีพต้องไปเองทุกครั้ง สตรีจะทำงานในครอบครัวการเข้าร่วมพัฒนาหมู่บ้านมีบ้างในโอกาสสำคัญ เช่น ในวันที่ 5 ธันวาคม ซึ่งก็มีไม่มากนัก เขาคิดว่าไปทำงานอย่างอื่นที่ได้เงินดีกว่า คือ สานเสื่อสานสาด แต่ถ้าเป็นงานบุญงานวัดสตรีจะเข้าไปร่วมมาก

ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 1 คน ให้ความเห็นว่าการพัฒนาหมู่บ้านต้องขึ้นอยู่กับความพร้อมของคนในหมู่บ้าน ส่วนมากสตรีจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุม และการทำกิจกรรมของหมู่บ้าน ซึ่งเหมือนกับว่าเป็นข้อบังคับหรือกฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้น คือ หากใครเป็นสมาชิกกองทุนเงินล้าน จะต้องมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของหมู่บ้าน ในบางครั้งสมาชิก อบต. หรือแกนนำชุมชนจะต้องไปบอกกล่าวถึงที่บ้านเพื่อชักชวนให้พัฒนาหมู่บ้าน แต่ในลักษณะของงานบุญ งานศพในหมู่บ้าน ชาวบ้านจะพร้อมใจกันไปร่วมงานโดยไม่มีการบังคับ เพียงแค่ประกาศทางหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน โดยไม่จำเป็นต้องออกบัตรเชิญ

8.1.9 บทบาทด้านการเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพของสตรีในชุมชนทะเลน้อย

ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนทั้งหมด มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าสตรีมีบทบาทในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ โดยหลายคนได้ให้เหตุผลว่าในชุมชนทะเลน้อยมีกลุ่มอาชีพหลายกลุ่ม กลุ่มอาชีพหลักๆ ได้แก่ เช่น กลุ่มทำผลิตภัณฑ์กระจุ๊ด กลุ่มแปรรูปปลา แต่มีเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่ค่อนข้างเข้มแข็ง สตรีได้รวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ ตามสภาพความเหมาะสมคือเมื่อมีเวลาว่างจากภารกิจหรืองานหลัก ผู้ชายเข้ามามีส่วนร่วมน้อยมากและจะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากลุ่มสำหรับในบางกลุ่ม งานกลุ่มคือการทำกระจุ๊ดเป็นงานของสตรี และพ่อบ้านโดยทั่วไปก็สนับสนุนให้แม่บ้านเข้ามาทำงานตรงนี้ เพราะเขารู้แล้วว่ารายได้ที่มาจากเข้าร่วมกลุ่มทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ

เพียงพอสำหรับนำไปเลี้ยงสมาชิกในครอบครัวได้ เมื่อก่อนแม่บ้านทำงานทอเสื่อกระจูดได้วันละ 50 บาท ก็มากที่สุดแล้ว ตอนนี้เมื่อนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อย่างอื่นราคาก็จะสูงขึ้น

มีผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 5 คน ให้ความเห็นว่า การรวมกลุ่มที่เข้มแข็งจริงๆ นั้นมีน้อย ส่วนใหญ่ตั้งขึ้นมาแล้วล้มเหลว เพราะมีปัญหาหลายอย่าง เช่น มีความหมองใจกัน ความคิดเห็นไม่ตรงกัน ทำให้บางคนต้องออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม

การเข้าร่วมกลุ่มของสตรีโดยส่วนใหญ่จะเกิดจากการชักชวนกันมาลงหุ้น โดยจะชักชวนญาติสนิทและเพื่อนๆ ที่มีความคุ้นเคยหรือคนที่มีความสนใจจริง เริ่มแรกลงหุ้นคนละ 100 บาท เพื่อนำเงินไปซื้อวัตถุดิบ คนหมู่บ้านอื่นก็สามารถเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มได้ มีเจ้าหน้าที่เกษตรเข้ามาสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ สำหรับเหตุผลที่สมาชิกเข้าร่วมกลุ่มเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นหลัก ส่วนประโยชน์อื่นๆ คือต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์สูงสุดและได้มีโอกาสพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนบ้าน อีกทั้งยังมีโอกาสนำผลิตภัณฑ์กระจูดไปขายยังที่ต่างๆ เช่น เมืองทองธานี กรุงเทพฯ ในงานวันสตรี โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตร สำนักงานพัฒนาชุมชน หรือทางสำนักงานจังหวัดพัทลุง

8.2 เหตุผลที่ทำให้สตรีมีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้นในปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก สามารถสรุปเหตุผลที่ทำให้สตรีมีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้นในปัจจุบัน ได้ดังนี้

สตรีมีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นด้วยเหตุผลหลายประการคือเพราะมีสมาชิกในครอบครัวมากขึ้น อีกทั้งยังต้องแบกรับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับภาษีทางสังคม และหากครอบครัวมีลูกที่กำลังอยู่ในวัยเรียน ก็ต้องหารายได้เพิ่มขึ้น และในบางครอบครัวที่มีการผ่อนเงินในการซื้อรถจักรยานยนต์ จึงต้องเร่งเก็บเงินและหารายได้มาใช้จ่ายดังกล่าว

ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเนื่องจากสินค้าทุกอย่างมีราคาสูงขึ้น หากไม่ขยันและตั้งใจทำงานจะไม่สามารถเลี้ยงลูกหรือประดับประดาครอบครัวได้ เช่น กระจูดราคามัดละ 30 บาทแล้ว วัตถุดิบแพงขึ้น ปลาในทะเลน้อยก็หายาก แม้ว่าวัตถุดิบต่างๆ จะหายากและราคาสูงขึ้นก็ตาม แต่ก็ต้องตั้งหน้าตั้งตาสานเสื่อกระจูดต่อไป ถ้าไม่ทำก็ไม่รู้จะเอาอะไรกิน เพราะผู้ชายจับปลาได้น้อยลง ทำให้สตรีต้องมีส่วนช่วยในการหารายได้เพิ่มขึ้น

8.3 เหตุผลที่ทำให้สตรีมีบทบาทในกิจกรรมทางสังคมมากขึ้นในปัจจุบัน

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า การที่สตรีในชุมชนทะเลน้อยมีบทบาทในกิจกรรมทางสังคมมากขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากการรณรงค์ของภาคราชการที่เข้ามาประชาสัมพันธ์ และให้

ความช่วยเหลือโดยเน้นบทบาทของสตรีมากขึ้น เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐ มีเพียง 2 คน ที่ให้เหตุผลว่า เพื่อต้องการมีส่วนร่วมในชุมชนและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักดังกล่าวเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำชุมชน

มีผู้ให้ข้อมูลหลักบางคน ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมว่า ในอดีตที่ผ่านมาชาวบ้านในตำบลทะเลน้อย ถ้ามีงานศพงานที่ไหน ไม่ว่าจะสตรีหรือผู้ชาย ถ้าไม่ใช่ญาติจริงๆ เขาจะไม่ค่อยมาร่วม จะด้วยเหตุผลอะไรก็อาจทราบได้ อาจจะเป็นค่านิยมของชาวบ้านที่นี่ ในช่วงระยะเวลานั้นก็เป็นได้ แต่ทุกวันนี้เมื่อมีงานส่วนรวมก็ช่วยกันเต็มที่ ไม่ว่าจะป็นญาติหรือไม่ก็ตาม และสตรีเริ่มก้าวมาทำงานเพื่อสังคมมากขึ้น

8.4 ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนทะเลน้อย

จากการสัมภาษณ์ สามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ได้ดังนี้

ในกรณีการเข้าร่วมในกลุ่มอาชีพ ปัญหาของกลุ่มคือขาดแคลนวัตถุดิบในการทำผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะกระจูด ต้องสั่งซื้อจากจังหวัดนครศรีธรรมราช เลยเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอย่างอื่นดีกว่าที่ได้เงินเร็ว เช่น งานรับจ้าง เป็นต้น ส่วนงานของกลุ่มอาชีพนั้นได้รับเงินช้าต้องรอให้ทางกลุ่มขายผลิตภัณฑ์ให้ได้ก่อน เช่น การสานเสื่อ การทอผ้า เป็นต้น

อุปสรรคทางด้านครอบครัว ภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบผูกมัดให้สตรีในชุมชนทะเลน้อยอยู่กับความจำเจในครัวเรือนทำให้ขาดโอกาสในการเรียนรู้ หรือเพิ่มทักษะในด้านต่างๆ ทำให้ขาดประสบการณ์หรือแม้แต่โอกาสที่จะออกไปประกอบอาชีพเพื่อแสวงหารายได้ของตนเอง

อุปสรรคจากการที่สตรีได้รับการสั่งสอนและผ่านกระบวนการกล่อมเกลாதงสังคม สังคมยอมรับสถานภาพและบทบาทสตรีที่อาจจะด้อยกว่าผู้ชาย ขอมให้ฝ่ายชายเป็นผู้นำอยู่ตลอดเวลา มีการสานต่อสั่งสอนด้วยการกำหนดบทบาทให้สตรีเป็นช่างเท้าหลัง นอกจากนี้สตรีได้รับข่าวสารข้อมูลต่างๆ ค่อนข้างน้อย จะทำให้ขาดความสนใจ ประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนาในกิจกรรมทางเศรษฐกิจจึงต่ำไปด้วย

เนื่องจากอาชีพส่วนใหญ่ของชุมชนทะเลน้อย คือการสานกระจูดซึ่งต้องใช้ระยะเวลานานติดต่อกัน กว่าจะสามารถสานเสื่อกระจูดได้ 2-3 ผืน ต้องใช้ระยะเวลาเต็มวัน แต่ขายได้เพียงผืนประมาณ 30 บาท ส่วนคนที่นำมาแปรรูปหรือเพิ่มมูลค่า เช่น การเย็บขอบให้ดูสวยงามมากขึ้นได้ถึง 300 บาท แต่เป็นคนส่วนน้อยที่สามารถทำได้เพราะมีเครื่องจักร คนส่วนใหญ่จึงทำหน้าที่ผลิตเพื่อส่งต่อ จึงกล่าวได้ว่าระยะเวลาทำงานมากแต่รายได้ก็น้อย

8.5 ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางสังคมในชุมชนทะเล

น้อย

จากการสัมภาษณ์ สามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางสังคม ได้ดังนี้

แม้ว่าสตรีในชุมชนทะเลน้อย จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน แต่ด้วยภาวะทางเศรษฐกิจที่ต่างคนต่างต้องหารายได้มาเลี้ยงตัวเองและสมาชิกในครอบครัว ทำให้สตรีส่วนใหญ่ยังคงคำนึงถึงเรื่องปากท้องเป็นหลัก นอกจากนั้นสตรียังมีหน้าที่รับผิดชอบงานหลายอย่างในครอบครัวต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับการทำงานในครัวเรือน และดูแลงานบ้าน การเลี้ยงลูก อีกทั้งจะต้องรับผิดชอบในการหารายได้ให้กับครัวเรือน จึงทำให้สตรีมีข้อจำกัดหรือมีโอกาสน้อยในการเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคม และเป็นที่น่าสังเกตว่า วัยรุ่นหนุ่มสาวหรือวัยแรงงานเมื่อมีลูกแล้วมักจะทิ้งลูกๆไว้ให้พ่อแม่เลี้ยง ส่วนตนเองต้องไปทำงานหรือใช้แรงงานนอกชุมชน โดยเฉพาะในเมืองหาดใหญ่ จึงทำให้สตรีต้องรับภาระมากขึ้นจึงลดบทบาททางสังคมลง

ในงานบางกิจกรรมซึ่งเป็นงานทางสังคมหรือชุมชนจัดขึ้น หากสตรีต้องเดินทางไปต่างพื้นที่เป็นระยะเวลาหลายวัน เช่น ไปประชุม สัมมนา ศึกษาดูงานต่างจังหวัด อาจจะส่งผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัวและสามี เพราะไม่มีใครคอยดูแลเอาใจใส่ครอบครัวได้เท่ากับสตรี ซึ่งในกิจกรรมดังกล่าวนี้บางครั้งสามีก็ไม่เต็มใจที่จะให้สตรีเข้าร่วมกิจกรรม แต่ในบางครอบครัวที่สามีทำงานด้านสังคมหรือเป็นผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะไม่ค่อยมีปัญหาเพราะเข้าใจการทำงานเพื่อส่วนรวมหรืองานด้านสังคม ซึ่งจะต้องมีการเสียสละเวลาบ้าง

ในส่วนของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอาชีพของสตรี ในบางกลุ่มสตรีเริ่มที่จะออกจากกรเป็นสมาชิกกลุ่มเนื่องจากเกิดปัญหาภายในกลุ่ม ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ส่วนใหญ่จะประสบกับความล้มเหลว อันเนื่องมาจากเกิดปัญหาการจัดระบบทางการเงินของกลุ่ม คือประธานกลุ่มหรือคณะกรรมการกลุ่มนำเงินของกลุ่มไปใช้ส่วนตัว โดยไม่ได้บอกกล่าวสมาชิกให้รับทราบ ซึ่งปัญหานี้มีบทเรียนให้เห็นมาแล้วหลายกลุ่ม และในขณะที่เดียวกันสมาชิกเองก็นำเงินกลุ่มไปไม่ค่อยคืนเงินเมื่อทวงถามเงินคืนกลุ่มสมาชิกก็บอกว่าจ่ายหมดแล้ว ซึ่งบางครั้งหากไปบีบบังคับมากๆ อาจจะทำให้เกิดความหมางใจกัน ทำให้กลุ่มขาดเงินทุนหมุนเวียน อีกทั้งความคิดเห็นในการทำงานกลุ่มที่ไม่ตรงกัน และไม่คอยได้รับความร่วมมือ/ความสนใจเท่าที่ควร ทำให้กลุ่มต้องประสบความล้มเหลวในที่สุด และในกรณีที่สมาชิกนำกระจุจจากกลุ่มเพื่อนำไปสานที่บ้าน เมื่อสานกระจุจเสร็จจึงนำมาส่งให้กับทางกลุ่ม ทางกลุ่มต้องหักต้นทุนคือกระจุจ แต่บางคนไม่ยอมให้หักค่ากระจุจที่นำไปสาน ทำให้เกิดความไม่พอใจส่งผลให้สมาชิกบางรายออกจากกลุ่มไป

ความอึดคริมบางอย่างทำให้สตรีบางคน บางครอบครัวไม่เข้าใจ เพราะยังมีทัศนคติ ซึ่งเป็นผลมาจากการเลือกตั้งในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น หรือเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำให้มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก เลือกตั้งทุกครั้งจะมีความขัดแย้ง เกิดขึ้นทุกครั้ง ส่งผลต่อการไม่เข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคม ในกรณีที่เป็นฝ่ายตรงข้าม

8.6 ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมบทบาทของสตรีในอนาคตในกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนขนาดเล็ก

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้เสนอแนะในการส่งเสริมบทบาทของสตรีในอนาคต ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สามารถสรุปได้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่า หน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชนควรเข้ามาสนับสนุน ส่งเสริมด้านการพัฒนาความเป็นอยู่หรือการสนับสนุนอาชีพ ส่งเสริมการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ โดยให้รัฐสนับสนุนหางบประมาณและจัดหาวัตถุดิบ การส่งเสริมสตรีที่สำคัญที่สุดในการหารายได้ คือสนับสนุนหรือเชิญวิทยากรมาฝึกสอนการออกแบบผลิตภัณฑ์กระจุกให้ความโดดเด่น และมีความหลากหลายมากกว่าในปัจจุบัน ให้มีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้นจะทำให้มีรายได้เพิ่ม และที่สำคัญคือการสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนซึ่งในแต่ละกลุ่มอาชีพมีเงินทุนหมุนเวียนยังน้อยอยู่

นอกจากนั้นเห็นว่าควรมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพเพิ่มขึ้น รวมทั้งตั้งเป็นกลุ่มเครือข่าย เพื่อให้สตรีเข้าไปมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้นและมีอาชีพทางเลือกที่เพิ่มขึ้นด้วย ปัจจุบันสตรีค่อนข้างมีบทบาทเด่นขึ้นหรือในบางครอบครัวอาจจะมียุทธศาสตร์มากกว่าผู้ชาย ควรส่งเสริมสนับสนุนปัจจัยการผลิตในการประกอบอาชีพ คือ กระจุกซึ่งเป็นวัตถุดิบที่สำคัญในการประกอบอาชีพ ราคากระจุกปัจจุบันนี้แพงมากและขาดแคลนต้องสั่งซื้อจาก ตำบลเกร็ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา จึงต้องการเห็นหน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริมสตรีอย่างจริงจัง ไม่ใช่เพียงแค่การหาเสียง

ในประเด็นการส่งเสริมให้สตรีมีบทบาทร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ต้องทำใน 2 ระดับ คือ ระดับครัวเรือนซึ่งสตรีขาดความรู้ความสามารถและทุนทรัพย์ ควรระดมความรู้ในด้านอาชีพต่างๆ แก่สตรี โดยมีการวางแผนดำเนินงานในระยะยาวและมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องจนสตรีสามารถนำไปปฏิบัติได้ในระดับเศรษฐกิจชุมชน ควรส่งเสริมความรู้เรื่องการรวมกลุ่มเศรษฐกิจต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มุ่งเฉพาะกลุ่มสตรี หรือกลุ่มการทำผลิตภัณฑ์จากกระจุก รวมทั้งการพัฒนากลุ่มสตรีที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาแนวทาง วิธีการดำเนินงาน ตลอดจนธรรมชาติของการรวมกลุ่มเพื่อนำไปประยุกต์ใช้

นอกจากนี้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้าไปดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสตรีควรมีการประสานงานกันอย่างสอดคล้อง และในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ควรเปิดโอกาสให้สตรีมีอำนาจและมีส่วนร่วมในการกำหนดโครงการหรือแผนงานต่างๆ ที่สอดคล้องหรือเชื่อมโยงกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ และเนื่องจากมีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ หน่วยงานทางวิชาการ และองค์กรพัฒนาเอกชนได้เข้ามาทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่ตำบลทะเลน้อยเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อทำการวิจัยในพื้นที่เสร็จแล้วได้ข้อมูลไปแต่ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมมีน้อยหรือแทบจะไม่มี ดังนั้นหากจะมีการศึกษาหรือวิจัยครั้งต่อไป ควรวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือดำเนินการที่ให้ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์ทางด้านอาชีพหรือความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นด้วย

การสนับสนุนงบประมาณหรือส่งเสริมกลุ่มอาชีพ ทั้งของภาครัฐและเอกชนส่วนใหญ่จะเลือกส่งเสริมเฉพาะกลุ่มอาชีพที่มีความเข้มแข็งอยู่แล้วหรือกลุ่มที่เห็นว่าพอจะไปได้ หรือไม่มีผู้นำของกลุ่มมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐที่ลงมาให้การสนับสนุน และกลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนก็จะได้รับการสนับสนุนซ้ำแล้วซ้ำอีก ซึ่งตรงกันข้ามกับกลุ่มที่มีอยู่แต่ยังขาดความเข้มแข็งด้วยปัจจัยหลายๆ อย่าง เช่น การขาดงบประมาณการสนับสนุน กลับไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐหรือองค์กรต่างๆ ซึ่งอาจจะไม่เกิดความยุติธรรมหรือความเสมอภาคในโอกาสที่ควรจะได้รับ

8.7 ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมบทบาทของสตรีในอนาคตในกิจกรรมทางสังคมในชุมชนทะเลน้อย

ผู้ให้ข้อมูลหลักได้เสนอแนะ ในการส่งเสริมบทบาทของสตรีในอนาคตในกิจกรรมทางสังคม สามารถสรุปได้ดังนี้

ควรให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริมให้สตรีมีความรู้มากขึ้น โดยเฉพาะงานด้านพัฒนาให้กล้าพูดกล้าทำ สร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง การอบรมให้ความรู้กับผู้สตรีและผู้นำสตรี การส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของสตรีอย่างจริงจัง และการส่งเสริมสตรีที่เป็นโสดและสตรีที่เป็นหม้าย ซึ่งคนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะมีเวลาเข้าไปทำงานในกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มกระจุต และการส่งเสริมให้สตรีมีความรู้ให้มากขึ้น

ประเด็นที่สำคัญที่อาจมีส่วนช่วยให้เกิดการพัฒนามากขึ้น ก็ควรสนับสนุนให้สตรีเข้าไปมีบทบาททางการเมืองบ้าง เพราะสตรีมีความประณีตระนองสูง การเข้าถึงผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจในท้องถิ่นที่มีส่วนในการตัดสินใจผลักดันโครงการต่างๆ ในชุมชน และลักษณะการสร้าง ความสัมพันธ์สตรีจะทำได้ดีกว่า

การส่งเสริมบทบาทสตรีในอนาคต ในส่วนของกิจกรรมทางสังคมควรจะเน้นควบคู่กันไป ซึ่งจะต้องดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาสตรีทุกระดับ โดยเฉพาะคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) จำเป็นต้องทำข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมบทบาทของสตรี เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ในการวางแผนและดำเนินงาน รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานราชการ และองค์กรเอกชนในการสนับสนุนบทบาททางสังคมของสตรีดังกล่าวต่อไป

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) บทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคม (2) ปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคม และ (3) ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคมของสตรีในชุมชนทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ครัวเรือนในพื้นที่หมู่ที่ 3 บ้านบน หมู่ที่ 7 บ้านหัวป่าเขียว และหมู่ที่ 9 บ้านบนตก ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง จำนวน 189 ครัวเรือน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นสตรีหรือภรรยาหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกสตรีในครัวเรือนที่บรรลุนิติภาวะแล้ว และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยใช้ค่า ไค-สแควร์ (chi-square)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในระดับครัวเรือนและการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์สตรีในระดับครัวเรือน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistic Package for Social Sciences: SPSS for Window) โดยใช้ค่าร้อยละ (percentage) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยใช้ค่า ไค-สแควร์ (chi-square) นำเสนอในรูปของตารางประกอบคำอธิบาย ส่วนข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก และการสำรวจชุมชนประกอบการสัมภาษณ์เบื้องต้น จะนำมาเรียบเรียงจัดหมวดหมู่ และสรุปเป็นประเด็นสำคัญๆ

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 ลักษณะทั่วไปของสตรีในครัวเรือนที่ใช้ศึกษา

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน มีอายุเฉลี่ย 50.60 ปี ส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน (15-60 ปี) ทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 61.9 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 ร้อยละ 77.2 สมรสแล้วอยู่ด้วยกัน มีจำนวนบุตรเฉลี่ย 3 คน ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน กลุ่มตัวอย่าง

ส่วนใหญ่ร้อยละ 69.3 เกิดในหมู่บ้านนี้ มีกลุ่มตัวอย่างเพียงส่วนน้อยที่มีตำแหน่งในชุมชน กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดมีความสัมพันธ์ในสังคม ร้อยละ 83.1 มีการติดต่อเยี่ยมเยียนกันระหว่างเครือญาติในหมู่บ้านเป็นประจำมากกว่าเดือนละครั้ง ส่วนใหญ่จะได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ ข่าวสารที่รับส่วนใหญ่จะเป็นข่าวสารด้านสังคม

1.2. สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดมีอาชีพหลักในการทำผลิตภัณฑ์จากกระจูด ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนจากการประกอบอาชีพหลัก 3,325 บาท กว่ากึ่งหนึ่งระบุว่ามีรายได้ในครัวเรือนไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย เมื่อพิจารณาด้านหนี้สินพบว่า ส่วนใหญ่มีหนี้สิน โดยมีหนี้สิน 10,000-50,000 บาท ส่วนใหญ่ร้อยละ 89.8 ของผู้ที่มีการกู้ยืมเงิน จะกู้จากแหล่งเงินกู้ในระบบคือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เพื่อนำไปประกอบอาชีพด้านการเกษตร เมื่อพิจารณาด้านเงินออม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีเงินออม มีเพียงร้อยละ 39.7 เท่านั้นที่มีเงินออมและส่วนใหญ่จะ ออมเงินไว้ที่ธนาคารพาณิชย์

1.3 บทบาททางสังคมของสตรี

1) การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร โดยที่เกือบทั้งหมดมีส่วนร่วมในการอบรมบ่มนิสัยบุตร และเมื่อพิจารณาถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร พบว่า ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมปฏิบัติ / ทำกิจกรรม และเกือบทั้งหมดมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรในระดับมาก

2) การมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 86.8 มีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครัวเรือน โดยส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับมาก เรื่องที่ร่วมส่วนใหญ่คือการจัดหาน้ำดื่มน้ำใช้ที่สะอาด

3) การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน พบว่า สัดส่วนของผู้ที่มีส่วนร่วมกับไม่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนใกล้เคียงกัน โดยที่ผู้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนมีจำนวนมากกว่าเล็กน้อย เรื่องที่เข้าร่วมที่สำคัญ คือ การบริจาควัสดุ/เงิน และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

4) บทบาทการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยส่วนใหญ่จะร่วมในการเก็บขยะบริเวณชุมชนและที่สาธารณะ เกือบทั้งหมดมีส่วนร่วมปฏิบัติ/ทำกิจกรรม และส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

5) **บทบาทการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน** กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน โดยเกือบทั้งหมดมีส่วนร่วมในการริเริ่มทอดกฐิน/ผ้าป่า และเกือบทั้งหมดร้อยละ 98.9 มีส่วนร่วมปฏิบัติ/ทำกิจกรรม ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

6) **บทบาทในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม** กลุ่มตัวอย่างมากกว่ากึ่งหนึ่งมีบทบาทในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม แต่เมื่อพิจารณาแยกตามแต่ละกิจกรรมกลุ่มอาชีพมีสตรีเข้าร่วมในสัดส่วนที่น้อยมาก โดยผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์กระจุตเพียงร้อยละ 14.8 เท่านั้น ส่วนผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มแปรรูปปลาหมักเพียงร้อยละ 0.5 เท่านั้น ในขณะที่ร้อยละ 12.7 เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้า และร้อยละ 31.2 เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน ซึ่งการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ เหล่านี้พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามี มีเพียงร้อยละ 41.9 ที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีก่อนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม เมื่อพิจารณาถึงบทบาทการมีส่วนร่วมในแต่ละกลุ่ม พบว่าส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน โดยจะร่วมปฏิบัติ/ทำกิจกรรม

1.4. บทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสตรี

ในการศึกษาในครั้งนี้ นอกเหนือจากที่ทำการศึกษาดังกล่าวถึงบทบาททางสังคมของสตรีแล้ว ยังได้ทำการศึกษาดังกล่าวถึงบทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจอีกด้วย โดยทำการศึกษาร่วมกันของสตรีในด้าน การมีส่วนร่วมในการหารายได้ในครอบครัว การจัดการและดูแลบ้าน และการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกครอบครัว

1) **บทบาทการมีส่วนร่วมในการหารายได้ในครอบครัว** พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 84.1 มีส่วนร่วมในการหารายได้ในครอบครัว ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 57.2 มีบทบาทในระดับปานกลาง ลักษณะการมีส่วนร่วมในการหารายได้ในครอบครัว พบว่า กิจกรรมหรือลักษณะการหารายได้ที่มีสัดส่วนมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ ทำจักสานจากกระจุต ร้อยละ 49.2 ส่วนใหญ่ร่วมตากกระจุต ค้าขายทั่วไปร้อยละ 12.2 ส่วนใหญ่ทำหน้าที่เป็นผู้ขาย ทำนาร้อย 9.4 ส่วนใหญ่ร่วมปลูกดูแล รักษา ใสน้ำ และเก็บเกี่ยว ทำสวนยางพาราร้อยละ 5.0 ส่วนใหญ่จะร่วมกรีดยาง และปักผ้าทอผ้า ร้อยละ 4.2 ส่วนใหญ่ร่วมทอและปัก

2) **บทบาทในการจัดการและดูแลงานบ้าน** กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 93.1 มีบทบาทในการจัดการและดูแลงานบ้าน ทั้งนี้ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการทำความสะอาดบ้านเรือน และสิ่งของภายในบ้านเรือน และส่วนใหญ่ ร้อยละ 83.0 มีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้านในระดับมาก

3) บทบาทในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 92.1 มีส่วนร่วมในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว โดยที่เกือบทั้งหมดมีส่วนร่วมในการปรุงอาหาร และส่วนใหญ่ ร้อยละ 81.0 มีบทบาทในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัวในระดับมาก

1.5. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ

1.5.1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิเคราะห์พบว่า อายุ การศึกษา และรายได้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนลักษณะครอบครัว จำนวนบุตร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมโดยรวมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ในแต่ละด้าน พบว่า

อายุ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร การดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว การส่งเสริมการศึกษาในชุมชน และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร การดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว การส่งเสริมการศึกษาในชุมชน และการพัฒนาหมู่บ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รายได้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร การดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว การส่งเสริมการศึกษาในชุมชน และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ลักษณะครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร และการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จำนวนบุตร ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรใดเลยในกิจกรรมทางสังคม

1.5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิเคราะห์พบว่า ความเห็นชอบของสามี มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนสถานภาพทางสังคม ความสัมพันธ์ในชุมชน การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร และการถูกชักชวนจากเพื่อนบ้าน มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมทางสังคมโดยรวมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคม ในแต่ละด้าน พบว่า

ความสัมพันธ์ในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ความเห็นชอบของสามี มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน และการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สถานภาพทางสังคม การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร และการถูกชักชวนจากเพื่อนบ้าน ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรใดเลยในกิจกรรมทางสังคม

1.5.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ผลการวิเคราะห์พบว่า รายได้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วน อายุ การศึกษา ลักษณะครอบครัว และจำนวนบุตรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวม อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ในแต่ละด้าน พบว่า

อายุ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการหารายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รายได้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการหารายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ลักษณะครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จำนวนบุตร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการหารายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.5.4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาททางเศรษฐกิจ

ผลการวิเคราะห์พบว่า ความสัมพันธ์ในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน สถานภาพทางสังคม การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร ความเห็นชอบของสามี และการถูกชักชวนจากเพื่อนบ้าน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจในแต่ละด้าน พบว่า

ความสัมพันธ์ในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลงานบ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการหารายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สถานภาพทางสังคม การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร ความเห็นชอบของสามี และการถูกชักชวนจากเพื่อนบ้าน ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรใดเลยในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

1.6 ปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

เมื่อพิจารณาบทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมโดยภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า สตรีในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนบทบาทในกิจกรรมทางสังคมนั้นกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 57.2 เห็นว่า สตรีในหมู่บ้านมีบทบาทในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงในบทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างกว่ากึ่งหนึ่ง เห็นว่าปัจจุบันสตรีมีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับ 5-10 ปีที่ผ่านมา เหตุผลของการเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจในปัจจุบันนั้น พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 78.3 เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อหารายได้ในขณะที่สตรีมีบทบาททางสังคมที่เพิ่มขึ้น ร้อยละ 43.9 เหตุผลของการเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางสังคมที่สำคัญๆ คือ การได้รับการชักชวนจากเพื่อนบ้านร้อยละ 50.8 ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ร้อยละ 46.6 และการเป็นสมาชิกกลุ่มและสถานภาพทางสังคม ร้อยละ 34.4

2. อภิปรายผลการวิจัย

ในการอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ได้แบ่งการอภิปรายออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

2.1 สภาพทั่วไปและสภาพทางเศรษฐกิจของสตรีในครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า สตรีในชุมชนทะเลน้อยมีการศึกษาในระดับต่ำ ส่วนใหญ่ร้อยละ 61.9 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 ทำให้มีโอกาสที่จะไปทำงานนอกหมู่บ้านน้อยลง สตรีส่วนใหญ่ไม่คิดที่จะไปแสวงหางานทำนอกหมู่บ้าน ยังมีวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพแบบเดิม การประกอบอาชีพของสตรีในชุมชนเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ค่อนข้างต่ำ การประกอบอาชีพส่วนใหญ่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในพื้นที่เป็นสำคัญ เช่น การทำจักสานจากกระจูด ครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว เมื่อสมาชิกในครอบครัวยุติแล้วมักจะไปสร้างครอบครัวยุติใหม่ไม่นิยมอาศัยอยู่กับพ่อแม่เหมือนในอดีตที่ผ่านมา สตรีมีสถานภาพหรือการดำรงตำแหน่งทางสังคมน้อยมาก อีกทั้งระดับการศึกษาและความรู้ไม่สูงมากนัก ทำให้สตรีไม่กล้าที่จะทำหน้าที่สำคัญทางสังคมแต่จะทำหน้าที่ในลักษณะการปฏิบัติมากกว่า แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวยุติมากขึ้นในปัจจุบัน แต่ก็ยังมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติสูง มีการนับญาติสัมพันธ์กันทางสายโลหิตและนิยมการนับญาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือเกื้อกูลจึงมีอยู่ในระดับสูง สังเกตได้จากการมีการบวช งานแต่งงาน จะยังคงสภาพของการช่วยเหลือร่วมมือกันสูง กล่าวได้ว่าลักษณะความสัมพันธ์ของชุมชนยังคงมีสภาพเหมือนชนบททั่วไป ที่มีความสัมพันธ์ภายในชุมชนสูง มีการติดต่อสื่อสารระหว่างญาติพี่น้องอย่างสม่ำเสมอในการขอความช่วยเหลือหรือการแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน เพราะชุมชนทะเลน้อยเป็นชุมชนชนบท ส่วนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับปานกลาง จากสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไปทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น ประกอบกับมีสิ่งเร้าเข้ามาในการดำเนินชีวิตที่มุ่งให้ความสำคัญกับความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ทำให้รายได้ที่ได้รับไม่เพียงพอกับการใช้จ่าย ส่งผลให้เกิดภาวะหนี้สินตามมา ซึ่งในบางครอบครัวยุติต้องอาศัยเงินจากบุตรที่ไปทำงานนอกชุมชนส่งมาให้ เพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน นอกเหนือจากรายได้จากการประกอบอาชีพ

2.2 บทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของสตรี

จากการศึกษาพบว่า สตรีมีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรารัตน์ เอี่ยมสะอาด (2538) ที่อธิบายว่า สตรีที่เป็นสมาชิกกลุ่มอาสาพัฒนา ในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง การศึกษานี้พบว่า สตรีมีบทบาทเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมโดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน และการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของ

ครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ ธานีรัตนานนท์ (2538) ที่อธิบายว่า สตรีมีบทบาททางสังคมสูงขึ้น เนื่องจากในระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยมีการขยายตัวด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนและการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคพาณิชยกรรมและการบริการ สตรีจึงมีบทบาทต่อการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนมากขึ้น และยังคงสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อากรพันธ์ จันทร์สว่าง (2523) ซึ่งกล่าวถึงบทบาทด้านสังคมของสตรีในประเด็นการพัฒนาชุมชนว่า สตรีจะมีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต่างๆ ได้แก่ การตัดถนน การจัดหมู่บ้านสะอาดและอื่นๆ โดยจะเข้าไปร่วมในรูปแบบต่างๆ กันตามความถนัดและความพอใจของตน อาจจะเป็นการออกความคิดเห็น ออกเงิน ออกแรง ออกวัสดุอุปกรณ์ และเป็นที่น่าสังเกตว่าสตรีจะเป็นผู้ร่วมปฏิบัติอย่างขยันขันแข็งมากกว่าเป็นผู้นำเมื่อมีการกระทำ หรือการปฏิบัติการ โดยเฉพาะการร่วมแรงจะมีแนวโน้มสูงขึ้น ประกอบกับสตรีมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมเพิ่มขึ้น เนื่องจากการสนับสนุนและนโยบายส่งเสริมบทบาทสตรีของภาครัฐและองค์กรเอกชน

ในการศึกษาพบว่าสตรีเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ต่างจากในอดีตที่บทบาททางเศรษฐกิจจะเป็นภาระหน้าที่ของผู้ชายเท่านั้น ดังสุภายิต โบราณที่ว่า “ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง” ปัจจุบันผู้หญิงต้องแบกรับภาระด้านเศรษฐกิจไม่เพียงแต่เฉพาะภาระหน้าที่การทำงานอยู่ภายในบ้านเท่านั้น หากแต่ต้องออกหารายได้เลี้ยงดูและจุนเจือครอบครัว อีกทั้งยังต้องรับภาระเลี้ยงบุตรและปรนนิบัติสามี ทำให้บทบาทและภาระผู้หญิงเพิ่มมากขึ้น และทำให้รูปแบบการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมเปลี่ยนไปบ้าง แต่สตรีก็ยังคงมีความสำคัญต่อกิจกรรมของชุมชนอยู่เสมอ โดยจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเมื่อชุมชนขอความช่วยเหลือ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กอบกุล อิงคุทานนท์ (2537) ที่อธิบายว่า บทบาทหน้าที่ของสตรีเป็นบทบาทแม่ศรีเรือนที่ต้องรับผิดชอบดูแลปากท้องของสมาชิกในบ้าน นับตั้งแต่การหุงหาอาหารล้างถ้วยล้างชาม ไปจ่ายตลาด ซื้อข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ฯลฯ ภารกิจลำดับรองลงมาคือบทบาทของผู้หญิงเก่งที่ต้องหารายได้มาจุนเจือครอบครัวและการหาสินค้าไปขายหรือแลกเปลี่ยนในตลาด พอหมดฤดูกาลทำนาหรือการเกษตรก็ยังคงหารายได้เสริมด้วยการทอผ้า ทอเสื่อ สานตะกร้า ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือสตรีในชนบท อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของกชกร อนุชา และสุรพล ศรีจิตต์ (2539) ซึ่งพบว่า บทบาทในครัวเรือนอีกประการหนึ่งของสตรีคือบทบาทในเชิงเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในระดับครัวเรือนซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในระดับโครงสร้างเศรษฐกิจของชุมชน สตรีมีความกระตือรือร้นจะเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจสูงขึ้น นอกเหนือจากอาชีพหลักของสตรีแล้วสตรีชนบทยังประกอบอาชีพอื่นๆ ที่เป็นรายได้เสริมให้แก่ครัวเรือน แม้ว่าจะเป็นจำนวนเงินเพียงเล็กน้อยแต่ก็ช่วยจุนเจือเศรษฐกิจภายในครอบครัว และเนื่องจากการเปลี่ยนแปลง

อย่างรวดเร็วที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจจากระบบเศรษฐกิจที่มีภาคเกษตรเป็นหลักไปเป็นระบบเศรษฐกิจที่ภาคนอกเกษตรขยายตัวอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ได้ส่งผลกระทบในเมืองเท่านั้น แต่ชุมชนชนบทก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน โดยเฉพาะการที่ทำให้โครงสร้างทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย กระตุ้นให้คนในสังคมต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต ทักษะคิด ค่านิยม และการดำเนินชีวิตเพื่อความอยู่รอดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคมโดยรวม

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคมนั้น จากการศึกษาพบว่า อายุ การศึกษา และรายได้ เท่านั้น ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การที่อายุมีความสัมพันธ์กับบทบาททางสังคม อาจเป็นเพราะว่าสตรีในวัยแรงงานจะมีบทบาททางสังคมมากกว่าสตรีนอกวัยแรงงาน ซึ่งเป็นไปได้ว่าสตรีในวัยแรงงานเป็นกำลังหลักในครอบครัวที่ต้องดูแลสมาชิกในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงดูบุตร การดูแลสุขภาพของคนในครอบครัว อีกทั้งสตรีในวัยแรงงานยังมีสุขภาพแข็งแรงที่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมากกว่าสตรีนอกวัยแรงงาน นอกจากนี้ยังพบว่าการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับบทบาททางสังคม โดยสตรีที่มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมโดยรวมมาก รองลงมาคือสตรีที่มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไป และมีส่วนร่วมน้อยคือกลุ่มสตรีที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ในเรื่องรายได้นั้นพบว่า รายได้มีความสัมพันธ์กับบทบาททางสังคม โดยสตรีที่มีรายได้ปานกลาง มีบทบาททางสังคมมากกว่าสตรีที่มีรายได้ต่ำและรายได้สูง เพราะอาจเนื่องมาจากสตรีส่วนใหญ่ในชุมชนทะเลน้อยมีรายได้ในระดับปานกลางและประกอบอาชีพอยู่ในชุมชนและมีอายุอยู่ในวัยกลางคน เมื่อมีกิจกรรมทางสังคม คนเหล่านี้ก็พร้อมให้ความร่วมมือ ส่วนคนที่มียาได้สูงจะไม่ค่อยให้ความสำคัญกับกิจกรรมส่วนร่วมมากนัก เนื่องจากภาระเรื่องการประกอบอาชีพ ส่วนคนที่มียาได้ต่ำค่อนข้างเป็นกลุ่มสูงอายุ ซึ่งอาจจะมีอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมจึงไม่ค่อยได้เข้าร่วม

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางสังคมโดยรวม พบว่าความเห็นชอบของสามีเป็นปัจจัยทางสังคมเพียงปัจจัยเดียวที่มีความสัมพันธ์กับบทบาททางสังคมโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่าสตรีที่ไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีในการเข้าร่วมกลุ่ม จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมโดยรวมมากกว่าสตรีที่ต้องได้รับความ

เห็นชอบจากสามี อาจเป็นเพราะว่าในการที่สตรีจะเข้าไปร่วมในกิจกรรมกลุ่มอาชีพมีส่วนในการช่วยหารายได้เสริมให้กับครอบครัวจึงไม่จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากสามี และคิดว่าเป็นอำนาจการตัดสินใจของตนเองเพราะการเข้าร่วมกิจกรรมไม่ส่งผลกระทบต่อครอบครัว อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อครอบครัว กลุ่มตัวอย่างที่เป็น โสคน้อยมากและอาจเป็นเพราะว่ามีสตรีที่มีสถานภาพโสดอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย ซึ่งขัดแย้งกับผลการศึกษาของ วัชรภรณ์ เอี่ยมสะอาด (2538) ที่พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาสังคม คือ ความถี่ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรม สิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การติดต่อผู้นำชุมชน การได้รับการฝึกอบรมหรือศึกษาเพิ่มเติม การมีตำแหน่งในชุมชน ความเข้าใจในงานของกลุ่มอาชีพสตรี ระดับการศึกษาและระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคมกับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวม

การศึกษาครั้งนี้ พบว่า รายได้เป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสตรีที่มีรายได้ปานกลางมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวมมาก ส่วนสตรีที่มีรายได้ต่ำมีส่วนร่วมปานกลาง และสตรีที่มีรายได้สูงมีส่วนร่วมน้อย และส่วนใหญ่จะมีรายได้อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ พิษณุดา เรืองเดช (2542) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมพัฒนาอาชีพเสริมของครัวเรือนเกษตรกร ในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอค้อยสะเกต จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รายได้เฉลี่ยไม่มีผลต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของสตรี

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคม กับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวม พบว่า ความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นปัจจัยทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสตรีที่มีความสัมพันธ์ในชุมชนจะมีส่วนร่วมมากกว่าสตรีที่ไม่มีความสัมพันธ์ในชุมชน อาจเป็นเพราะสตรีที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนสูงทำให้มีโอกาสที่จะแลกเปลี่ยนความคิดกับคนอื่นๆ มีช่องทางในการหารายได้เพิ่มจากการประกอบอาชีพ หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับ ครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ผ่องผิว หิรัญรังสิต (2539) ที่พบว่าปัจจัยที่ทำให้สตรีมีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ลักษณะความสัมพันธ์ในชุมชน แต่ขัดแย้งกับผลการวิจัยของ วรารัตน์ บรรณศักดิ์ (2539) ที่อธิบายว่าตัวแปรสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรีในพื้นที่เกษตรไกลเมือง ได้แก่ ความเห็นชอบของสามี สถานภาพระดับความเป็นอยู่ของครอบครัว ความขยันหมั่นเพียรของสตรี และความเป็นผู้นำทางด้านสังคมของสตรี

3. ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับบทบาทของสตรีในชุมชนทะเลน้อย กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

- 1) สตรีส่วนใหญ่มีหนี้สินและรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย อีกทั้งการออมยังมีน้อยมาก ดังนั้นควรส่งเสริมการออมของครัวเรือน
- 2) รัฐควรเข้าไปช่วยสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือจิตสำนึกของชุมชนให้มากขึ้นเพราะเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันในการดำรงชีวิตที่เกี่ยวข้องกับฐานทรัพยากรที่ชุมชนต้องอิงอาศัย เช่น กระจูด ทรัพยากรประมง ฯลฯ ให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรและร่วมกันรักษา อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม
- 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตำบลทะเลน้อยทั้งภาครัฐและเอกชน ควรส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมของสตรีให้มากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้สตรีมีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น เพื่อให้สตรีมีความเป็นอยู่และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- 4) ทิศทางหนึ่งในการพัฒนาชุมชนทะเลน้อยคือการส่งเสริมการสร้างกระบวนการกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง จะต้องสร้างองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบ และพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่ม ให้มีขีดความสามารถในการดำเนินงานในรูปแบบเชิงธุรกิจมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มกระจูด และกระตุ้นให้เกิดการเชื่อมโยงในลักษณะเครือข่าย รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีการรวมกลุ่มและการเป็นสมาชิกกลุ่มให้มากขึ้น
- 5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตำบลทะเลน้อยทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งองค์กรส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ควรมีมาตรการหรือวิธีการที่เหมาะสมในการสนับสนุนวัตถุดิบในการทำผลิตภัณฑ์กระจูดให้เพียงพอกับความต้องการของชาวบ้าน อาจจะโดยวิธีการส่งเสริมการปลูกกระจูดเพิ่มขึ้น
- 6) ส่งเสริมการฝึกอบรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์กระจูดให้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์รวมทั้งการหาลาดรองรับอย่างเพียงพอ เพื่อทำให้รายได้จากการทำผลิตภัณฑ์จากกระจูดสูงขึ้น
- 7) มีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ หน่วยงานทางวิชาการ และองค์กรพัฒนาเอกชน ได้เข้ามาทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่ตำบลทะเลน้อยเป็นจำนวนมาก แต่ชุมชนได้รับประโยชน์จากผลการวิจัยที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมน้อยหรือแทบจะไม่มี หากมีการศึกษาหรือวิจัยครั้งต่อไป ควรวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือดำเนินการที่ให้ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์ทางด้านอาชีพหรือความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นด้วย

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาประเด็นด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสตรีด้วย เช่น สิทธิสตรี หรือศึกษาประเด็นด้านบุรุษควบคู่กับประเด็นด้านสตรีด้วย

2) ควรมีการศึกษาในพื้นที่อื่นๆ ที่มีบริบทหรือฐานทรัพยากรในชุมชนที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เพื่อจะได้นำผลการศึกษาไปเปรียบเทียบ แล้วสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ในประเด็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างถูกต้อง

บรรณานุกรม

หนังสือและตำรา

กชกร อนุชา และสุรพล ศรีจิตต์. 2539. ผู้หญิงชนบทกับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

กนกศักดิ์ แก้วเทพ และกัลยาณี คุณมี. 2539. มติที่ 5 ผู้หญิง : เศรษฐกิจการทำงาน. เอกสารอัดสำเนา

กอบกุล อิงคุทานนท์. 2537. ผู้หญิงกับอำนาจที่แปรเปลี่ยน. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ

กาญจนา แก้วเทพ. 2535. ม่านแห่งอคติ ความสัมพันธ์ระหว่างสตรีกับสถาบันสังคม. กรุงเทพฯ : เอนเดอร์เพรส

จิตรภรณ์ วนัสพงศ์. 2537. ผู้หญิงในครอบครัว : ต้นไม้ได้ร่วมเงาในผู้หญิงกับอำนาจที่แปรเปลี่ยน. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ

จีรพรรณ กาญจนจิตรรา. 2541. สังคมวิทยา มานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง

จุฑาทิพย์ ภัทราวาท. 2538. แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสตรีในขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กองแผนงาน สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

จิตยา สุวรรณะชญ. 2527. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช

ดารณี ถวิลพิพัฒนกุล. 2539. กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดิน ปรัชญาพฤทธิ. 2535. ศัพท์รัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. 2533. แนวทางการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ :
 cursภาลาดพร้าว

นิคม เหมะสุทธินันท์. 2536. บทบาทขององค์กรท้องถิ่นในการขยายโอกาสทางการศึกษานอก
 ระบบ. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บรรชกร กล้าหาญ และ รุ่งทิพย์ กล้าหาญ. 2546. การบูรณาการทางวัฒนธรรมกับการมีส่วนร่วม
 ของกลุ่มสตรีในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ปธาน สุวรรณมงคล. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการ
 พิมพ์

ไพรัตน์ เดชะรินทร์. 2527. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา
 ปัจจุบันของประเทศไทย ในการมีส่วนร่วมของประชากรในการพัฒนา. นครปฐม : ศูนย์
 ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล

มาณะ จิตตะสังคะ. 2522. การพัฒนาสตรีชนบทไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษา
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2526. การพัฒนาชุมชน : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด
 บางกอกบลิ๊อค

รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ. 2530. สังคมวิทยา. หาดใหญ่ : โรงพิมพ์ไทรโยค

วัชรนา กลายนาท. 2530. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์วัฒนาพานิช

วันรักษ์ มิ่งมณีนาถ. 2531. การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย

วิเชียร เกตุสิงห์. 2530. หลักการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช

ไวรซ์ เจียมบรรจง. 2523. **จิตวิทยาสังคม 2**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด
กรมประชาสงเคราะห์

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2537. **การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมของชุมชน**
.ม.ป.พ.

สานิตย์ บุญชู. 2530. **การวางแผนพัฒนาสังคมระดับท้องถิ่น**. ปัตตานี : มปพ. สำเนา.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ. 2536. **สตรี ความท้าทายจาก
ปัจจุบันสู่ปี ค.ศ. 2000 Women Challenges to the Year 2000**. พิมพ์ครั้งแรก.
กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. 2543. **ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ชุ่มน้ำทะเล
น้อย**. กรุงเทพฯ : กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

สุพัตรา สุภาพ. 2519. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช

อภิศักดิ์ ใฝ่ทาคำ. 2539. **หลักการพัฒนาชุมชน**. ขอนแก่น : ภาควิชาพัฒนาสังคม
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อาบ นาคะจัด. 2518. **บทบาทแม่บ้านในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : คณะ
เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง. 2523. **เกษตรกรรมกับการพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานสารนิเทศ
กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม

อุทัย หิรัญโต. 2526. **สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

รายงาน

สายสุรี จุติกุล. 2533. รายงานการประชุมสมัชชาสตรีแห่งชาติ ครั้งที่ 1. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. 2549. แผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549). กรุงเทพฯ : กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อย. 2547. แผนพัฒนาตำบล 5 ปี (2548-2550). พัทลุง : สำเนา

องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อย. 2549. ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน ประจำปี 2549. พัทลุง : สำเนา

วิทยานิพนธ์

ทิชากร ชั่งใจ. 2546. ศักยภาพของการประกอบอาชีพในชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มแม่บ้านสภาวัฒนธรรม ตำบลหัวสำโรง อำเภอกำแพง จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ธีรยุทธ สถาพร. 2547. การรับรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการเป็นพื้นที่แรมซาร์ไซต์ของพรุควนจีเสียน กรณี : ตำบลทะเลน้อย อำเภอกวนขูน จังหวัดพัทลุง. ภาคนิพนธ์วิทยาศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

นันทวัน เขวงวิศิษฐ์. 2545. ความคาดหวังของประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีต่อโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

- ประวิทย์ เพชรมี. 2538. การมีส่วนร่วมของสตรีในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ผ่องผิว หิรัญรังสิต. 2539. การรวมกลุ่มสตรีในชนบท กรณีศึกษากลุ่มสตรีบ้านศรีดอนมูล ตำบล ชุมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอก ระบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- รพีพรรณ หุ่นพานิช. 2520. การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะการทำงานของสตรีไทยในเขตเมืองและ ชนบท. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ฤทัยวรรณ สุขเกษร. 2536. การศึกษาสภาวะความยากจนของชุมชนทะเลน้อย. วิทยานิพนธ์วิชา ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- วรารัตน์ บรรณศักดิ์. 2539. การมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรี ในพื้นที่ใกล้เมืองและ ไกลเมืองในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วัชรภรณ์ เอี่ยมสะอาด. 2538. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนา ท้องถิ่น อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิทยา วรรณศิริ. 2529. บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับ หมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ ในจังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา บัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ศุภฤกษ์ โรจนธรรม. 2532. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านตาม โครงการสาธารณสุขมูลฐาน : ศึกษาเฉพาะหมู่บ้านสาธารณสุขมูลฐานดีเด่น ของจังหวัด นครศรีธรรมราช สงขลาและพัทลุง. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์วิโรฒสงขลา

- สมหวัง หล้าหนัก. 2543. **บทบาทสตรีเกี่ยวกับเศรษฐกิจครัวเรือนในชุมชนชนบท.** วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สุจินต์ ดาววีรกุล. 2527. **ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้าน.**
วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล
- สุจิตรา สง่าเนตร. 2530. **การยอมรับบทบาททางการปกครองของสตรีของสตรี : ศึกษากรณี
ข้าราชการในจังหวัดนครพนม.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์
- สุชลี วาตะสัจย์. 2535. **บทบาทความเป็นผู้นำของกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน ที่มีผลต่อ
ความสำเร็จของกลุ่มอาชีพสตรีในจังหวัดสุราษฎร์ธานี.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- สุอาภา ดิสภาพร. 2522. **การศึกษบทบาทของแม่บ้านในด้านสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อการส่งเสริม
ในท้องที่ 4 หมู่บ้าน (วังไทร คลองตัน วังน้ำเขียว หนองหัวช้าง) ตำบลทุ่งกระพังโหม
อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขาวิชาสหกรณ์ บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- อนุภรณ์ สุวรรณสทิศกร. 2529. **การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลต่อโครงการ กสข. ปี
2528 อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รายงานการวิจัย

- กาญจนา โชคदार. 2538. การเปลี่ยนแปลงสวัสดิการและสถานภาพสตรีหลังการประกอบอาชีพ
เสริมด้านการทอผ้า : กรณีศึกษาสตรีชนบทตำบลแม่อนเหนือ กิ่งอำเภอแม่อน
จังหวัดเชียงใหม่. ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- กานดา พรณเกียรติ. 2525. บทบาทสตรีทางด้านการเกษตร : การศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณี
แม่บ้านในเขตโครงการชลประทานหนองหวาย จังหวัดขอนแก่น และแม่บ้านในเขต
โครงการชลประทานแม่กลองใหญ่ จังหวัดนครปฐมและจังหวัดราชบุรี. กรุงเทพฯ :
ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม และภาณุ ธรรมสุวรรณ. 2538. ลักษณะทางสังคม-เศรษฐกิจ การเมืองของ
ประชาชน และโครงสร้างอำนาจชุมชนรอบอ่าวทะเลน้อย. ภาควิชาสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ
- นิธิ ฤทธิพรพันธุ์ บรรจง นะแส และถาวร ศิริพันธ์. 2525. ลักษณะบางประการของชุมชนทะเล
น้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง. สงขลา : ภาควิชาวาริชศาสตร์ คณะ
ทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- พิชญดา เรืองเดช. 2542. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมพัฒนาอาชีพของ
ครอบครัวเกษตรกรในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ศิริจิต พุ่มหว่า ยุคล เหมบัณฑิต และอาแว มะแส. 2544. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม ของชุมชนชาวประมงบริเวณทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.
หาดใหญ่ : ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล อาแว มะแส ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี และ ปริญญา บัณฑิต. 2545.
 การวางแผนเพื่อการจัดการทรัพยากรในพหุควมเคร่ง : การวิเคราะห์ความต้องการ
 ฝึกอบรมเพื่อการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน. คณะทรัพยากรธรรมชาติ
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และ องค์การพื้นที่ชุ่มน้ำนานาชาติ ประจำประเทศไทย.

สุธิพงษ์ พรหมไพจิตร. 2541. บทบาทของสตรีกับการพัฒนาสังคม กรณีศึกษาจังหวัดปัตตานี.
 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วารสาร

จิตติภักดา หวังเจริญ. 2536. “สตรีกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง”.
 วารสารพัฒนาชุมชน. ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 (มกราคม 2536)

วิริยา น้อยวงศ์พยางค์. 2533. “แนวคิดเรื่องผู้หญิงกับการพัฒนา”. สตรีทัศน์ 6 (พฤศจิกายน 2533)

องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อย. 2549. วารสารทะเลน้อย. สงขลา : ไอ-ดีไซน์

เอกสารวิชาการ

ศิริรัตน์ ชานิธนานนท์. 2538. “ชาวไทยมุสลิมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
 : กรณีศึกษาภาคใต้ตอนล่าง”. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี 2538 เรื่อง
 การมีส่วนร่วม. สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งประเทศไทย

สุภางค์ จันทวานิช และวรรณิ ไทยานันท์. 2538. “แนวคิดและเครื่องมือชี้วัดการพัฒนาสังคมและ
 คุณภาพชีวิตของประเทศไทย”. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ :
 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

เอกสารภาษาอังกฤษ

Linton, Ralph. 1964. **The Study of Man**. New York : D Appleton century Grofts.

United Nations. 1978. **Development Administration : Concepts, Goal, Methods**. Wisconsin :
The University of Wisconsin.

Yamane, Taro. 1970. **Statistics : An Introductory Analysis**. 2rd ed. Tokyo : John Weatherhill,
Inc.

Yorburg, Better. 1982. **Introduction to Sociology**. New York : Haper and Row

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์เลขที่.....

ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ในระดับครัวเรือน

เรื่อง สตรีกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนขนาดเล็ก จังหวัดพัทลุง

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนา มนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท ของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ศึกษาปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทาง เศรษฐกิจและทางสังคม และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทาง สังคมของสตรี

ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้จะนำเสนอในภาพรวม จะไม่มีผลเสียหายต่อตัวท่าน และผู้อื่นแต่ประการใดทั้งสิ้น ผู้จัดทำขอขอบพระคุณผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ทุกท่านที่สละเวลาอันมีค่าของ ท่าน เพื่อให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย มา ณ โอกาสนี้

แบบสัมภาษณ์ในการวิจัยมี 6 ตอน

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของภรรยา/ผู้รับผิดชอบที่เป็นผู้หญิงในครัวเรือน
- ตอนที่ 2 สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน
- ตอนที่ 3 บทบาทสตรีในกิจกรรมทางสังคม
- ตอนที่ 4 บทบาทสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
- ตอนที่ 5 ปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม
- ตอนที่ 6 ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....

ที่อยู่.....

เบอร์โทรศัพท์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

เวลาสัมภาษณ์.....

ผู้สัมภาษณ์.....

คำชี้แจง ทำเครื่องหมายลงในช่อง ที่กำหนดให้ หรือเติมคำในช่องว่าง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของภรรยา/ผู้รับผิดชอบที่เป็นผู้หญิงในครัวเรือน

1. ขณะนี้ท่านมีอายุ.....ปี
2. ท่านนับถือศาสนา

☐ 1. พุทธ	☐ 2. อิสลาม
☐ 3. อื่นๆ (ระบุ).....	
3. สถานภาพในครัวเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์

☐ 1. หัวหน้าครัวเรือน	☐ 2. ภรรยาหัวหน้าครัวเรือน
☐ 3. บุตร	☐ 4. อื่นๆ (ระบุ).....
4. ท่านจบการศึกษาสูงสุดชั้นใด

☐ 1. ไม่ได้เรียนหนังสือ	☐ 2. ป. 4
☐ 3. ป. 6 หรือ ป.7	☐ 4. มศ.3 (ม.3)
☐ 5. มศ.5 (ม.6) / ปวช.	☐ 6. ปวส. หรืออนุปริญญา
☐ 7.ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	☐ 8. อื่นๆ (ระบุ).....
5. สถานภาพการสมรส

☐ 1. โสด	☐ 2. สมรสแล้วอยู่ด้วยกัน
☐ 3. สมรสแล้วแยกกันอยู่	☐ 4. หย่าร้าง
☐ 5. ม่าย	☐ 6. อื่นๆ ระบุ.....
6. ท่านมีบุตร.....คน

☐ 1. กำลังศึกษา.....คน		
☐ 2. ทำงาน.....คน	☐ 3. เด็กเล็กยังไม่เข้ารับการศึกษ	
7. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน (นับรวมผู้ให้สัมภาษณ์) ในจำนวนนี้มี
 - สมาชิกในครัวเรือนทำงาน.....คน
 - สมาชิกในครัวเรือนไม่ได้ทำงาน.....คน
 - สมาชิกในครัวเรือนที่กำลังเรียนหนังสือ.....คน
8. มีผู้อื่นอีกไหมนอกเหนือจากท่านสามี/ภรรยา และบุตรที่อาศัยรวมกับท่านในบ้านหลังนี้

☐ 1. ไม่มี	☐ 2. มี.....(1) บุตรเขย/บุตรสะใภ้ และหลาน.....(2) ญาติพี่น้อง	
(3) บิดา/มารดาของตนหรือคู่สมรส.....(4) คนอาศัย	
(5) อื่นๆ (ระบุ).....	

9. ท่านเกิดในหมู่บ้านนี้หรือไม่
1. เกิดที่นี่ (ข้ามไปถามข้อ 12)
2. ย้ายมาจากที่อื่นและมาอาศัยอยู่ในชุมชนนี้เป็นเวลา.....ปี แล้ว (ตอบข้อต่อไป)
10. ถ้าท่านย้ายมาจากที่อื่น ท่านย้ายมาจากที่ไหน
1. ย้ายมาจากหมู่บ้านใกล้เคียงในตำบลทะเลน้อย
2. ย้ายมาจากตำบลอื่นๆในอำเภอควนขนุน
3. ย้ายมาจากอำเภออื่นในจังหวัดพัทลุง
4. ย้ายมาจากจังหวัดอื่นๆในภาคใต้ ระบุชื่อจังหวัด.....
5. ย้ายมาจากภาคอื่นๆที่ไม่ใช่ภาคใต้ ระบุชื่อจังหวัด.....
11. สาเหตุของการย้ายมาอยู่ที่นี่
1. ย้ายมาเพื่อประกอบอาชีพ 2. ย้ายตามครอบครัว
3. ย้ายตามวาระการปฏิบัติงาน (เช่นข้าราชการ) 4. อื่นๆ (ระบุ).....
12. ปัจจุบันท่านมีสถานภาพหรือดำรงตำแหน่งใดบ้างในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
1. กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน 2. คณะกรรมการหมู่บ้าน
3. คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน 4. อาสาสมัครพัฒนาหมู่บ้าน.
5. ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดเลย 6. อื่นๆ (ระบุ).....
13. ลักษณะความสัมพันธ์ในสังคม มีการร่วมมือพัฒนาท้องถิ่น (ทำงานเพื่อส่วนร่วม)
1. ไม่มี
2. มี (หากมี).....ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนไปร่วมหรือไม่
1. ไม่ไปเพราะ.....
2. ไป (ถามต่อ).....ระบุกิจกรรม (ตอบได้หลายข้อ)
-(1) ช่วยงานพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา เช่น งานศพ งานแต่งงาน ฯลฯ
-(2) ช่วยเหลือเพื่อนบ้าน เช่น ช่วยสร้างบ้าน ก่อขุดน้ำ ออกแรง แห้งงาน
-(3) พัฒนาท้องถิ่น เช่น ขุดถนน ลอกคลอง ซ่อมสะพาน โรงเรียน
-(4) ให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้ในการเกษตร/ การประมง
-(5) อื่นๆ (ระบุ).....
14. ท่านมีการติดต่อเยี่ยมเยียนกันระหว่างเครือญาติในหมู่บ้านบ่อยเพียงไร
1. ไม่ได้ติดต่อ 2. ติดต่อเยี่ยมเยียนกันบ่อยๆเป็นประจำมากกว่าเดือนละครั้ง
3. ติดต่อเยี่ยมเยียนกันเดือนละครั้ง
4. ติดต่อเยี่ยมเยียนนานๆ ครั้ง

15. ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารทั่วไปจากแหล่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. โทรทัศน์	☐ 2. วิทยุ
☐ 3. หนังสือพิมพ์	☐ 4. หอกระจายข่าวของหมู่บ้าน
☐ 5. เพื่อนบ้าน / ญาติพี่น้อง	☐ 6. เจ้าหน้าที่รัฐ
☐ 7. กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน	☐ 8. นักวิชาการ

16. ท่านรับข้อมูลเรื่องอะไรบ้าง

☐ 1. ข่าวสารด้านสังคม	☐ 2. ข่าวสารด้านการเมือง
☐ 3. ข่าวสารด้านเศรษฐกิจ	☐ 4. ข่าวสารด้านบันเทิง
☐ 5. สารคดี	☐ 6. ข่าวสารอื่นๆ (ระบุ).....

ตอนที่ 2 สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

17. ท่านประกอบอาชีพหลักอะไร (ตอบเพียงข้อเดียว)

☐ 1. ทำนา	☐ 2. ทำประมง
☐ 3. แปรรูปปลา	☐ 4. เก็บกระดูก
☐ 5. ทำผลิตภัณฑ์กระดูก	☐ 6. เลี้ยงสัตว์
☐ 7. ทำสวนยางพารา	☐ 8. รับจ้างทั่วไป
☐ 9. รับจ้างก่อสร้าง	☐ 10. รับราชการ
☐ 11. พนักงานบริษัทหรือเอกชน	☐ 12. ค้าขาย
☐ 13. ไม่ได้ประกอบอาชีพ เช่น แม่บ้าน ปลูกเกษียณ	☐ 14. อื่นๆ (ระบุ).....

18. ท่านมีรายได้จากการประกอบอาชีพหลักต่อเดือนประมาณ.....บาท

19. ท่านประกอบอาชีพรองอะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ทำนา	☐ 2. ทำประมง
☐ 3. แปรรูปปลา	☐ 4. เก็บกระดูก
☐ 5. ทำผลิตภัณฑ์กระดูก	☐ 6. เลี้ยงสัตว์
☐ 7. ทำสวนยางพารา	☐ 8. รับจ้างทั่วไป
☐ 9. รับจ้างก่อสร้าง	☐ 10. รับราชการ
☐ 11. พนักงานบริษัทหรือเอกชน	☐ 12. ค้าขาย
☐ 13. อื่นๆ ระบุ.....	☐ 14. ไม่มี

20. ท่านมีรายได้จากการประกอบอาชีพรองต่อเดือนประมาณ.....บาท

21. ปัจจุบันรายได้ในครอบครัวของท่านเพียงพอกับการใช้จ่ายหรือไม่
1. ไม่พอ (ตอบข้อต่อไป) 2. พอดี (ข้ามไปถามข้อ 23)
3. เหลือเก็บบ้าง (ข้ามไปถามข้อ 23) 4. ไม่ตอบ/ไม่แน่ใจ (ข้ามไปถามข้อ 23)
22. ถ้ามีรายได้ไม่พอท่านมีวิธีการหาเงินมาใช้อย่างไร
1. กู้จากเพื่อนบ้านโดยไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน 2. เอาที่ดินหรือบ้านไปจำนอง
3. เอาของมีค่าไปจำนำ 4. ใช้เงินออมที่เก็บสะสมไว้
5. กู้จากธนาคาร
6. อื่นๆ ระบุ.....
23. ขณะนี้ท่านมีหนี้สินหรือไม่
1. ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อ 25)
2. มี ประมาณบาท (ตอบข้อต่อไป)
24. หากมีการกู้ยืมเงินจากแหล่งใด
1. ในระบบ 2. นอกบบ
25. ปัจจุบันท่านมีเงินออมหรือไม่
1. ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อ 27) 2. มี (ตอบข้อต่อไป)
26. ท่านฝากเงินออมไว้ที่ใด
1. ธนาคาร 2. สหกรณ์ออมทรัพย์
3. กลุ่มออมทรัพย์ 4. กลุ่มอาชีพ
5. อื่นๆ ระบุ.....

ตอนที่ 3 บทบาทของท่านในกิจกรรมทางสังคม

คำชี้แจง ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำกิจกรรมต่อไปนี้มากน้อยเพียงไร

27. ท่านมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรหรือไม่
1. ร่วม (ตอบข้อต่อไป) 2. ไม่ร่วม (ข้ามไปถามข้อ 31)
28. ท่านมีส่วนร่วมเรื่องใดบ้างในการเลี้ยงดูบุตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
1. การอบรมบ่มนิสัยบุตร 2. เป็นผู้ตัดสินใจด้านการศึกษาของลูก
3. ดูแลเรื่องอาหารการกินและการแต่งตัว 4. ดูแลบุตรเมื่อเจ็บป่วย
5. การรับส่งลูกไปโรงเรียน
29. ท่านมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรอย่างไร (เลือกเพียงข้อเดียวที่ท่านมีส่วนร่วมมากที่สุด)
1. ร่วมคิด 2. ร่วมตัดสินใจ
3. ร่วมปฏิบัติ/ร่วมทำกิจกรรม 4. อื่นๆ (ระบุ).....

30. ท่านมีส่วนร่วมด้านการเลี้ยงดูบุตรในระดับใด
 1. มาก 2. ปานกลาง 3. น้อย
31. ท่านมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัวหรือไม่
 1. ร่วม (ตอบข้อต่อไป) 2. ไม่ร่วม (ข้ามไปถามข้อ 35)
32. ท่านมีส่วนร่วมเรื่องใดบ้างในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 1. การจัดหาน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด
 2. การดูแลรักษาพยาบาลลูกๆ เมื่อเจ็บป่วย
 3. การดูแลคนพิการ คนชรา และคนป่วยในครัวเรือน
 4. การพา ลูก ๆ ไปสถานอนามัยเพื่อไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคหรือยามเจ็บป่วย
 5. การเลือกอาหารที่เหมาะสมต่อสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว
 6. การแนะนำเรื่องอนามัยและความสะอาดแก่สมาชิกในครัวเรือน
33. ท่านมีส่วนร่วมดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัวอย่างไร (เลือกเพียงข้อเดียวที่ท่านมีส่วนร่วมมากที่สุด)
 1. ร่วมคิด 2. ร่วมตัดสินใจ
 3. ร่วมปฏิบัติ/ร่วมทำกิจกรรม 4. อื่นๆ (ระบุ).....
34. ท่านมีส่วนร่วมดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัวในระดับใด
 1. มาก 2. ปานกลาง 3. น้อย
35. ท่านมีส่วนร่วมในด้านการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนหรือไม่
 1. ร่วม (ตอบข้อต่อไป) 2. ไม่ร่วม (ข้ามไปถามข้อ 39)
36. ท่านมีส่วนร่วมเรื่องใดบ้างในด้านการส่งเสริมการศึกษาในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 1. การพัฒนาหลักสูตรการเรียน 2. การช่วยสร้างโรงเรียน
 3. การเป็นคณะกรรมการโรงเรียน 4. บริจาควัสดุ/เงิน
 5. ร่วมถ่ายทอดความรู้ 6. อื่นๆ (ระบุ).....
37. ท่านมีส่วนร่วมด้านการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนอย่างไร (เลือกเพียงข้อเดียวที่ท่านมีส่วนร่วมมากที่สุด)
 1. ร่วมคิด 2. ร่วมตัดสินใจ
 3. ร่วมปฏิบัติ/ร่วมทำกิจกรรม 4. อื่นๆ (ระบุ).....
38. ท่านมีส่วนร่วมด้านการส่งเสริมการศึกษาในชุมชนในระดับใด
 1. มาก 2. ปานกลาง 3. น้อย
39. ท่านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนหรือไม่
 1. ร่วม (ตอบข้อต่อไป) 2. ไม่ร่วม (ข้ามไปถามข้อ 43)

40. ท่านมีส่วนร่วมเรื่องใดบ้างในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1. การรักษาความสะอาดแม่น้ำและลำคลองในชุมชน
 - 2. การเก็บขยะบริเวณชุมชนและที่สาธารณะ
 - 3. การปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นและดูแลบริเวณรอบบ้านให้สะอาด
 - 4. การเลือกซื้อสินค้าที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
 - 5. การประหยัดเชื้อเพลิงและไฟฟ้าภายในบ้าน
 - 6. การเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม
 - 7. การเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 - 8. การมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์เรื่องสิ่งแวดล้อมในชุมชน
 - 9. การวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
41. ท่านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างไร (เลือกเพียงข้อเดียวที่ท่านมีส่วนร่วมมากที่สุด)
- 1. ร่วมคิด
 - 2. ร่วมตัดสินใจ
 - 3. ร่วมปฏิบัติ/ร่วมทำกิจกรรม
 - 4. ร่วมสนับสนุน
 - 5. อื่นๆ (ระบุ).....
42. ท่านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนในระดับใด
- 1. มาก
 - 2. ปานกลาง
 - 3. น้อย
43. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านหรือไม่
- 1. ร่วม (ตอบข้อต่อไป)
 - 2. ไม่ร่วม (ข้ามไปถามข้อ 47)
44. ท่านมีส่วนร่วมเรื่องใดบ้างในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการทำความสะอาดบริเวณวัดและชุมชน
 - 2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการริเริ่มทอดกฐิน ผ้าป่า
 - 3. การมีส่วนร่วมบริจาคเงินหรือสิ่งของเพื่อทำนุบำรุงศาสนาหรือโรงเรียน
 - 4. การมีส่วนร่วมการริเริ่มโครงการใหม่ๆ ในชุมชน
 - 5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการสร้างสะพาน
 - 6. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการตัดถนน
 - 7. การมีส่วนร่วมในการลงคะแนนเลือกตั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ
 - 8. การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มสตรี
45. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านอย่างไร (เลือกเพียงข้อเดียวที่ท่านมีส่วนร่วมมากที่สุด)
- 1. ร่วมคิด
 - 2. ร่วมตัดสินใจ
 - 3. ร่วมปฏิบัติ/ร่วมทำกิจกรรม
 - 4. อื่นๆ (ระบุ).....

46. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านในระดับใด

1. มาก

2. ปานกลาง

3. น้อย

47. ท่านเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่อไปนี้หรือไม่

ระบุชื่อกลุ่ม	ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มหรือไม่		หน้าที่ของท่านในกลุ่มให้ระบุ			
	เป็น	ไม่เป็น	ประธาน	กรรมการ	เลขา	เหรัญญิก
1.กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์กระจุจ						
2.กลุ่มแปรรูปปลา						
3.กลุ่มทอผ้า						
4.กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน						
5.อื่นๆ (ระบุ).....						
(ก).....						
(ข).....						
(ค).....						

48. ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆเหล่านี้ท่านต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีก่อนหรือไม่

1. ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามี

2. ไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามี

49. หากท่านเป็นสมาชิกกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์กระจุจท่านมีส่วนร่วมในกลุ่มอย่างไร

(เลือกเพียงข้อเดียวที่ท่านมีส่วนร่วมมากที่สุด)

1. ร่วมตัดสินใจ

2. ร่วมแก้ปัญหา

3. ร่วมปฏิบัติและดำเนินกิจกรรม

4. ร่วมลงทุน

5. ร่วมรับผลประโยชน์

6. อื่น ๆ (ระบุ).....

50. ใครเป็นผู้ชักชวนท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์กระจุจ

1. เพื่อนบ้าน

2. ญาติพี่น้อง

3. ผู้นำชุมชน

4. เจ้าหน้าที่ของรัฐ

5. อื่น ๆ (ระบุ).....

51. เหตุผลที่เข้าร่วมกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์กระจุจ

1. เพื่อหารายได้เสริม

2. ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

3. มีความชำนาญ/ความรู้

4. อื่น ๆ (ระบุ).....

52. หากท่านเป็นสมาชิกกลุ่มแปรรูปปลาท่านมีส่วนร่วมในกลุ่มอย่างไร
(เลือกเพียงข้อเดียวที่ท่านมีส่วนร่วมมากที่สุด)
☐ 1. ร่วมตัดสินใจ	☐ 2. ร่วมแก้ปัญหา
☐ 3. ร่วมปฏิบัติและดำเนินกิจกรรม	☐ 4. ร่วมลงทุน
☐ 5. ร่วมรับผลประโยชน์	☐ 6. อื่น ๆ (ระบุ).....
53. ใครเป็นผู้ชักชวนท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มแปรรูปปลา
☐ 1. เพื่อนบ้าน	☐ 2. ญาติพี่น้อง
☐ 3. ผู้นำชุมชน	☐ 4. เจ้าหน้าที่ของรัฐ
☐ 5. อื่น ๆ (ระบุ).....	
54. เหตุผลที่เข้าร่วมกลุ่มแปรรูปปลา
☐ 1. เพื่อหารายได้เสริม	☐ 2. ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
☐ 3. มีความชำนาญ/ความรู้	☐ 4. อื่น ๆ (ระบุ).....
55. หากท่านเป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าท่านมีส่วนร่วมในกลุ่มอย่างไร
(เลือกเพียงข้อเดียวที่ท่านมีส่วนร่วมมากที่สุด)
☐ 1. ร่วมตัดสินใจ	☐ 2. ร่วมแก้ปัญหา
☐ 3. ร่วมปฏิบัติและดำเนินกิจกรรม	☐ 4. ร่วมลงทุน
☐ 5. ร่วมรับผลประโยชน์	☐ 6. อื่น ๆ (ระบุ).....
56. ใครเป็นผู้ชักชวนท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มทอผ้า
☐ 1. เพื่อนบ้าน	☐ 2. ญาติพี่น้อง
☐ 3. ผู้นำชุมชน	☐ 4. เจ้าหน้าที่ของรัฐ
☐ 5. อื่น ๆ (ระบุ).....	
57. เหตุผลที่เข้าร่วมกลุ่มทอผ้า
☐ 1. เพื่อหารายได้เสริม	☐ 2. ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
☐ 3. มีความชำนาญ/ความรู้	☐ 4. อื่น ๆ (ระบุ).....
58. หากท่านเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านท่านมีส่วนร่วมในกลุ่มอย่างไร
(เลือกเพียงข้อเดียวที่ท่านมีส่วนร่วมมากที่สุด)
☐ 1. ร่วมตัดสินใจ	☐ 2. ร่วมแก้ปัญหา
☐ 3. ร่วมปฏิบัติและดำเนินกิจกรรม	☐ 4. ร่วมลงทุน
☐ 5. ร่วมรับผลประโยชน์	☐ 6. อื่น ๆ (ระบุ).....
59. ใครเป็นผู้ชักชวนท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน
☐ 1. เพื่อนบ้าน	☐ 2. ญาติพี่น้อง
☐ 3. ผู้นำชุมชน	☐ 4. เจ้าหน้าที่ของรัฐ

5. อื่น ๆ (ระบุ).....

60. เหตุผลที่เข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน

1. ถูกชักชวน 2. มีความสนใจ
 3. เป็นแหล่งเงินทุน 4. มีความชำนาญ/ความรู้
 5. อื่น ๆ (ระบุ).....

ตอนที่ 4 บทบาทของท่านในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำกิจกรรมต่อไปนี้มากน้อยเพียงไร

61. ท่านมีส่วนในการหารายได้ในครอบครัวหรือไม่

1. มี (ตอบข้อต่อไป) 2. ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อ 65)

62. ท่านมีบทบาทในการหารายได้ในครอบครัวในระดับใด

1. มาก 2. ปานกลาง 3. น้อย

63. ท่านมีส่วนช่วยในการหารายได้ในครอบครัวอย่างไร

☐ 1. ทำนา	}	ตอบข้อ
ต่อไป	☐ 9. รับจ้างตากข้าว	}	ข้ามไปตอบ
ข้อ 65
☐ 2. ทำประมง			☐ 10. รับจ้างก่อสร้าง		
☐ 3. เลี้ยงปลา			☐ 11. ค้าขายทั่วไป		
☐ 4. แปรรูปปลา			☐ 12. ทำงานบริษัทเอกชน		
☐ 5. เก็บกระชูดขาย			☐ 13. ทำงานโรงงาน		
☐ 6. เลี้ยงสัตว์			☐ 14. รับจ้างเย็บผ้า		
☐ 7. ทำสวนยางพารา			☐ 15. รับราชการ		
☐ 8. ทำจักสานจากกระชูด					

64. ในการช่วยหารายได้แต่ละอาชีพท่านมีส่วนช่วยอย่างไร

ทำนา มีหน้าที่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. เตรียมดินและคัดเลือกพันธุ์ 2. ปลุก ดูแลรักษา ใส่ปุ๋ยและเก็บเกี่ยว
 3. จัดสรรผลผลิตเพื่อขายและบริโภคในครัวเรือน
 4. อื่น ๆ (ระบุ).....

ทำประมง มีหน้าที่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ออกไปหาปลา 2. ขายสัตว์น้ำ
 3. แบ่งสัตว์น้ำเพื่อนำมาบริโภค 4. อื่น ๆ (ระบุ).....

เลี้ยงปลา มีหน้าที่ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. หาพันธุ์ปลามาเลี้ยง	☐ 2. ให้อาหารปลา
☐ 3. ดูแลรักษา	☐ 4. ขายปลา
☐ 5. อื่น ๆ (ระบุ).....	

แปรรูปปลา มีหน้าที่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. หาปลาเพื่อมาแปรรูป	☐ 2. แปรรูป
☐ 3. บรรจุกล่อง/ถุง	☐ 4. ขายปลา
☐ 5. อื่น ๆ (ระบุ).....	

เก็บกระจัดขาย มีหน้าที่ได้แก่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. เก็บและรวบรวมกระจัด	☐ 2. คัดขนาดกระจัด
☐ 3. ตากกระจัด	☐ 4. ขายกระจัด
☐ 5. อื่น ๆ (ระบุ).....	

เลี้ยงสัตว์ มีหน้าที่ได้แก่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. หาพันธุ์สัตว์มาเลี้ยง	☐ 2. หาอาหารมาเลี้ยงสัตว์
☐ 3. ดูแลรักษาสัตว์	☐ 4. ขายสัตว์
☐ 5. แบ่งสัตว์เพื่อนำมาบริโภค	☐ 6. อื่น ๆ (ระบุ).....

ทำสวนยางพารา มีหน้าที่ได้แก่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ดูแลและใส่ปุ๋ย	☐ 2. กรีดยาง
☐ 3. ทำยางแผ่น	☐ 4. ขายน้ำยาง/ยางแผ่น
☐ 5. อื่น ๆ (ระบุ).....	

ทำจักสานจากกระจัด มีหน้าที่ได้แก่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ตาก	☐ 2. ริดและข้อมสี
☐ 3. ออกแบบผลิตภัณฑ์	☐ 4. สาน
☐ 5. ลงกาวและแล็กเกอร์	☐ 6. ขายผลิตภัณฑ์กระจัด
☐ 7. อื่น ๆ (ระบุ).....	

65. ท่านมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการและดูแลงานบ้านหรือไม่

☐ 1. มี (ถามข้อต่อไป)	☐ 2. ไม่มี (ข้ามไปถามข้อ 68)

66. ท่านมีบทบาทในการจัดการและดูแลงานบ้านในระดับใด

☐ 1. มาก	☐ 2. ปานกลาง	☐ 3. น้อย

67. ท่านมีส่วนช่วยในด้านการจัดการและดูแลงานบ้านอย่างไร

☐ 1. ทำความสะอาดบ้านเรือนและสิ่งของภายในบ้านเรือน
☐ 2. หาเชื้อเพลิงมาหุงต้ม

3. เลือกซื้อของใช้ภายในบ้าน
4. ไปจ่ายตลาด
5. ดูแลเรื่องการออมเงินและการใช้จ่ายของสมาชิกในครัวเรือน
6. อื่น ๆ (ระบุ).....
68. ท่านมีบทบาทหน้าที่ในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัวหรือไม่
1. มี (ตอบข้อต่อไป) 2. ไม่มี (ข้ามไปถามข้อ 71)
69. ท่านมีบทบาทในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัวในระดับใด
1. มาก 2. ปานกลาง 3. น้อย
70. ท่านมีส่วนช่วยในการจัดหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัวอย่างไร
1. ซื้อวัตถุดิบเพื่อนำมาประกอบอาหาร
2. ปรุงอาหาร
3. จัดเตรียมอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัว
4. เก็บรักษาอาหาร
71. ท่านคิดว่าในหมู่บ้านของท่านสตรีมีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจคือการประกอบอาชีพหรือการหารายได้ให้กับครอบครัว อยู่ในระดับใด
1. สตรีมีบทบาทอยู่ในระดับสูง
2. สตรีมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง
3. สตรีมีบทบาทอยู่ในระดับต่ำ
72. ท่านคิดว่าในหมู่บ้านของท่านสตรีมีบทบาทในกิจกรรมทางสังคม อยู่ในระดับใด
1. สตรีมีบทบาทอยู่ในระดับสูง
2. สตรีมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง
3. สตรีมีบทบาทอยู่ในระดับต่ำ

ตอนที่ 5 : ปัจจัยที่ทำให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

73. ปัจจุบันท่านมีบทบาททางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับอดีต

1. เพิ่มขึ้น 2 เท่าเดิม 3. ลดลง

74. เพราะเหตุใดท่านจึงเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. หารายได้ 2. ค่าครองชีพที่สูงขึ้น
 3. ช่องทางการประกอบอาชีพที่มีมากขึ้น 4. ความสนใจ
 5. อื่น ๆ (ระบุ).....

75. ปัจจุบันท่านมีบทบาททางสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับอดีต

1. เพิ่มขึ้น 2 เท่าเดิม 2 ลดลง

76. เพราะเหตุใดท่านจึงเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางสังคมในปัจจุบัน

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ได้รับการชักชวนจากเพื่อนบ้าน 2. การเป็นสมาชิกกลุ่มและสถานภาพทางสังคม
 3. การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร 4. ความเห็นชอบของสามี
 5. ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชน คือ ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ ความ
 สามัคคี การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชน เป็นต้น
 6. อื่น ๆ (ระบุ).....

ตอนที่ 6: ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของสตรี

77. ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (การหารายได้และกิจกรรมกลุ่มอาชีพ) ท่านพบปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ (ระบุ)

.....

78. ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมท่านพบปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ (ระบุ)

.....

ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. ปัจจุบันสตรีในชุมชนทะเลน้อยมีบทบาทอย่างไรในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.1 บทบาทในการประกอบอาชีพและหารายได้

เสริม.....
.....
.....

และในอดีตท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับบทบาทของสตรีในด้านนี้

.....
.....

1.2 บทบาทด้านการจัดการและดูแลงาน

บ้าน.....
.....
.....

และในอดีตท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับบทบาทของสตรีในด้านนี้

.....
.....

1.3 บทบาทด้านการจัดหาอาหาร

.....
.....

และในอดีตท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับบทบาทของสตรีในด้านนี้

.....
.....

1.4 บทบาทการเลี้ยงดู

บุตร.....

.....
.....

และในอดีตท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับบทบาทของสตรีในด้านนี้

.....
.....

1.5 บทบาทด้านสุขภาพ

อนามัย.....
.....
.....

และในอดีตท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับบทบาทของสตรีในด้านนี้

.....
.....

1.6 บทบาทด้าน

การศึกษา.....
.....
.....

และในอดีตท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับบทบาทของสตรีในด้านนี้

.....
.....

1.7 บทบาทด้าน

สิ่งแวดล้อม.....
.....
.....

และในอดีตท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับบทบาทของสตรีในด้านนี้

.....
.....

1.8 บทบาทด้านการพัฒนา

หมู่บ้าน.....

และในความคิดท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับบทบาทของสตรีในด้านนี้

.....

1.9 บทบาทด้านการเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ

.....

(1) สมาชิกกลุ่มเข้าร่วมกลุ่มได้อย่างไร

.....

(2) เหตุผลที่สมาชิกเข้าร่วม

กลุ่ม.....

2. ท่านคิดว่าเพราะเหตุใดสตรีจึงเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้นใน

ปัจจุบัน.....

3. ท่านคิดว่าเพราะเหตุใด สตรีจึงเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางสังคมมากขึ้นใน

ปัจจุบัน.....

4. ท่านคิดว่ามีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้างที่มีผลต่อบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนทะเล

น้อย.....
.....
.....

5. ท่านคิดว่ามีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้างที่มีผลต่อบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางสังคมในชุมชนทะเล

น้อย.....
.....
.....

6. ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมบทบาทของสตรีในอนาคตในกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนทะเล ควรเป็น

อย่างไร.....
.....
.....

7. ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมบทบาทของสตรีในอนาคตในกิจกรรมทางสังคมในชุมชนทะเล ควรเป็น

อย่างไร.....
.....
.....

ภาคผนวก ค

ลักษณะทั่วไปของตำบลทะเลน้อย

1. สภาพทั่วไปของตำบลทะเลน้อย

1.1 ประวัติความเป็นมา

ตำบลทะเลน้อยเป็นตำบลหนึ่งที่ติดต่อกับทะเลน้อย เดิมบ้านทะเลน้อยตั้งอยู่ที่บ้านกล้วยและบ้านกลางทางทิศใต้ของทะเลน้อย แต่เนื่องจากเป็นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมทุกปี ทำให้ต้องอพยพมาทางทิศเหนือ (ตำบลทะเลน้อยปัจจุบัน) เมื่อแรกตั้งหมู่บ้านประสบกับปัญหาเรื่องโจรผู้ร้ายและสืบจับยากด้วย เนื่องจากมีแนวเขตติดต่อกับเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งมีการกล่าวโทษกันว่า เขตทะเลน้อยในแขวงเมืองนครมีคนตั้งบ้านเรือนมากมาย แต่เกือบไม่มีคนดีเลยในหมู่บ้าน ต่อมาทางราชการได้ย้ายอำเภอปากประ (อำเภอควนขนุน) มาตั้งที่บ้านทะเลน้อย เพื่อความสะดวกในการจับโจรผู้ร้าย

เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2450 เปลี่ยนชื่อเป็น “อำเภอทะเลน้อย” แต่เนื่องจากเป็นที่ลุ่มไม่เหมาะที่จะตั้งที่ว่าการอำเภอ จึงย้ายมาตั้งที่ควนพนางสูง แล้วเปลี่ยนชื่อว่า “อำเภอพนางสูง” ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอควนขนุน บ้านทะเลน้อยจึงเป็นเพียงหมู่บ้านและตำบลมาจนถึงทุกวันนี้ (องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อย, 2549)

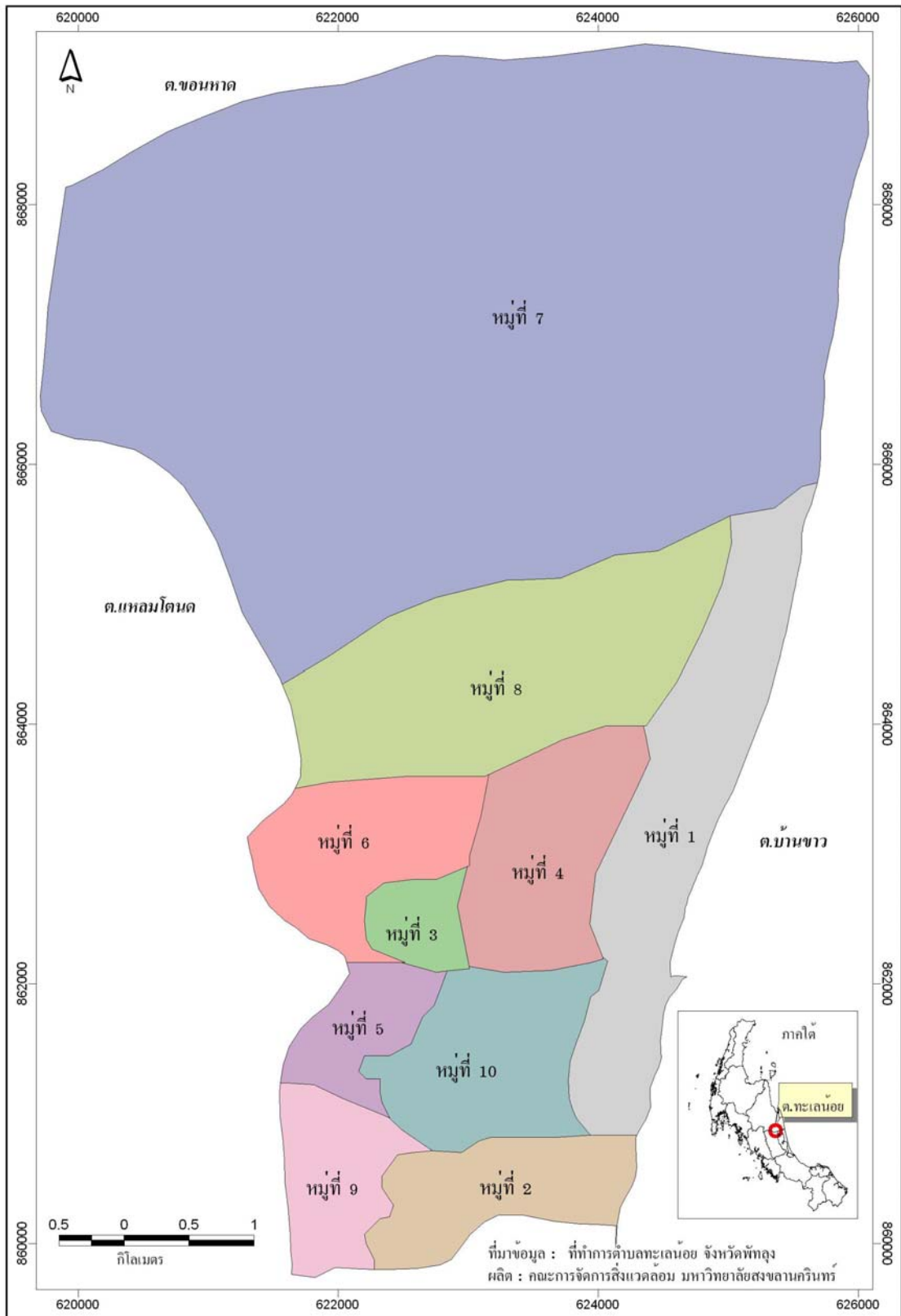
1.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลทะเลน้อย เป็นตำบลหนึ่งใน 12 ตำบลของอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอควนขนุนไปทางทิศตะวันออกประมาณ 15 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตดังนี้ (องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อย, 2547 : 3-7)

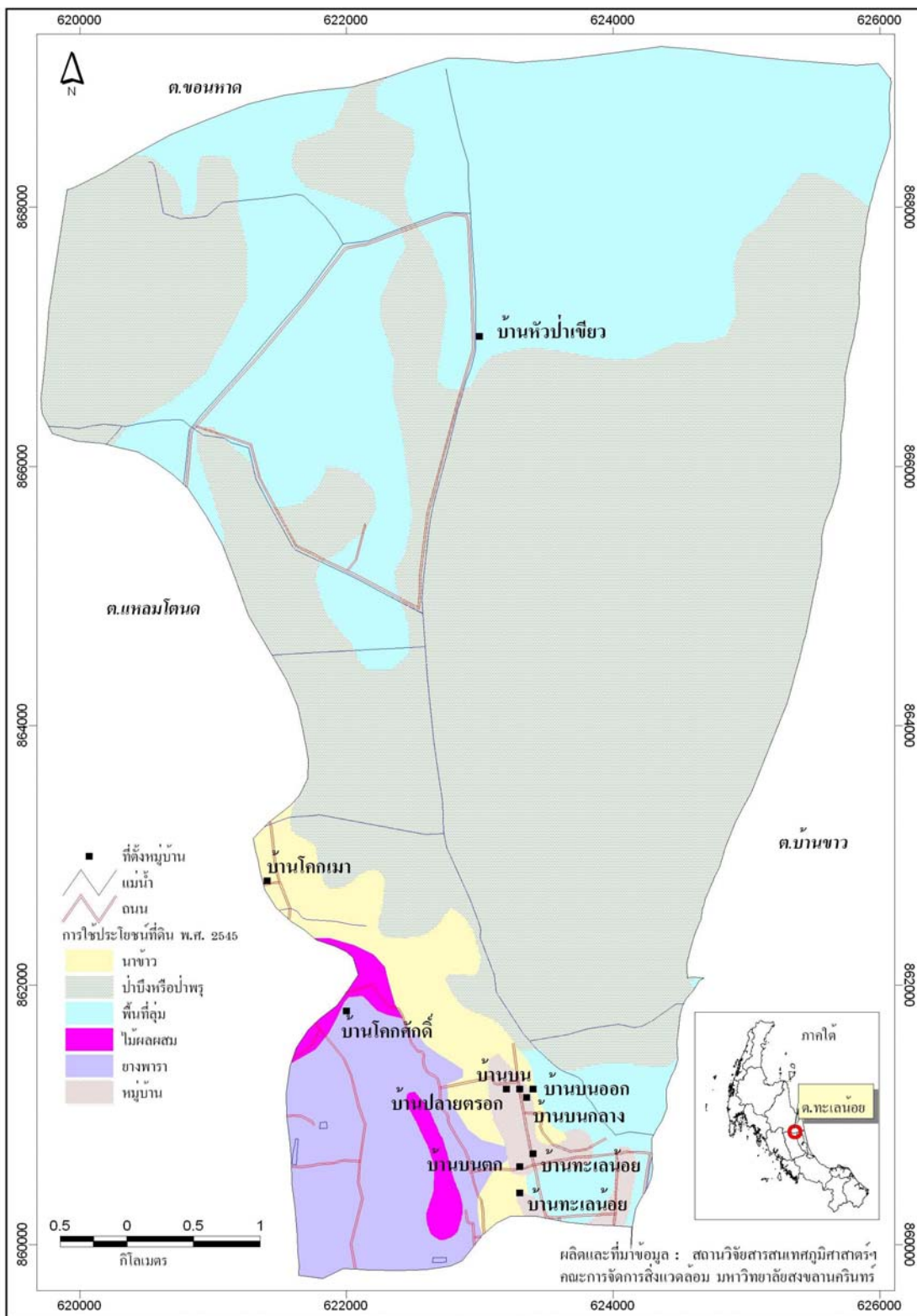
ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลเคร็ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลพนางสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลควนชะลิก อำเภอหัวไทร จังหวัด

นครศรีธรรมราช และ ตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดพัทลุง

ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลพนางสูง ตำบลแหลมโดนด อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง
------------	-----------	---

ภาพประกอบ 1 : แผนที่แสดงขอบเขตของหมู่บ้านในตำบลทะเลน้อย

ภาพประกอบ 2 : แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินของตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

1.3 ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิประเทศของตำบลทะเลน้อย มีลักษณะดังนี้

- 1) พื้นที่ราบ มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งหมด อยู่ในหมู่ที่ 2, 5, 6, 7 และ 9
- 2) พื้นที่ราบลุ่ม มีประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่ทั้งหมด อยู่ในหมู่ที่ 1, 2, 3, 4, 7, 8 และ 10
- 3) พื้นที่ทะเล มีพื้นที่ทะเลประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมดของตำบล

1.4 พื้นที่การปกครอง

ตำบลทะเลน้อย มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 119,177 ไร่ หรือประมาณ 190.68 ตารางกิโลเมตร มีประชากรรวมทั้งสิ้น 4,792 คน แยกเป็นชาย 2,274 คน หญิง 2,518 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,347 ครัวเรือน จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 10 หมู่บ้าน (ตาราง 1)

ตาราง 1 : จำนวนประชากรและครัวเรือนในตำบลทะเลน้อยแยกตามหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	ครัวเรือน	จำนวนประชากร (คน)	
		ชาย	หญิง
หมู่ที่ 1 บ้านทะเลน้อย	188	307	362
หมู่ที่ 2 บ้านทะเลน้อย	117	183	220
หมู่ที่ 3 บ้านบน	136	236	264
หมู่ที่ 4 บ้านบนนอก	120	203	227
หมู่ที่ 5 บ้านปลายตรอก	200	374	398
หมู่ที่ 6 บ้านโลกศักดิ์	104	170	180
หมู่ที่ 7 บ้านหัวป่าเขียว	96	192	182
หมู่ที่ 8 บ้านโลกเมา	143	234	240
หมู่ที่ 9 บ้านบนตก	126	183	212
หมู่ที่ 10 บ้านบนกลาง	117	192	233
รวม	1,347	2,274	2,518

ที่มา : ข้อมูล จปฐ 1 ปี 2549

1.5 แหล่งน้ำธรรมชาติ

แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของตำบลทะเลน้อย ได้แก่ ทะเลน้อย ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชนทะเลน้อย เพราะเป็นแหล่งทรัพยากรอันมีค่ามหาศาลที่เป็นต้นทุนสำคัญสำหรับประชาชนรอบลุ่มน้ำทะเลน้อยในการก่อสร้างตัว สร้างชุมชนจนเจริญเติบโตมาเป็นเวลาหลายร้อยปีจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้มีปลาน้ำจืดชุกชุม มีนกเป็ดน้ำค้ำแคและนกชนิดอื่นๆ นานาชนิด แล้วทะเลน้อยยังเป็นทะเลสาบน้ำจืดที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์สัตว์น้ำนานาชนิด โดยเฉพาะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของนกน้ำกว่า 150 ชนิด ทางราชการได้เห็นความสำคัญของทะเลน้อย และความจำเป็นที่จะต้องอนุรักษ์พันธุ์ปลาและสัตว์น้ำชนิดต่างๆ ในทะเลน้อยไว้ให้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนต่อไป จึงได้สงวนพื้นที่ในทะเลน้อยครั้งหนึ่งเป็นที่เพาะพันธุ์ปลา และประกาศให้ทะเลน้อยเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่า เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2518 (ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม และภาณุ ธรรมสุวรรณ, 2538 : 18)

นอกจากนี้ยังมีลำคลองอีก 7 สาย คือ คลองตะเคี๋ยง คลองมาบพ้อ คลองหัวป่าเขียว คลองหนองงู คลองนางเรียม และคลองถนนขาด

2. ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ

2.1 ลักษณะทางสังคม

ชุมชนทะเลน้อยมีความสัมพันธ์กับทะเลน้อยเป็นอย่างมาก เพราะทะเลน้อยเป็นเสมือนอู่ข้าวอู่น้ำของชาวบ้าน เป็นแหล่งจับสัตว์น้ำ ปลุกกระจุยไว้สานเสื่อขาย ความอุดมสมบูรณ์ของทะเลน้อยในอดีต มักเป็นที่กล่าวขวัญหรือกล่าวถึงอยู่เสมอ

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนในชุมชนทะเลน้อยยังคงสภาพเหมือนชนบททั่วไปที่มีความสัมพันธ์ภายในสูง มีการนับญาติสัมพันธ์กันทางสายโลหิตและนิยามการนับญาติ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันจึงมีอยู่สูงระดับหนึ่ง สังเกตได้จากการมีงานบวช งานแต่งงาน งานศพ หรืองานพิธีต่างๆ จะยังคงสภาพของการช่วยเหลือร่วมมือร่วมใจกันสูง ชุมชนใช้ภาษาไทยภาคใต้ (ปักษ์ใต้) เป็นภาษาพูดในชีวิตประจำวัน เครื่องครัดกับขนบธรรมเนียมประเพณีและปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนา ประเพณีที่ชุมชนให้ความสำคัญมากได้แก่ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันสารทเดือนสิบ วันชักพระ วันสงกรานต์ เป็นต้น แต่ละชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันในทุกหมู่บ้าน มีการสมรสกันเองของคนในหมู่บ้านเดียวกัน ไม่ปรากฏปัญหาการทะเลาะวิวาทหรือการขัดแย้งกันอย่างรุนแรง ประชาชนจะร่วมมือกันทำงานในกิจกรรมของหมู่บ้านหลายๆ ด้าน เช่น การบูรณะวัด การซ่อมแซมโรงเรียน การสร้างถนน ขุดคูระบายน้ำ

และตัดฟันหญ้า 2 ข้างทางถนนในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีการร่วมแรงหรือลงแขกในการสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยอีกด้วย (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2543)

ลักษณะความเป็น “เมือง” ที่เริ่มแผ่เข้ามาในชุมชนทะเลน้อยมีผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวของชุมชน แม้ลึกๆ ในความรู้สึกของชาวบ้านจะยังคงมีความรู้สึกที่สัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น แต่หากมองภาพผิวเผินที่เริ่มปรากฏให้เห็นไม่ว่าการทะเลาะเบาะแว้ง การต้องดิ้นรนต่อสภาพอาชีพที่ค่อนข้างฝืดเคือง (นิธิ ฤทธิพรพันธุ์ และคณะ, 2525 : 13) ส่วนในประเด็นทางสังคมด้านอื่นๆ ได้แก่

1) การตั้งถิ่นฐานของประชาชน

ชุมชนทะเลน้อยส่วนใหญ่ผู้คนอาศัยอยู่มานานหลายชั่วอายุคนแล้ว สำหรับบางหมู่บ้าน ผู้คนเพิ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานประมาณ 55 ปี (บ้านหัวป่าเขียว หมู่ที่ 7) การตั้งบ้านเรือนในชุมชนทะเลน้อยโดยภาพรวม จะเรียงรายไปตามแนว 2 ข้างทางของถนนที่ตัดผ่านและตามแนวลำน้ำ โดยอาศัยอยู่เป็นหย่อมๆ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2543 : 61) สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ เป็นบ้านไม้ยกพื้นชั้นเดียว สร้างชิดกัน หลายหมู่บ้านเป็นที่ลุ่มและมีน้ำท่วมขังเกือบตลอดปีทำให้พื้นดินบริเวณบ้านใช้ประโยชน์แทบไม่ได้เลย แม้จะใช้เป็นทางเดินก็ต้องทำเป็นสะพานสูงจากพื้นดินราว 2 เมตร มีบ้านเรือนเพียงไม่กี่หลังคาเรือนที่แสดงให้เห็นถึงความมั่นคงทางฐานะ ส่วนใหญ่ก็คล้ายๆ กัน คือเป็นบ้านไม้มุงกระเบื้อง หรือสังกะสีทรงธรรมดา

ลักษณะเส้นทางการคมนาคมของหมู่บ้านส่วนใหญ่ในชุมชนทะเลน้อย จะเป็นถนนโรยกรวด/ดินลูกรัง หลายหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง มีรถจักรยานยนต์รับจ้างเป็นพาหนะ บางหมู่บ้านมีรถสองแถวและรถประจำทางแฉ่นรับ-ส่งผู้โดยสารได้รับความสะดวกพอสมควร บางหมู่บ้านต้องใช้การสัญจรทางน้ำในฤดูน้ำหลาก เช่น บ้านหัวป่าเขียว ปัจจุบันมีถนนลาดยางเข้าหมู่บ้านแล้วทำให้การเดินทางสะดวกมากขึ้น แต่ยังไม่มียานโดยสารประจำทางต้องใช้พาหนะส่วนตัว (นิธิ ฤทธิพรพันธุ์, 2525 : 14)

2) การศึกษา

ประชาชนในตำบลทะเลน้อยส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาก่อนข้างต่ำ แต่ปัจจุบันบางครอบครัวสามารถส่งลูกเรียนหนังสือจนจบระดับชั้นปริญญาตรี โดยส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษาต่อที่ต่างจังหวัด เช่น สงขลา และกรุงเทพฯ

สำหรับสถานศึกษาในตำบลทะเลน้อยนั้นมีหลายระดับ ส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาในกำกับของรัฐ ซึ่งประกอบด้วย โรงเรียนประถมศึกษา 2 แห่ง คือ โรงเรียนหัวป่าเขียว และโรงเรียนวัดโคกคักคี่

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา (มัธยมศึกษาปีที่ 3) 2 แห่ง คือ โรงเรียนวัดทะเลน้อย และโรงเรียนวัดประดู่หอม นอกจากนี้ยังมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านทะเลน้อย และที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน/ห้องสมุดประชาชน 3 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 และ หมู่ที่ 6

2.2 ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ

ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ ในปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนทะเลน้อยส่วนใหญ่มีอาชีพหลักในการทำนา การประมง นอกจากนั้นมีการเก็บกระชูดและसानกระชูดขาย การเลี้ยงสัตว์ การทำสวนยางพาราบางส่วน ค้าขายและอาชีพบริการและรับจ้างทั่วไปที่เกิดขึ้นมาภายหลังจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว (สมบุญณ์ เจริญจิระตระกูล และคณะ, 2545) และรายได้ของประชากรเมื่อจำแนกตามกลุ่มอาชีพได้ดังต่อไปนี้ (ธีรยุทธ สถาพร, 2547 :12)

1) ประมง	รายได้เฉลี่ยต่อปี	30,000 บาท
2) ทำนา	รายได้เฉลี่ยต่อปี	20,000 บาท
3) ทำสวนยางพารา	รายได้เฉลี่ยต่อปี	23,000 บาท
4) ผลผลิตก้นจากกระชูด	รายได้เฉลี่ยต่อปี	25,000 บาท
5) ค้าขาย	รายได้เฉลี่ยต่อปี	33,000 บาท
6) รับจ้าง	รายได้เฉลี่ยต่อปี	15,000 บาท

การประกอบอาชีพ

1) การทำนา

การทำนาเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนในชุมชนทะเลน้อย เกิดจากความต้องการขั้นพื้นฐาน คือ การมีอาหารสำหรับไว้บริโภคในครัวเรือน ทำให้ในช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐานคือการประกอบอาชีพการทำนา ชาวบ้านนิยมทำน่าน้ำฝนหรือนาปี ปีละ 1 ครั้ง โดยใช้แรงงานในครัวเรือน และสัตว์ เนื่องจากพื้นที่นาบางส่วนซึ่งอยู่ในพุ่มกมมีน้ำขังในระดับสูง การทำนาจึงจำเป็นต้องทำในช่วงหน้าแล้ง เนื่องจากปริมาณน้ำในพрудลดลง และส่วนใหญ่จะปลูกข้าวไว้บริโภคในครัวเรือน อย่างไรก็ตามเมื่อเวลาผ่านไปพื้นที่นาข้าวได้ลดลงตามลำดับโดยมีการเปลี่ยนแปลงทั้งวิธีการทำนาและ

ตำแหน่งพื้นที่นั้นอย่างมาก จากเดิมที่มีการทำนาโดยใช้วิธีการง่ายๆ คือใช้แรงงานคนและสัตว์และใช้ปุ๋ยที่หาได้จากธรรมชาติ ปรับเปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรกล แทนแรงงานคนและสัตว์ มีการพัฒนาระบบชลประทาน มีการใช้ข้าวพันธุ์ใหม่ ใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งโดยรวมการทำนาได้ลดลงอย่างมากในหลายหมู่บ้านอันเนื่องจากปัญหาน้ำท่วมหรือฝนแล้ง อีกทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงที่นาไปเป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์อย่างอื่น เช่น สวนยางพารา ที่อยู่อาศัย เป็นต้น

2) การทำประมง

คนในชุมชนที่อาศัยอยู่รอบๆ ทะเลน้อย โดยเฉพาะที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมทะเลน้อยและแหล่งน้ำต่างๆ ดำรงชีวิตด้วยการทำประมงมาอย่างยาวนาน และในปัจจุบันผู้คนเหล่านี้จำนวนไม่น้อยยังใช้ประโยชน์จากทะเลน้อยเพื่อทำการประมง โดยส่วนใหญ่จะทำประมงเพื่อไว้ขายเล็กๆ น้อยๆ ภายในหมู่บ้าน และไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนบ้าง

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการทำประมงได้เปลี่ยนแปลงจากการใช้เครื่องมือง่ายๆ ที่ผลิตขึ้นเองจากวัสดุที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น เช่น ไซปลาที่ทำจากไม้และไม้ไผ่ โม๊ะ โป๊ะน้ำตื้น ลันปลาไหล อวนที่ทำจากด้าย ฯลฯ มาใช้เครื่องมือที่หาซื้อง่ายในท้องตลาดและมีประสิทธิภาพมากกว่า ในปัจจุบันยังมีการใช้เครื่องมือประมงชนิดทำลายล้าง จนทำให้เกิดปัญหาตามมาจนถึงขั้นวิกฤต ซึ่งส่วนใหญ่มีปัญหาผลผลิตสัตว์น้ำที่จับได้ลดน้อยลงอย่างมากจนชาวบ้านบางส่วนต้องเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น เช่น รับจ้าง ทำงานก่อสร้าง ฯลฯ คนเหล่านี้ส่วนมากเข้ามาหางานทำในตัวเมืองหรือชุมชน สำหรับชาวประมงพื้นบ้านในทะเลน้อยบางส่วนได้เปลี่ยนอาชีพไปจับเรื่อน่านกทองเที่ยวเที่ยวชมทะเลน้อย และทำการค้าขายเล็กๆ น้อย ๆ แก่นกทองทองที่มาจากเที่ยวชมธรรมชาติ

3) การแปรรูปปลา

การแปรรูปปลาเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบต่างๆ เป็นการเพิ่มมูลค่าการใช้ทรัพยากรจากทะเลน้อยและลำคลองต่างๆ ที่สำคัญ ลักษณะหนึ่ง ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ทำมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ไม่ว่าจะเป็นการตากแห้ง การทำปลาร้า การทำน้ำปลา กะปิ และมันกุ้ง การแปรรูปที่สำคัญและถือเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของคนในพื้นที่ในปัจจุบัน คือ การทำปลาดุกร้า ซึ่งใช้ปลาดุกจากธรรมชาติมาทำเป็นปลาร้า เพื่อใช้บริโภคภายในครัวเรือน บางครั้งก็แบ่งปันให้กับเพื่อนบ้าน แต่ปัจจุบันปลาดุกธรรมชาติที่หาได้ในทะเลน้อยได้ลดลงมาก จึงต้องสั่งซื้อปลาดุกธรรมชาติที่ใช้แปรรูปจากพรุควนเคิ่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนที่เหลือนำมาจากเขื่อนเขี้ยวหลานหรือเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี นอกจากนี้ยังนำมาจากจังหวัดนครปฐม สมุทรสาคร และ

สุพรรณบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ ที่มีการเลี้ยงปลาด้วยกันมาก ผลผลิตที่แปรรูปส่วนใหญ่เป็นปลาดุกกร้า และปลาแห้ง

4) การเก็บกระจูด

อาชีพการเก็บกระจูดเป็นอาชีพที่ชาวบ้านทั้งในและรอบชุมชนทะเลน้อยทำกันมานาน โดยจะล่องเรือมาถอนกระจูดในพื้นที่ที่เป็นพรุซึ่งเป็นแหล่งกระจูดที่สำคัญ โดยกระจูดพบมากที่บ้านหัวป่าเขียว ตำบลทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ของกระจูด การทำนากระจูดในเขตตำบลทะเลน้อยยังคงดำเนินในพื้นที่เดิมแต่ลดจำนวนพื้นที่ลง และไม่มีการแพร่ขยายไปยังพื้นที่ใหม่ แม้ว่าความต้องการจะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ สาเหตุสำคัญเนื่องจากมีความเสียหายจากการเข้าทำลายของนกพริก (ศิริจิต พงษ์หว้า และคณะ, 2544) ในบางปีชาวบ้านตำบลทะเลน้อยต้องประสบปัญหาการขาดแคลนกระจูด เนื่องจากไฟได้ไหม้กระจูดแถบทะเลน้อยทั้งหมด กอปรกับการปลุกกระจูดมีความลำบากยิ่งขึ้น เพราะมีการทำลายของนกพริกมากขึ้น ทำให้แปลงปลุกกระจูดเสียหายจำนวนมาก ซึ่งนกพริกมีจำนวนมากขึ้นเกิดจากการดำเนินการอนุรักษ์อย่างเข้มงวดของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

นอกจากนี้ยังมีปัญหาหอยเชอรี่กัดกินต้นกระจูด จึงทำให้ชาวบ้านตำบลทะเลน้อยต้องหันไปพึ่งพึ่งทรัพยากรกระจูดจากแหล่งอื่นๆ โดยเฉพาะกระจูดที่ตำบลเคร็งซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งส่งกระจูดแหล่งใหญ่มายังตำบลทะเลน้อยอีกครั้งหนึ่ง แต่เป็นการซื้อกระจูดซึ่งถอนโดยชาวบ้านที่ตำบลเคร็ง

5) การจักสาน

การจักสานหรือการทำหัตถกรรมจากกระจูดเป็นอาชีพที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่พรุทะเลน้อยตั้งแต่ในอดีต เนื่องจากกระจูดเป็นพืชที่พบมากในพื้นที่ทะเลน้อยและถือได้ว่างานจักสานจากกระจูดเป็นงานฝีมือที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ ส่วนใหญ่ชาวบ้านที่อยู่รอบพรุทะเลน้อยจะสามารถสานกระจูดได้ทุกครัวเรือน ในสมัยก่อนชาวบ้านมักจะสานกระจูดเพื่อทำเป็นของใช้ต่างๆ ในครัวเรือนและทำเฉพาะการสานเสื่อ กระสอบ กระบุง สำหรับใส่สิ่งของ ต่อมาในปัจจุบันได้มีการพัฒนาการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมรูปแบบต่างๆ ที่มีความหลากหลายขึ้นและมุ่งเพื่อป้อนตลาดเป็นสำคัญ เช่น กระเป๋าสะพายสำหรับสตรี หมวก รวมถึงของใช้ในชีวิตประจำวันแบบต่างๆ สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านจำนวนมากทั้งที่เป็นอาชีพเสริมและอาชีพหลัก

6) การเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงสัตว์เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่ผูกพันกับชาวบ้านในชุมชนทะเลน้อยมาช้านาน เนื่องจากสภาพพื้นที่เอื้ออำนวยและมีแหล่งอาหารมากพอ โดยเฉพาะโคและกระบือ สมัยก่อนการเลี้ยงโคและกระบือมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแรงงาน และเป็นอาหารบริโภคในครัวเรือน แต่ปัจจุบันเริ่มมีการเลี้ยงเพื่อการค้ามากขึ้นและเป็นอาชีพเสริมที่ก่อให้เกิดรายได้กับชาวบ้านเมื่อยามขาดแคลนเงินทุน เช่นเมื่อบางครั้งชาวบ้านไม่มีเงินส่งคืน ธกส. ก็จะขายควายเพื่อจะช่วยเหลือแก้ปัญหาได้ การเลี้ยงโคและกระบือ ทั้งในและรอบพืชมทะเลน้อยนิยมเลี้ยงโดยการปล่อยให้กินหญ้าตามธรรมชาติ จึงถือได้ว่าเป็นอาชีพที่สำคัญอาชีพหนึ่ง การเลี้ยงกระบือในเขตตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง มีการสร้างคอกของกระบือไว้ในพุ่ม ในช่วงแรกๆ เมื่อนำกระบือไปปล่อยจะต้องเฝ้าและต้อนเข้าคอกประมาณ 15 วัน เพื่อให้กระบือจำคอกได้ หลังจากนั้นกระบือเหล่านี้จะกลับมายังคอกด้วยตนเอง ส่วนโคนั้นจะนำไปปล่อยในตอนเช้าให้หากินหญ้า พอตกเย็นก็จะต้อนกลับมายังคอกที่บ้าน นอกจากนี้ยังมีสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่ชาวบ้านนิยมเลี้ยงไว้บริโภคในครัวเรือน และปัจจุบันเริ่มมีการเลี้ยงเพื่อจำหน่ายมากขึ้น คือ เป็ด ไก่ และสุกร

7) การทำสวนยางพารา

ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่นิยมปลูกกันมากทางภาคใต้ สำหรับในบางชุมชนในตำบลทะเลน้อยได้มีการปรับพื้นที่เพื่อปลูกยางพาราเพิ่มขึ้น โดยได้ตัดแปลงที่เนินหรือควน และที่นาบางส่วนมาเป็นสวนยางพาราเนื่องจากราคายางค่อนข้างดี สามารถสร้างรายได้ที่ดีแก่เกษตรกร ซึ่งไม่ใช่อาชีพดั้งเดิมของคนในพื้นที่ แต่สำหรับในบางหมู่บ้านการทำสวนยางพาราเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านในชุมชนทะเลน้อย ลักษณะการประกอบอาชีพทำสวนยางพาราในเขตตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน โดยเป็นการกรีดยางในสวนของตนเองทั้งหมด และส่วนใหญ่จะจำหน่ายในรูปแบบของยางแผ่น โดยพื้นที่ปลูกยางพาราส่วนใหญ่อยู่บนที่ราบ แต่บางพื้นที่ปลูกยางพาราในที่ดอนหรือควน และที่ลุ่มบางแห่ง ชาวบ้านทำการขุดร่องในที่ลุ่มเพื่อไม่ให้จมน้ำ และช่วยในการระบายน้ำ

รายได้ของครัวเรือน

จากโครงสร้างด้านรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรมีที่มาของ รายได้ของเกษตรกรในพื้นที่ที่มาจาก 3 แหล่งหลัก ๆ คือ

1) รายได้จากฟาร์ม (on farm Income) ซึ่งประกอบด้วย รายได้จากกิจกรรมเศรษฐกิจต่างๆ ตามสภาพพื้นที่ของชุมชนทะเลน้อย ซึ่งครอบคลุมรายได้จากแหล่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ การทำนา

การประมง การเลี้ยงปลา การแปรรูปผลิตภัณฑ์ปลา การเก็บกระดุกขาย การเลี้ยงสัตว์ การทำสวน
ยางพารา

2) รายได้จากการจักสาน ซึ่งถือเป็นหัตถกรรมในครัวเรือน เป็นกิจกรรมนอกฟาร์ม (off -
farm activity) ประเภทหนึ่ง กิจกรรมการจักสานออกเป็นรายการต่างหากจากรายได้นอกฟาร์ม
ทั้งนี้เนื่องจากสำหรับพื้นที่ชุมชนทะเลน้อยแล้ว การจักสานเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญมาก

3) รายได้นอกฟาร์ม (off-farm Income) ประกอบด้วยรายได้จากการรับจ้างตากข้าว
รับจ้างเก็บพริก รับจ้างตัดสน รับจ้างก่อสร้าง ทำงานโรงงาน รับราชการ ค้าขายทั่วไป ค้าขาย
ผลิตภัณฑ์จักสาน รับจ้างทั่วไป และทำงานบริษัทเอกชน

2.3 รูปแบบและกิจกรรมในการรวมกลุ่มของสตรีชุมชนทะเลน้อย

สำหรับรูปแบบและกิจกรรมการรวมกลุ่มของสตรีโดยทั่วไปในประเทศไทย จะมีลักษณะ
การรวมกลุ่มที่คล้ายๆ กัน แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ การรวมกลุ่มตามธรรมชาติและ การ
รวมกลุ่มแบบเป็นทางการ (บรรชร กล้าหาญ และรุ่งทิพย์ กล้าหาญ, 2546:35) จากการสำรวจใน
เบื้องต้นพบว่ารูปแบบและกิจกรรมในการรวมกลุ่มของสตรีในชุมชนทะเลน้อยก็มีลักษณะเช่นเดียว
กัน โดยมีรายละเอียดดังนี้คือ

1) รูปแบบการรวมกลุ่ม

1.1) การรวมกลุ่มตามธรรมชาติ กลุ่มเช่นนี้สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุก
สถานการณ์ ตามเงื่อนไขในช่วงเวลานั้นๆ รากฐานของการรวมกลุ่มลักษณะนี้เกิดจากโครงสร้าง
ทางวัฒนธรรมและระบบความสัมพันธ์ทางสังคมในระบบเครือญาติของชุมชน โดยกลุ่มจะไม่มี
โครงสร้างในการจัดการกลุ่มอย่างชัดเจนหากแต่จะมีการแบ่งงานตามความสามารถ ความ
เหมาะสม และความสมัครใจ โดยสมาชิกของกลุ่มจะเป็นผู้ประเมินและตัดสินใจเลือกที่จะแสดง
บทบาทในงานด้านต่างๆ ตามความพึงพอใจของตน เช่นเดียวกับผู้นำกลุ่มก็จะผู้นำตาม
ธรรมชาติ ซึ่งจะคัดเลือกบุคคลที่มีคุณธรรม เสียสละ มีทักษะในการประสานงาน หรือมี
ความสามารถเด่นชัดตรงตามลักษณะที่กลุ่มต้องการ สำหรับบุคคลที่เป็นผู้นำกลุ่มนี้จะไม่ได้รับ
ค่าตอบแทนที่เป็นทรัพย์สินใดๆ หากแต่เป็นการแสดงออกซึ่งยอมรับชื่นชมในบทบาทจากคนใน
ชุมชน สำหรับการรวมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการมักจะปรากฏในกิจกรรมส่วนตัว และกิจกรรม
ส่วนรวมที่ต้องการความช่วยเหลือระหว่างกัน อาทิเช่น

สตรีที่มีความคล่องแคล่วทางด้านการค้า เมื่อรวมกลุ่มมักจะรับอาสาทำหน้าที่ในการไป
จับจ่ายสิ่งของที่จำเป็นใช้ในงานต่างๆ หรือสตรีที่อยู่ในวัยสาวหรืออายุไม่มากจะรวมกลุ่มกันอาสา
ทำหน้าที่เก็บล้างถ้วยชามที่ใช้แล้ว หรือทำหน้าที่คอยบริการอาหารเครื่องดื่ม ในส่วนสตรีที่อยู่ใน

วัยกลางคนหรือสูงอายุมักจะมีกรรวมกลุ่มกันในการจัดทำเครื่องประกอบพิธีที่จะใช้ในงานพิธี ซึ่งผู้ที่ได้รับมอบหมายในงานต่างๆ ก็จะชักชวนเพื่อนสตรีที่เห็นว่า พอที่จะมีความสนใจร่วมกันให้มารวมกลุ่มกันทำงานโดยการช่วยเหลือกันคนละไม้คนละมือ และในระหว่างการทำงานร่วมกันนั้น ยังมีการวิพากษ์วิจารณ์ผลงานที่ทำ พร้อมทั้งช่วยกันแสดงความคิดเห็นเพื่อให้งานออกมามีคุณภาพที่ดี

1.2) การรวมกลุ่มแบบเป็นทางการ การรวมกลุ่มชนิดนี้ปรากฏในลักษณะของการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอาชีพ โดยการพัฒนาจากกลุ่มธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน ภายใต้การสนับสนุนและจัดตั้งขององค์กรเอกชนและรัฐฯ เพื่อตอบสนองเป้าหมายต่างๆ โดยมีการจัดวางโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มตามรูปแบบองค์กรของรัฐหรือเอกชนผู้สนับสนุน และอำนาจในการบริหารการจัดการมักจะอยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการ กลไกในการบริหารจัดการกลุ่มจะมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อระบบผลประโยชน์ที่เป็นสินทรัพย์ ฉะนั้นรูปแบบของการสื่อสารในกลุ่มจึงเป็นการผสมผสานระหว่างรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีวิธีการปฏิบัติทางสังคมที่กลมกลืนตามแนวทางวัฒนธรรมชุมชน (บรรชกร กล้าหาญ และรุ่งทิพย์ กล้าหาญ, 2546 : 35-37) สำหรับการรวมกลุ่มแบบเป็นทางการ ได้แก่ กลุ่มสตรีสหกรณ์ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมสมาชิกกลุ่มสตรีผลิตภัณฑ์กระจุย กลุ่มแม่บ้านสตรีพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์ ซึ่งกลุ่มสตรีในตำบลทะเลน้อยเหล่านี้ เป็นกลุ่มอาชีพที่ทำผลิตภัณฑ์จากกระจุย นอกจากนี้ยังมีกลุ่มทำปลาตุ๋น และกลุ่มทอผ้า เป็นต้น

2) กิจกรรมในการรวมกลุ่ม

2.1) การรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมเชิงสังคม เป็นการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นจากความต้องการและความรู้สึกผูกพันระหว่างกันของคนในชุมชนที่ต้องการจะช่วยเหลือระหว่างกันในโอกาสต่างๆ ที่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้แรงงานภายนอกครอบครัว สำหรับการรวมกลุ่มของสตรีในลักษณะนี้ได้มีการกำหนดบรรทัดฐานของการแสดงบทบาทในกิจกรรมตามระดับการกระทำทางสังคมระหว่างกัน เช่น ในกรณีที่เป็นญาติมิตรหรือเพื่อนบ้านใกล้เคียงจะมีส่วนร่วมในงานเสมือนหนึ่งเป็นเจ้าของงาน หากแต่มีความสนิทสนมระหว่างกันน้อย การแสดงบทบาทก็จะลดลงตามลำดับ อาทิ เมื่อมีกิจกรรมพิเศษในครอบครัว การแต่งงาน งานบุญหรืองานมงคลต่างๆ ที่ต้องการเฉลิมฉลอง จะมีการบอกกล่าวแก่เพื่อนบ้านเพื่อเชิญชวนให้ไปร่วมงาน ซึ่งก็จะได้รับการตอบสนอง โดยการไปช่วยเป็นแรงงานในการเตรียมงาน การบริการ การทำอาหาร หรือการทำหน้าที่ของแขกที่ได้รับเชิญ ตลอดจนการเก็บกวาดหลังจากที่งานเฉลิมฉลองเสร็จสิ้น แต่หากกรณี

ที่มีงานอวมงคล เช่น งานศพเกิดขึ้นเจ้าของงานจะไม่ต้องขอความช่วยเหลือ บรรดาเพื่อนบ้านที่ทราบข่าวจะพากันมาช่วยงานด้วยความสมัครใจ พร้อมทั้งแบ่งงานกันรับผิดชอบตามความถนัดและพึงพอใจ นับตั้งแต่เริ่มงานจนกระทั่งเสร็จสิ้นงาน สำหรับบรรทัดฐานในการแสดงบทบาทเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมเชิงสังคมในระดับครัวเรือนระหว่างกัน โดยกลุ่มจะมีการเฝ้าสังเกตพฤติกรรมในการช่วยเหลือแรงงานระหว่างกัน เช่น หากเป็นคนมีอวัยวะคอยช่วยเหลือเพื่อนบ้าน เวลาถึงงานกลุ่มก็จะช่วยเหลืออย่างเต็มที่ หรือหากคนที่ไม่เคยช่วยงานเพื่อนบ้านหากมีกิจกรรมส่วนตัวการช่วยเหลือระหว่างเพื่อนบ้านก็จะมียุ่่น้อย เช่นเดียวกับการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนแรงงานภาคการเกษตร ซึ่งจะมีการสร้างข้อตกลงร่วมกันในการจัดสรรแรงงาน ตามลำดับความจำเป็นรีบเร่งในการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยว ทั้งนี้การแลกเปลี่ยนแรงงานจะเกิดขึ้นจากสายสัมพันธ์ส่วนตัว เช่น การเป็นเครือญาติหรือความสนิทสนมส่วนตัวที่มีความพึงพอใจในอวัยวะและรับผิดชอบต่อการทำงาน ในส่วนของกิจกรรมเชิงสังคมระดับชุมชน อาทิเช่น

(1) การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมของวัด วัดจัดเป็นสถานที่หนึ่งที่มีความสำคัญต่อคนในชุมชนทะเลน้อย อีกทั้งเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม การรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อจุดประสงค์ในการทำนุบำรุงศาสนาหรือเพื่อทำบุญเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา หรืองานประเพณีท้องถิ่นต่างๆ เช่น งานวันสารทเดือนสิบ วันทำบุญเดือนห้า เป็นต้น ซึ่งวัดในชุมชนทะเลน้อยมีหลายวัดด้วยกัน โดยชาวบ้านจะไปร่วมทำกิจกรรมในวัดที่ตั้งอยู่ใกล้บริเวณบ้านของตน กิจกรรมของกลุ่มได้แก่ การรวมกันจัดหาอาหารปัจจัยอุปถัมภ์พระภิกษุสงฆ์ในวัด กิจกรรมงานบุญงานกุศลต่างๆ โดยส่วนมากแล้วจะมีผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าผู้ชาย

(2) การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน เป็นกิจกรรมที่สมาชิกในกลุ่มให้ความสำคัญในฐานะเป็นกิจกรรมที่ทุกคนพึงมีส่วนร่วมในการเสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม โดยในการรวมกลุ่มจะมีการแบ่งงานตามความเหมาะสมและความพอใจ เช่น การเสียสละออกแรงสร้างอาคารโรงเรียน การออกแรงช่วยกันสร้างถนนภายในหมู่บ้าน เป็นต้น

(3) การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในทะเลน้อย เช่น การช่วยกันเก็บขยะบริเวณชุมชนที่อยู่ริมทะเลน้อย การทำกิจกรรมรณรงค์ต่างๆ ซึ่งกิจกรรมกลุ่มรักษ์ทะเลน้อยจะมีผู้นำที่มีความสนใจพิเศษด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทำงานกับชุมชนมาโดยตลอด และในบางครั้งจะทำงานร่วมกับเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย และสถานีพัฒนาและอนุรักษ์สัตว์ป่าทะเลน้อย

(4) การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมอื่นๆ เช่น การรวมกลุ่มของคนหนุ่มสาวในหมู่บ้านเนื่องในโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น การเดินขบวนในงานเทศกาลพระเกี้ยว งานเฉลิมฉลองของวัดต่างๆ ซึ่งหญิงสาว แม่บ้าน หรือสตรีสูงอายุในหมู่บ้านจะมีการรวมกลุ่มเฉพาะกิจ เพื่อแสดงถึงพลังความสามัคคีของคนในหมู่บ้านและการสร้างชื่อเสียงให้แก่หมู่บ้าน รวมทั้งการรวมกลุ่มเพื่อการเรียกร้องการต่อรองในเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นปัญหาข้อเดือดร้อนของชุมชน ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกับเพศชาย เช่น กลุ่มชวามาในทะเลน้อยเรียกร้องราคาที่เป็นธรรมและเหมาะสมต่อผลผลิตทางการเกษตร

2.2) การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ

การรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นสิ่งที่ชาวบ้านในชุมชนทะเลน้อยในหมู่บ้านเป้าหมายได้ถือปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านาน โดยเป็นการรวมกลุ่มที่มีการทำงานร่วมกัน ซึ่งมีการแบ่งสรรหน้าที่ที่บทบาทตามความเหมาะสมและข้อตกลงร่วมกัน จนเกิดเป็นวัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าในระยะเวลาที่ผ่านมาจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของรูปแบบและลักษณะของกลุ่ม แต่ก็ยังดำรงวัตถุประสงค์ในการให้การช่วยเหลือระหว่างกันด้วยความรู้สึกผูกพันร่วมกัน ก่อเกิดเป็นพลังในการสร้างสรรค์งานต่างๆ ของชุมชนให้สำเร็จลุล่วงสำหรับกลุ่มสตรีหมู่บ้านเป้าหมาย มีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะที่มีความหลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย

(1) กลุ่มอาชีพการทำผลิตภัณฑ์จากกระจูด

ความเป็นมา ในอดีตไม่มีต้นกระจูดที่ทะเลน้อย แต่จากการศึกษาข้อมูลจากชาวบ้านในท้องถิ่น พบว่าชาวบ้านในตำบลทะเลน้อยได้นำกระจูดจาก ต. เจริญ อำเภอลำดวน จังหวัด นครศรีธรรมราช มาปลูกเมื่อประมาณ 80 กว่าปีมาแล้ว โดยบุคคลที่นำกระจูดมาปลูกมีด้วยกัน 3 คน คือ นายแล้ว ทองนวล นายคง อรุณรัตน์ นายยก นวลแก้ว

ในระยะแรกการจัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้านไม่ได้ทำในนามกลุ่ม แต่จะทำในลักษณะต่างคนต่างขาย ผลิตภัณฑ์ที่สานจะเป็นเสื่อ เสื่อปิกนิก เมื่อประมาณ พ.ศ. 2507 - 2510 มีการสานกระเป๋าสองมุมเป็นกระเป๋าสำหรับใส่หนังสือเรียนโดยได้รับการถ่ายทอดมาจากคุณแม่ แต่ไม่มีการสานเป็นลายดอก ต่อมาเริ่มสานผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายเมื่อปี พ.ศ. 2544 เนื่องจากเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรพาไปศึกษาดูงาน อาศัยความจำแล้วนำมาดัดแปลงโดยไม่มีการเขียนแบบก่อน

สถานการณ์ปัจจุบัน ชุมชนทะเลน้อย และพนางตุง ประมาณ 1,500 ครัวเรือน ใช้เวลาว่างจากการทำนาและการประมง มาทำผลิตภัณฑ์จากกระจูด เช่น เสื่อ กระเป๋า หมวก กระสอบ

ตะกร้าใส่ของและอื่น ๆ เพื่อใช้และนำออกจำหน่ายเป็นรายได้เสริมให้กับครัวเรือน โดยประมาณว่าสามารถทำรายได้เข้าหมู่บ้านในปีนั้นๆคิดเป็นมูลค่า 3-4 ล้านบาท นอกเหนือจากรายได้ดังกล่าวแล้ว ยังเป็นการสกัดกั้นแรงงานจากชนบทเข้าสู่เมือง จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาเพื่อการจำหน่ายเป็นรายได้หลัก ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากกระจูดหากส่งเสริมให้มีการพัฒนารูปแบบเป็นผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของตลาด ผู้ผลิตสามารถผลิตและจำหน่ายได้ในราคาดี

(2) กลุ่มอาชีพการทอผ้า

ในอดีตเมื่อว่างเว้นจากงานประจำในภาคการเกษตรกรรม สตรีในหมู่บ้านห้วยป่าเขียว ตำบลทะเลน้อยนิยมทอผ้าสำหรับเพื่อใช้ในครัวเรือน และเมื่อเหลือจากการใช้ในครัวเรือนจึงนำออกขายภายในหมู่บ้านและหมู่บ้านข้างเคียง แต่ไม่มีการผลิตเพื่อเป็นอาชีพ ต่อมากลุ่มได้รับการสนับสนุนด้านอุปกรณ์และวัตถุดิบในการทอผ้า รวมทั้งได้รับการสนับสนุนบุคลากรจากภายนอก และจากหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ ทำให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้น และได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาความสามารถในการทอผ้าให้แก่สมาชิก เช่น วิทยากรจากศูนย์ศิลปาชีพสวนจิตรลดา ศูนย์ศิลปาชีพบ้านเนินธัมมัง มาให้ความรู้ในเรื่องการทอผ้าแก่สมาชิกกลุ่ม นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ คือ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอควนขนุน กองพันทหารช่างที่ 401 เป็นต้น (โครงการศิลปาชีพบ้านห้วยป่าเขียว, 2549 :1)

การเป็นสมาชิกของกลุ่มขึ้นอยู่กับความสมัครใจ ไม่จำกัดว่าต้องเป็นผู้ที่มีทักษะด้านการทอผ้า เพียงมีความสนใจกลุ่มก็จะมอบหมายให้สมาชิกที่มีความทักษะความสามารถทำหน้าที่สอนสิ่งที่สำคัญคือ ความอดทนและพร้อมที่จะเรียนรู้ ดังนั้นสมาชิกของกลุ่มจึงประกอบด้วยคนหลากหลายวัย ตั้งแต่เด็ก หญิงสาว แม่บ้าน ผู้สูงอายุที่มีความสนใจร่วมกัน การทำงานร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มจะมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเพื่อการวางแผน เพื่อการพัฒนาผลผลิต การตรวจสอบคุณภาพผลผลิต และการจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกัน

จากระยะเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน กลุ่มได้เรียนรู้ประสบการณ์ในการทอผ้า การทำงานกลุ่ม และระบบการจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ ประกอบกับการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน และที่สำคัญกลุ่มอาชีพทอผ้ายังได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้เป็นสมาชิกโครงการศิลปาชีพฯ เพื่อตอบสนองพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่พระราชทานให้ในการพัฒนาและแก้ไขบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ ของประชาชน ปัจจุบันการทอผ้าซึ่งทางศูนย์ศิลปาชีพยังให้การศึกษาด้านการผลิตและประสานด้านการตลาดแก่สมาชิกศูนย์อย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในหมู่บ้านไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าภาคการเกษตร แต่กระนั้นคนรุ่นใหม่บางส่วนของหมู่บ้านที่ได้รับ

การศึกษาตามระบบของรัฐ ยังนิยมเดินทางออกมาประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมและการบริการในเขตอำเภอขนาดใหญ่ จังหวัดสงขลาและบริเวณใกล้เคียง และกรุงเทพฯ

(3) กลุ่มสตรีสหกรณ์

กลุ่มสตรีสหกรณ์หมู่บ้านในชุมชนทะเลน้อย เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่สตรีมีบทบาทค่อนข้างเด่นชัดกลุ่มสตรีสหกรณ์เป็นการรวมกลุ่มของแม่บ้านเกษตรกร ที่ต้องการมีรายได้เสริมเมื่อว่างเว้นจากการทำไร่ ทำนา และการประมง มีกิจกรรมของกลุ่มสตรีสหกรณ์ทำที่มีความหลากหลาย แต่สามารถแยกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมการฝึกอบรมและกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะในการผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านเพื่อเพิ่มรายได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกกลุ่มและครอบครัว สินค้าที่กลุ่มสตรีสหกรณ์ผลิตออกสู่ตลาด คือ สิ่งทอและจักสานและเบ็ดเตล็ด

กิจกรรมของกลุ่มสตรีสหกรณ์ได้สร้างงาน สร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิกกลุ่ม และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ไม่ให้อพยพเข้ามาหางานทำในเมือง โดยเฉพาะในเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

กรมพัฒนาชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มสตรีสหกรณ์ จึงได้จัดสรรงบประมาณในการศึกษาอบรมเป็นประจำทุกปี นับเป็นจุดริเริ่มที่ก่อให้เกิดความกระตือรือร้นของกลุ่มสตรีสหกรณ์ที่จะพัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็ง ในระยะแรกที่กลุ่มสตรีสหกรณ์ยังคงต้องแสวงหาความสนับสนุนทางด้านวิชาการ ด้านเงินลงทุน ด้านการพัฒนาตลาด ด้านการพัฒนาคุณภาพควบคู่กับการพัฒนากลุ่มที่ต้องมีความตั้งใจ และมีความเพียรพยายาม และค่อยๆ สะสมทุนกลางของกลุ่มให้พอกพูนขึ้นทีละเล็กทีละน้อย การรวมตัวของกลุ่มจึงเป็นลักษณะชั่วคราวชั่วคราว ที่บางหน่วยงานราชการเข้ามาติดตามงานและเก็บรวบรวมข้อมูล ต่อมาในระยะที่สองเป็นระยะที่กลุ่มสตรีสหกรณ์ผลิตสินค้าได้อย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีระบบบัญชีและต้องการพัฒนาองค์กรของตนเอง นอกจากนี้กลุ่มสตรีสหกรณ์ยังได้รับการสนับสนุนจากอุตสาหกรรมจังหวัดพัทลุง พาณิชจังหวัดพัทลุง ในการดำเนินการทางด้านตลาด ทำให้ปัจจุบันกลุ่มสตรีสหกรณ์มีความเข้มแข็งขึ้นตามลำดับ ซึ่งสังเกตได้จากเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มมีมากขึ้น กลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงานจากผู้ที่สนใจและนักศึกษา อีกทั้งทางกลุ่มสตรีสหกรณ์ยังได้รับเชิญไปสอนหรือทำการสาธิตการทำผลิตภัณฑ์นอกสถานที่ต่างๆ เช่น สอนนักโทษหญิงที่เรือนจำจังหวัดพัทลุง นักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น และทางกลุ่มยังได้ศึกษาและเรียนรู้กระบวนการและเทคนิคการผลิตที่แปลกใหม่อยู่ตลอดเวลา โดยเรียนรู้จากการไปดูงานยังต่างจังหวัด เช่น เชียงใหม่ ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสตรีสหกรณ์ได้พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จนสามารถส่งออกไปขายยังต่างประเทศ เช่น อเมริกา และญี่ปุ่น

(4) กลุ่มอาชีพแปรรูปปลา

กลุ่มอาชีพการแปรรูปปลา เป็นการรวมกลุ่มของแม่บ้านสตรีที่ต้องการสร้างรายได้เพิ่ม นอกเหนือจากการทำอาชีพหลัก ผลผลิตหลักส่วนใหญ่ของกลุ่มจะเป็นปลาตากแห้ง ปลาตากแดดเดียว ปลาช่อนแห้ง แต่ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงมากในตำบลทะเลน้อยคือปลาร้า โดยปลาที่นำมาแปรรูปเป็นปลาคูที่ได้ทั้งจากการเลี้ยงและจากธรรมชาติ แต่ปัจจุบันเนื่องจากปลาคูที่ได้จากธรรมชาติมีจำนวนลดลงมากดังนั้นปลาที่นำมาแปรรูปส่วนใหญ่จึงได้มาจากการเลี้ยง ลักษณะการทำปลาคูร้าทางกลุ่มจะรวมกันทำการผลิตเองและรับซื้อมาจากที่อื่นๆ แล้วนำมาขายต่อ แม้ว่าการทำปลาคูร้าจะทำกันมานานแล้วก็ตามแต่จะเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ เพิ่งมีการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการและมีการดำเนินงานของกลุ่มที่ค่อนข้างชัดเจนขึ้นเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2546 เนื่องจากนโยบายการส่งเสริมของรัฐบาล

ภาคผนวก ง
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
1	นายพนม คงมี	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อย (ม.3)
2	นางโสภา ทองเกลี้ยง	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อย (ม.7)
3	นายระเบียบ เหมือนสังข์	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อย (ม.9)
4	นายมงคล จุดบัว	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3
5	นายนอง ช่วยแก้ว	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7
6	นายบุญส่ง วิเชียรบุตร	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9
7	นายประจวบ ทวีสุข	ผู้อาวุโสในหมู่ที่ 3
8	นายสัน ขุนเพชร	ผู้อาวุโสในหมู่ที่ 7
9	นางสมจิตร จันทรทอง	ผู้อาวุโสในหมู่ที่ 9
10	นางล่อง สาริบุตร	ประธานกลุ่มสตรีพัฒนาแปรรูปปลาตากุ้ง 3
11	นางอัมพร แก้วเรือง	ประธานกลุ่มศิลปอาชีพผ้าทอ บ้านหัวป่าเขียว ม.7
12	นางนิยม ขาวเผือก	ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรปลายตรอกร่วมใจ ม.9
13	นายคณนถ หมื่นหนู	ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลทะเลน้อย
14	นายเนย คงมี	ประธานกลุ่มออมทรัพย์
15	นางอันชลี วรินทร์	คณะกรรมการพัฒนาสตรีประจำหมู่บ้าน ม.3
16	นางอุบล รัศมีกุล	คณะกรรมการพัฒนาสตรีประจำหมู่บ้าน ม.7
17	นางอรุณวรรณ วิเชียรบุตร	คณะกรรมการพัฒนาสตรีประจำหมู่บ้าน ม.9
18	นางสุภาพร พูนส่ง	เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน 6 สถานีอนามัยตำบลทะเลน้อย
19	นายวีระ เพ็ญคำรัส	พัฒนากรตำบลทะเลน้อย
20	นายฉิน บัวบาน	แกนนำชมรมอนุรักษ์ทะเลน้อย

ภาคผนวก จ ภาพประกอบ

ภาพประกอบ 3. สภาพทั่วไปของชุมชนทะเลน้อย

ภาพประกอบ 3 (ต่อ) สภาพทั่วไปของชุมชนทะเลน้อย

ภาพประกอบ 4. ลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสตรีในชุมชนทะเลน้อย

ภาพประกอบ 4 (ต่อ) ลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสตรีในชุมชนทะเลน้อย

ภาพประกอบ 4 (ต่อ) ลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสตรีในชุมชนทะเลน้อย

ภาพประกอบ 5. ลักษณะกิจกรรมทางสังคมของสตรีในชุมชนทะเลน้อย

ภาพประกอบ 6 ลักษณะกลุ่มอาชีพในชุมชนทะเลน้อย

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล นายปริญญา บัณฑิต

รหัสประจำตัวนักศึกษา 4892524

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
วิทยาศาสตร์บัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร)	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2544
เศรษฐศาสตร์บัณฑิต	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	2550

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

ตำแหน่ง	สถานที่ทำงาน
เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการ	องค์การพื้นที่ชุ่มน้ำนานาชาติ ประจำประเทศไทย (Wetlands International – Thailand Office) คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล อาแว มะแส ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี และ ปริญญา บัณฑิต. 2545.

การวางแผนเพื่อการจัดการทรัพยากรในพรุควนเค็ง : การวิเคราะห์ความต้องการ
ฝึกอบรมเพื่อการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน. สงขลา : คณะทรัพยากรธรรมชาติและ
องค์การพื้นที่ชุ่มน้ำแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อาแว มะแส สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล คันทรส พวงแก้ว และ ปริญญา บัณฑิต. 2546.

บทบาทหญิงชายต่อการพัฒนาอาชีพที่เชื่อมโยงกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพรุ
ควนเค็ง. สงขลา : คณะทรัพยากรธรรมชาติและองค์การพื้นที่ชุ่มน้ำแห่งประเทศไทย
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ประทีป นวลเจริญ มณฑนา นวลเจริญ ปริญญา บัณฑิต นนท์ มีล้ำม ดนภัทร ตามรสสุวรรณ

และรุสณี อูมา. 2549. คู่มือพันธุ์ไม้ป่าชายเลนในพื้นที่ชุ่มน้ำปากแม่น้ำกระบี่.

โครงการจัดการและคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำปากแม่น้ำกระบี่ จังหวัดกระบี่. องค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดกระบี่

- Charernjiratragul, s., Masae, A., Pongkaew, K. and Bantito, P., 2002. **Towards Wise Use of Peat Lands at Phru Kuan Kreng, Southern Thailand : Issues of Resources Use and a Preliminary Analysis of Training Needs**. Publication No.15. Songkhla : Faculty of Natural Resources and Wetlands International – Thailand Programme. Prince of SongKla University.
- Masae, A., Charernjiratragul, s., Pongkaew, K. and Bantito, P., 2003. **Gender Roles in the Development of Occupation Related to Natural Resources in Khuan Khreng Peatlands, Southern Thailand**. Publication No.18. Songkhla : Faculty of Natural Resources and Wetlands International – Thailand Office. Prince of SongKla University.
- Sayaka A., Kamnalrut A., Bantito P., Lapanun P., Yenbamrung T., and Narasaj B., 2005. **GEF Small Grants Programme Ex-post Project Study (4 Cases Study of Thailand)**. Wetlands International Thailand at Prince of Songkla University and Research and Development Institute at Khon Kaen University
- Bantito P., Tamornsuwan, D. and Uma R., 2006. **Manual for Shorebird Monitoring of Krabi Estuary Wetland, Southern Thailand**. Songkhla : Wetlands International Thailand.
- Howes, J., Tamormsuwan, D., and Bantito P., 2008. **Rapid Ecological Assessment of Waterbirds and Wetlands along the Ranong and Phang-Nga Coastal Areas, Thailand** : IUCN The World Conservation Union.